

ГОДИШНИКЪ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТЪ
ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТЪ — КНИГА XXIX. 7.

ANNUAIRE DE L'UNIVERSITÉ DE SOFIA
FACULTÉ HISTORICO-PHILOLOGIQUE — TOME XXIX. 7.

ТРАКИЙСКИТЪ ЦАРЕ

ОТЪ

ЯНКО ТОДОРОВЪ

THE THRACIAN KINGS

BY

YANKO TODOROFF

СОФИЯ
КООПЕРАТИВНА ПЕЧАТНИЦА „ГУТЕНБЕРГЪ“
1933.

Тракийскитѣ царе

На състоянието на разединение и раздробеностъ, което царувало срѣдъ многобройнитѣ тракийски племена на Балканитѣ и което бащата на историята, въ общеизвестния пасажъ отъ неговитѣ *Ἱστορία*¹⁾, изтъква като характерна тракийска черта, се турило край въ началото на V в. пр. Хр. Тогава възникнала по течението на Хебросъ — Марица великата тракийска държава на одриситѣ. Първитѣ одриски царе обединили въ едно цѣло и призовали къмъ държавническо творчество по-голѣмата частъ отъ разноименнитѣ тракийски племена, които населявали сърдцето на Балканитѣ между Дунава и и Егея отъ северъ къмъ югъ, между Стримонъ и Черно море отъ западъ къмъ изтокъ; изключение правѣли отдѣлни Родопски гнѣзда на т. н. автономни тракийци — планинци, които запазили своята независимостъ, като предпочели свободното варварство предъ благата и ограниченията на организираната държава.

Възможването и разцвѣтътъ на тая държава се пада въ V в. пр. Хр. Когато говорятъ за нейнитѣ царе, старитѣ автори ги именуваатъ било като „одриски“, било като „тракийски“ царе. Двата тия израза сж еднозначни. *Θρακῶν βασιλεύς* въ нашитѣ исторически документи, следов., е съвсемъ еднозначно съ *Ὀδρυσῶν βασιλεύς*.

Одриското царство е играло значителна роля въ външната политика на гръцкитѣ градове — държави, предимнона Атина, и се е намѣсвало въ тѣхнитѣ борби и взаимоотношения. Поради това и старитѣ гръцки и латински автори, които сж имали задача да изложатъ и обяснятъ събитията на гръцката история, е трѣбвало да изпълнятъ сжщевременно една своя допълнителна работа: да правятъ екскурси въ своето изложение, за да запознаятъ читателя съ тракийскитѣ царе и съ тѣхната политика, която е била свързана по единъ или другъ начинъ съ хода на гръцката история; мимоходомъ тѣ се спиратъ да разгледатъ въ връзка съ това сжщо така нравитѣ и обичаитѣ, религията и разнитѣ култове, изобщо бита на тракийския народъ. По тоя пжтъ ни е дадено възможностъ да черпимъ отъ запазенитѣ до днесъ стари автори сведения за

тракитѣ и за тѣхното държавно строителство. Голѣма частъ отъ тия сведения сж събрани и издадени въ български преводъ отъ проф. Г. И. Кацаровъ и проф. Д. Дечевъ подъ заглавие „Извори за старата история и география Тракия и Македония“, София, 1915.

Но достигналитѣ до насъ по тоя начинъ данни на старитѣ автори съвсемъ не сж достатѣчни, за да си съставимъ ясна и свързана представа за тракийската история. Много отъ роднинскитѣ връзки и отношения па одриската династия, поради оскъдието или непълнотата на даннитѣ, съ които разполагаме, и до сега още сж неразгадаеми за насъ. За щастие, на помощъ ни идатъ даннитѣ на нумизматиката и епиграфиката, които въ нѣкои случаи допълватъ нашитѣ знания тамъ, дето старитѣ автори мълчатъ.

Интересътъ на модернитѣ учени къмъ историята и културата на тракитѣ на първо мѣсто стои въ свързка съ нуждата, която е ржководѣла и старитѣ автори въ тѣхнитѣ издирвания на тракийската старина: да се пролѣе повече свѣтлина върху великата гръцка история, която въ много случаи е преплетена съ тракийската чрезъ дипломатическитѣ връзки и търговско-военни отношения на Гърция и Тракия.

Първи трудъ въ това отношение представя изследването на френския ученъ Cary, *Histoire des Rois de Thrace et de ceux du Bosphore Cimmerien*, Paris, 1852 г. Следъ него съ тракийската история се зае нѣмскиятъ ученъ А. Höck най-напредъ въ своята дисертация: „*De rebus ab Atheniensibus in Thracia et in Ponto ab anno a. Chr. 378 usque ad annum 338 gestis*“, Diss. Kil. 1876, а следъ това на нѣмски въ *Hermes*, год. XXVI (1891), стр. 76—117, съ студията „*Das Odrysenreich in Thrakien im fünften und vierten Jahrhundert v. Chr.*“ и „*Der Odrysenkönig Hebryzelmis*“ (Nachtrag zu S. 76 117), пакъ въ *Hermes*, XXVI, стр. 453 462. Тия две нѣмски студии на Höck сж изцѣло използувани и на много мѣста току-речи буквално предадени отъ В. Добруски въ неговия „Исторически погледъ върху нумизматиката на тракийскитѣ царе“ въ *Мсб.*, кн. XIV (1897), стр. 555—631. Историческиятъ дѣлъ въ работата на Добруски съперничи по обемъ на главната му задача – нумизматическия дѣлъ, та въ сжщностъ поменатата негова работа не е „погледъ“ върху нумизматиката, а подробно, но не самостоятелно изложение на историята на тракийскитѣ царе, главно споредъ поменатитѣ две нѣмски студии на Höck. По-късно единъ делфийски надписъ за синоветѣ на одриския царь Керсеблептъ, издаденъ най напредъ отъ P. Perdrizet въ *Bulletin de Corresp. hellénique* XX (1896), стр. 466 сл., даде поводъ на Höck да напише въ *Hermes* XXXIII (1898), стр. 626—637 статията „*Die Söhne des Kersebleptes von Thrakien*“, за да поправи нѣкои неосновани на исторически свидетелства и погрѣшни свои предположения, преминали и у Добруски. Трѣбва

да споменемъ още: А. Solari, *Sui dinasti degli Odrisi*, Pisa, 1912 г. (той разглежда предимно роднинскитѣ взаимоотношения на одрискитѣ царе отъ V и IV в. пр. Хр.); Vincenzo Strazzula въ студията си *Θρακική* (*La serie dei re odrisii dal 200 A. C al 46 D. C.*), печатана въ италиянското списание *Bessarione*, Serie II, anno VI, (1901—1902) fasc. 63, 64, 65, 66; сжщо така съответнитѣ статии въ енциклопедията на Pauly-Wissowa-Kroll (Ситалкъ, Севтесъ и др.).

Останалата литература посочваме въ нашето изложение.

Малкото надписи (главно отъ Делфи и Атина), които се отнасятъ до тракийскитѣ царе, сж издадени главно отъ P. Perdrizet въ *Bulletin de Correspondance Hellénique*; Foucart, *Les Athéniens dans la Chersonèse de Thrace* въ *Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-lettres*, t. XXXVIII, 2-e partie, 1909 г., стр. 83—120; Dittenberger, *Sylloge Inscriptionum Graecarum*, 3. изд.

Въ настоящия очеркъ ние отново проучихме известията. на старитѣ автори за историята на тракийскитѣ царе отъ създаването на одриската държава до 200. г. пр. Хр., а сжщо така и намѣренитѣ до сега въ Делфи и Атина надписи. Наистина, тия надписи (малко на брой) сж вече издадени отъ специалиститѣ-эпиграфи. Въпрѣки това, за да ги използваме за нашия очеркъ, ние не се задоволихме само да ги цитираме, като посочимъ, где сж издадени, но ги предаваме изцѣло (съ български преводъ); ние смѣтаме, че това не е излишно, първо, защото въпроснитѣ надписи сж прѣснати и издадени въ рѣдки и мжчно достѣпни списания, и второ, защото сж сжществени за насъ: отнасятъ се до историята на нашитѣ земи въ древността, до историята на нашитѣ прадѣди.

Обстоятелството, че и у насъ най-сетне се намѣри единъ макаръ фрагментиранъ надписъ (въ Бургасъ), въ който се говори за тракийски царъ: Котисъ и неговия синъ Райскупорисъ (надписътъ е издаденъ отъ проф. Кацаровъ въ *Jahreshefte d. österr. arch. Instituts XV* (1912), стр. 97—99), ни кара да се надѣваме, че не само въ Делфи и Атина, но и въ нашитѣ земи се криятъ важни за историята на тракийскитѣ царе епиграфически паметници, които бждещето ще ни открие.

Възникване на одриското царство. Тересъ. Неговия братъ Спарадокъ.

За основателъ на одриското царство Тукидидъ¹⁾ посочва Тересъ (Τήρης), бащата на Ситалка (ὁ τοῦ Σιτάλκου πατήρ), който е вториятъ по редъ одриски царъ. Тоя тъкмо Тересъ, по думитѣ на Тукидида, прѣвъ създаде мощната одриска държава: πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν... ἐποίησε.²⁾ Диодоръ³⁾ не споменава името на Тересъ и, като говори за одриската

¹ Thuc. II 29 (2).

² Thuc. ib.

³ Diod. XII 50.

държава, направо преминава към Ситалка. Но от Диодоровия текст не може да се вади заключение, както обикновено се прави,¹⁾ че Диодоръ приписва на Ситалкъ създаването на одриското царство. Диодоръ²⁾ просто казва: *περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Σιτάλκης ὁ τῶν Θρακῶν βασιλεὺς παρειλήφει μὲν βασιλείαν ὀλίγην χώραν, διὰ δὲ τὴν ἰδίαν ἀνδρείαν* и пр. *ἐπὶ πολὺ τὴν δυναστείαν ἠϋξησεν*, сир. Ситалкъ, по думитѣ на Диодора, „възприелъ“ или унаследилъ готово царство, което било малко, но той съ своитѣ дарби успѣлъ да го разшири и пр. Съ други думи, и споредъ Диодора основателъ на държавата не може да се счита Ситалкъ, а другъ одрисецъ, на когото Тукидидъ ни посочва името — Тересъ, като изтъква изрично, че тъкмо той е първиятъ одриски царь: *βασιλεύς τε πρῶτος ἐν κράτει Ὀδρυσῶν ἐγένετο.*³⁾ По тоя начинъ ние виждаме, че между Тукидида (II 29) и Диодора (XII 50) нѣма такова противоречие, каквото обикновено се изтъква, но по-прецизното Тукидидово свидетелство допълня изказаното съ по-общи думи известие на Диодора.

Тукидидъ ни загатва и за самия процесъ, по който се изградила одриската държава. Тя израсла срѣдъ обширното море отъ тракийски племена, голѣма частъ отъ които влѣзли въ състава на новата държава. Тересъ успѣлъ да обедини въ едно държавно цѣло повечето отъ тия племена (*ἐπὶ πλεόν τῆς ἄλλης Θράκης*), които живѣли до тогава разединено и незави симо (*πολὺ γὰρ μέρος καὶ αὐτόνομον ἐστὶ Θρακῶν*), и това е станало вѣроятно, както предполага Нёск,⁴⁾ въ първата третина на V в. пр. Хр., но не по-рано отъ поражението на перситѣ при Маратонъ (480 г. пр. Хр.), защото въ времето на персийското нашествие и преди него не е имало на Балканския п-въ нѣкоя по-крупна тракийска държава като одриската по-късно. Временното персийско нахлуване и владичество на Балканитѣ събудило, следов., националното чувство у тракитѣ, което се изразило въ създаването на одриската държава — за отбрана и отпоръ срещу възможни бждещи нашествия.⁵⁾

Но не цѣлокупна Тракия влѣзла въ състава на новоосновената одриска държава. Планинскитѣ тракийци, поменати у Тукидида като „автономни траки“, не признали върху себе си властта на одриския царь. Тѣ продължавали да живѣятъ като независими планинци изъ Родопитѣ. Това се вижда много ясно отъ думитѣ на Тукидида, който изтъква, че приемникътъ

¹ Напр. Нёск (Hermes, XXVI стр. 77, заб. 5): „(Diodor)... schreibt die Gründung des Reiches dem Sitalkes zu“; сжщо Schoch въ PW. 3 (1), 2. Reihe, ст. 377.

² Diod. XII, 50.

³ Thuc. II 29. (3).

⁴ Нёск въ Hermes XXVI, стр. 77.

⁵ Beloch, Griechische Geschichte, 1923, III томъ, 2 часть, стр. 85.

на Тересъ, Ситалкъ, когато предприелъ походъ срещу Халкидика и Македония, е отправилъ до много отъ тѣхъ „покана“ да взематъ участие въ похода: *παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρακῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων...*¹⁾ Мнозина отъ тѣхъ пъкъ дошли и безъ покана, за да се присъединятъ къмъ похода и се награбятъ съ плячка: *πολλοὶ γὰρ τῶν αὐτονόμων Θρακῶν ἀπαράκλητοι ἐφ’ ἀρπαγὴν ἠκολούθουν.*²⁾

Тересъ разширилъ границитѣ на държавата както на югъ, къмъ Егейско море, така и на северъ, къмъ Дунава. За неговитѣ борби на юго-изтокъ, при Пропонтида (Мраморно море) ни съобщава Ксенофонтъ.³⁾ Тамъ той е воювалъ съ тракийското племе тини, които били изкусни въ своитѣ нощни нападения, та Тересъ, макаръ да е билъ съ силна войска, претърпѣлъ голѣми загуби въ хора и обозъ. Дали на изтокъ Тересъ е достигналъ до морето и владѣлъ непрекъснато цѣлия Черноморски брѣгъ, не може да се знае. На западъ одриската граница едва ли е отишла по-далечъ отъ Пангейската областъ, дето обитавали пеонцитѣ.⁴⁾ На северъ държавата на Тересъ е достигала, изглежда, до Дунава и се е намирала въ приятелски отношения съ скититѣ.

Отъ свидетелството на Херодота⁵⁾ става явно, че тракийската и скитската царска династия се сродили чрезъ бракъ: една дъщеря на Тересъ е била омъжена за скитския царь Ариапейтесъ. Приемникъ на Тереса е билъ неговиятъ синъ Ситалкъ. Но Тересъ е ималъ и другъ синъ Спарадокъ, който владѣлъ, изглежда, отдѣлни части на одриската държава като *παραδυναστεύων*—„страниченъ династъ“, сир. почти самостоеенъ господарь, намиращъ се въ известна васална зависимостъ отъ царя.⁶⁾ Тия *παραδυναστεύοντες* — характерно явление за тракийската царска история — при слаби царе сж могли да се обявятъ за напълно самостоятелни господари. Като владѣтель на отдѣлна областъ въ одриската държава (коя точно областъ, не може да се знае) Спарадокъ е сѣкълъ монети. На лицето на Спарадоковитѣ монети е изобразенъ конникъ съ две копия, а на opakито — орелъ, който кълве змия.⁷⁾ Нумизматитѣ предполагатъ, че Спарадоковитѣ монети сж били сѣчени въ гр. Олинтъ (Халкидическия п-въ)⁸⁾. Повече нѣщо за Спарадока не може да се каже. Предположението, което нѣкои правятъ напоследъкъ,⁹⁾

¹ Thuc. II 96 (2).

² Thuc. II 98 (3).

³ Xenoph. Anab. VII 2 (22).

⁴ St. Casson, Macedonia, Thrace and Illyria, 1926, Oxford стр. 193.

⁵ Herod. IV 80.

⁶ Höck. Hermes XXVI, стр. 77.

⁷ Head, Historia Numorum, 2-о изд., стр. 282; Добруски, Мсб. XIV, стр. 563 Мушмовъ, Монетитѣ на тракийскитѣ царе, стр. 198—199.

⁸ Head, ib.

⁹ ср. Schoch, Sitalkes въ PW, II Reihe, 3 (1), ст. 378.

— че Спарадокъ е управлявалъ за известно време цѣлата одриска държава като приемникъ на Тересъ и предшественикъ на Ситалкъ, не се подкрепя съ нищо. Отъ Херодота¹⁾ се научаваме, че единъ синъ на Тересъ е билъ принуденъ да бѣга при скититѣ въ времето на Ситалкъ. Но съ нищо не се доказва, че това е тъкмо Спарадокъ. Ние не знаемъ и кога е умрѣлъ Спарадокъ. Но отношенията на Спарадока къмъ Ситалка изглежда да сж били добри. Това се вижда отъ високото и почетно положение, което е заемалъ Спарадоковиятъ синъ Севтесъ въ Ситалковата държава. Споредъ Тукидида,²⁾ Севтъ е билъ най-влиятелниятъ човѣкъ въ държавата следъ Ситалка.

Одриското царство при Ситалкъ.

Младата одриска държава, която още при своя първи царъ и основателъ — Тересъ — бѣ тръгнала по пѣтя на своето издигане и засилване, сега при неговия приемникъ и синъ, Ситалкъ, достигнала до голѣмъ разцвѣтъ и станала най-мощната въобще тракийска държава: τὸ δὲ τέλος ἐπὶ τοσοῦτον δυνάμεως προήλθεν ὥστε χώρας ἄρξαι πλείστης τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων ἐπὶ Θράκην. Тоя размахъ на тракийската държавническа мощъ Диодоръ³⁾ приписва на превъзходнитѣ качества на нейния владетелъ — великия Ситалкъ. Ситалкъ се отличавалъ както съ храбростъ и тактъ въ военно отношение (ἀνδρείος ὢν ἐν ταῖς μάχαις καὶ στρατηγικός), така и съ държавническа мъдростъ и административни дарби. Поданицитѣ си той управлявалъ като благороденъ и справедливъ управителъ (ἐπιεικῶς μὲν ἄρχων τῶν ὑποτεταγμένων), но сжщевременно полагалъ усърдни грижи за правилното и редовно събиране на данъцитѣ (ἔτι δὲ τῶν προσόδων μεγάλην ποιούμενος ἐπιμέλειαν), така че държавата се чувствувала здраво стѣпила на краката си както въ външно, военно отношение, така и чрезъ вжтрешно финансово закрепване.

Авторитетътъ и достоинството на тая държава сж били толкова голѣми предъ очитѣ на гръцкия свѣтъ — който впрочемъ сега, въ сждбоносната Пелопонеска война, е преживѣлъ най-тежката трагедия на своето развитие, че както Атина, така и Спарта съ зорко око следили становището и държането на тракийския царъ и се надваряли да се сдобиятъ съ неговата подкрепа.

Особено усърдно се е стремилъ въ това отношение Атина. Гръцкиятъ градъ Абдера далъ жена на Ситалкъ.⁴⁾ Атинцитѣ,

¹ Herod. IV 80

² Thuc. II, 101.

³ Diod. XII 50 (1).

⁴ Thuc. II 29 (1) ни съобщава, че Ситалкъ се оженилъ за една сестра на нѣкой си Нимфодоръ отъ гр. Абдера.

като видѣли, че нейниятъ братъ, Нимфодоръ, се ползувалъ съ влияние въ тракийския царски дворъ, побързали да го провъзгласятъ за тѣхенъ почетенъ застѣпникъ, πρόξενος, та съ негова помощъ да привлѣкатъ Ситалка къмъ себе си. На сина пъкъ на Ситалка — Садокъ, атинското народно събрание подаричо атическо почетно гражданство, защото усилията на Нимфодора не отишли напразно: Ситалкъ се съгласилъ да склучи съюзъ съ Атина (431. г.)¹). Създали и легенда, която да свърже Ситалковия родъ съ гръцката митология Съюзътъ на Ситалкъ съ Атина билъ плодотворенъ за последната: той склонилъ македонския царъ Пердикасъ да изпрати помощъ на Атина въ войната ѝ противъ Халкидика.

Ала и Спарта не изпуснала да се обърне съ молба къмъ Ситалка. Когато въ 430. г. едно лакедемонско посланичество се запътило за Азия да се домогва до паричната и военна помощъ на персийския царъ, то се отбило въ двореца на Ситалкъ; пратеницитѣ имали да постигатъ тукъ двойна задача: 1. да се опитатъ да убедятъ, ако е възможно, тракийския царъ да се откаже отъ съюза си съ атинянитѣ и да изпрати войска къмъ Потидея, която била обсаждана отъ атинска войска и 2. да потърсятъ подкрепата на Ситалка въ своето предстояще пътуване въ Азия.²)

Но въ това надваряне на дветѣ воюващи гръцки сили да спечелятъ всѣка за себе си подкрепата на тракийския царъ, атинянитѣ победили. Случайно при Ситалкъ се намѣрвали атински пратеници; тѣ убедили самия синъ на Ситалка, Садокъ, който билъ почетенъ гражданинъ на Атина³), да имъ предаде лакедемонцитѣ, като изтъкнали, че кроениятъ съюзъ между Спарта и Персия може да бжде пакостенъ за самата тракийска държава. Попаднали въ атински рѣце, лакедемонскитѣ пратеници били избити безъ сждъ и безъ предварително изслушване!

Тоя описанъ отъ Тукидида епизодъ на страшната война ни показва, че въ нѣкои случаи самиятъ ходъ на едни или други дипломатически или стратегически преговори и съчетания е билъ

¹ Thuc. II 29 (5): ἐλθὼν τε ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Νυμφόδορος τὴν τε τοῦ Σιτάλκου ξυμμαχίαν ἐλοίψε καὶ Σάδοκον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀθηναῖον, за даденото атинско гражданство на Ситалковия синъ ср. и Aristoph. Acharn. 141 сл.

² Thuc. II 67 (1).

³ Thuc. II 67 (2 сл.): πείθουσι τὸν Σάδοκον τὸν γεγεννημένον Ἀθηναῖον, Σιτάλκου υἱόν. Ср. за сжщото и Herod. VII 137, който изтъква, че арестуването на лакедемонскитѣ посланици е станало по заповѣдь на Спарадокъ и на самия Ситалкъ. Но Тукидидъ е по-добре ориентиранъ и заслужва по-голъмо говѣрие: ср. Schoch, PW 3 (1), 2. Reihe, s. v. Sitalkes, ст. 379.

насочванъ въ едно или друго направления споредъ това, какво становище е заемалъ тракийскитъ царъ и на коя страна сж били отправени неговата подкрепа и неговото приятелство.

Размѣри на одриската държава при Ситалкъ. — Тукидидъ и Диодоръ ни описватъ въ общи черти и размѣритъ, които приела одриската държава при Ситалка. На северъ тая държава се е миела отъ водитъ на Дунава, на югъ — отъ Егейско море, а на изтокъ отъ Черно море¹). На западъ държавата се е простирала до рѣката Стримонъ-Струма и Оский-Искъръ, като е почвала отъ града Абдера на Егейско море и е граничела по редъ отъ югъ къмъ северъ: съ Македония, съ земята на пеонцитъ и съ областта на трибалитъ.²) При пожитенъ вѣтъръ брѣговата линия на одриското царство може да се обиколи съ товаренъ корабъ по най-късия пѣтъ за четири денонощия³). Единъ добъръ пешеходецъ ще измине най-прѣкия пѣтъ отъ Абдера до Дунава за 11 дни⁴), а отъ Византия до Стримонъ — за 13 дни⁵). Това е било обширна държава: „Отъ държавитъ въ Европа, казва Тукидидъ, които се намиратъ между Ионийския заливъ и Евксинския Понтъ, това царство било най-голѣмо по размѣра на своитъ приходи и другитъ си богатства“⁶).

Въ военно отношение то отстъпяло само на скитското царство⁷).

Тукидидъ ни дава и цифрата на държавния приходенъ бюджетъ на одриситъ: около 400 таланта годишно⁸). Това е размѣрътъ на данъцитъ, събирани както отъ тракийското население, така и отъ гръцкитъ градове, които се намирали подъ властта на одриситъ, но не въ времето на Ситалкъ, а малко по-късно, презъ времето на неговия приемникъ Севтесъ.⁹

¹ Thuc. II, 97(1): Ἐγένετο δὲ ἡ ἀρχὴ ἢ Ὀδρουσῶν μέγεθος ἐπὶ μὲν θάλασσαν καθήκουσα ἀπὸ Ἀβδήρων πόλεως ἐς τὸν Εὐξεινον πόντον μέχρι Ἰστρου ποταμοῦ. Ср. Diod. XII, 50.

² Thuc. II 96 (3, 4). Ср. и Кацаровъ — Дечевъ, Извори за старата история на Тракия и Македония, София, 1915, стр. 32, заб. 12.

³ Thuc. II 97 (1): αὕτη περίπλους ἐστὶν ἢ γῆ τὰ ξυνομότατα, ἣν αἰεὶ κατὰ πρύμναν ἰσθῆται τὸ πνεῦμα, νηὶ στρογγύλῃ τεσσάρων ἡμερῶν καὶ ἴσων νυκτῶν.

⁴ Thuc. ib. (1): ὁδῶ δὲ τὰ ξυνομότατα ἐξ Ἀβδήρων ἐς Ἰστρον ἀνὴρ εὐζωνος ἑνδεκαταῖος τελεῖ.

⁵ Thuc. ib. (2): ἐς ἡπειρον δὲ ἀπὸ Βυζαντίου ἐς Λαιαίους καὶ ἐπὶ τὸν Στρυμόνα (ταύτη γὰρ διὰ πλείστου ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἐγίγνετο) ἡμερῶν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τριῶν καὶ δέκα ἀνύσαι. Ср. Diod. XII, 50.

⁶ Thuc. ib. (5).

⁷ Thuc. ib.

⁸ Thuc. ib. (3).

⁹ Thuc. ib.

Цифрата, която ни дава Тукидидъ, е най-високиятъ размѣръ на данъцитѣ, защото сжщиятъ Тукидидъ ни съобщава, че наймного били повишени данъцитѣ при царь Севтесъ.¹⁾ Плащането на данъцитѣ е ставало въ злато и сребро.²⁾ Освенъ редовни данъци, поднасяни били подаръци³⁾ както на царя, така и на неговитѣ васални владетели (παραδυναστεύοντες) и на останалитѣ велможи.⁴⁾ Подаръцитѣ били давани било въ видъ на злато и сребро, било въ видъ на платове и други предмети.⁵⁾ Като описва пиршеството, което Севтесъ II устроилъ на Ксенофонта и на неговитѣ войници, авторътъ на Анабазиса ни дава много добра представа за характера на тоя тракийски обичай, за естеството на самитѣ дарове и за начина, по който били давани. Въ време на пиршеството единъ тракиецъ, който водилъ съ себе си единъ бѣлъ конь, се приближилъ, напълнилъ рогъ съ вино и рекълъ: „Пия ти наздравица, о Севте, и ти подарявамъ тоя конь“. Тукъ той изтъкналъ и качества на коня, които правятъ дара достоенъ за царя, комуто се прави подаръкътъ: „съ него преследвай, когото искашъ, и ти ще го догонишъ, а отстъпвашъ ли, не бива да се боишъ отъ неприятеля си.“⁶⁾ Другъ довелъ младъ робъ и го подарилъ по сжщия начинъ, като пилъ най-напредъ наздравица. А трети поднесълъ на Севта дрехи за съпругата му.⁷⁾ И Тимасионъ му пилъ наздравица и му подарилъ една сребърна чаша и единъ килимъ, който струвалъ 10 мини⁸⁾ (ок. 1000 златни лева). Единъ отъ присѣтствуващитѣ гърци, като наблюдавалъ всичко това, станалъ и изразилъ своето възхищение отъ тоя обичай: „заявилъ, че е твърде похваленъ тоя старъ обичай да бжде даряванъ царътъ отъ заможнитѣ съ дарове заради честта, която имъ оказва, а царътъ да дава на незаможнитѣ“.⁹⁾ Ксенофонтъ пъкъ, като нѣмалъ нѣщо ценно при себе си, за да го подари на Севта и като разбралъ, че дарътъ, предназначенъ за тракийския царь, трѣбва да бжде колкото се може по-цененъ,

¹ Thuc. II 97 (3).

² Thuc. ib.

³ Thuc. ib.: καὶ δῶρα οὐκ ἐλάσσω τούτων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου προσεφέρετο, χωρὶς δὲ ὅσα ὕφαντά τε καὶ λεῖα καὶ ἡ ἄλλη κατασκευή.

⁴ ib.: καὶ οὐ μόνον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ τοῖς παραδυναστεύουσιν τε καὶ γενναίοις Ὀδρουσῶν.

⁵ Вж. заб. 3.

⁶ Xen. Anab. VII, 3 (26); Кацаровъ—Дечевъ, Извори, стр. 60.

⁷ Xen. ib. (27): ἄλλος παῖδα εἰσαγαγὼν οὕτως ἐδωρήσατο προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί.

⁸ Xen. ib.: φιάλην τε ἀργυρᾶν καὶ κοπίδα ἀξίαν δέκα μνῶν; Кацаровъ—Дечевъ, ib.

⁹ Xen. ib. (28): Γνήσιππος δὲ τις Ἀθηναῖος ἀναστὰς εἶπεν, ὅτι ἀρχαῖος εἶη νόμος κάλλιστος τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα, τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸν βασιλέα... ; Кацаровъ—Дечевъ, ib.

станалъ въ време на пиршеството и съ свойственото нему остроумие поднесълъ себе си и трима свои другари въ даръ на Севта: „Азъ пъкъ, Севте, ти поднасямъ въ даръ себе си и тия свои другари, та да ти бждатъ вѣрни приятели... И сега тѣ сж тука, не за да ти искатъ още нѣщо, ами да се жертвуватъ за тебе и на драго сърдце да понесатъ за тебе трудове и опасности“¹). — Както виждаме, дарове се поднасятъ на царя най-вече при важни и тържествени случаи отъ неговия животъ. Тукъ Севтесъ е устроилъ угощение съ политическо значение, и при тоя случай тракийцитѣ му поднасятъ дарове. Посланицитѣ, които идатъ да сключатъ съюзъ, сжщо поднасятъ дарове. Ксенофонтъ споменава за нѣкои лица отъ Парионъ, които „били дошли, за да сключатъ съюзъ съ Медока, царя на одриситѣ, и затова носѣли дарове за него и съпругата му“²). Още въ началото на пиршеството гърцитѣ били предизвестени за тракийския обичай да се поднасятъ дарове. „Нѣкои си Хераклидъ отъ Марония се доближавалъ при всѣкиго едного отъ тия, които по негово мнение могли да поднесатъ на Севта нѣкакъвъ даръ“ и ги убеждавалъ, че е найизгодно за тѣхъ да сторятъ това на Севта, а не на царя Медокъ, защото имало и такива, които се готвѣли да постѣпятъ така.³) Следъ това той се приближилъ до дарданеца Тимасионъ, „защото се билъ научилъ, че ималъ чуждестранни чаши и килими“⁴), и „му казалъ че имало обичай, шото всѣки пжтъ, когато Севтъ канѣлъ на обѣдъ, поканенитѣ да му поднасятъ дарове“⁵).

Тука се научаваме и за друга черта на тоя обичай: въ замѣна на дароветѣ дарителтъ получава облаги отъ царя или отъ тоя, комуто се поднасятъ дароветѣ. Поменатиятъ Хераклидъ казалъ на дарданеца Тимасионъ, когото убеждавалъ да поднесе дарове на Севта: „Щомъ той (Севтъ) се закрепилъ (добие сила), той ще смогне да те върне въ отечеството ти, а сжщо и тука да те направи богатъ“.⁶) „Колкото поголѣми дарове му поднесешъ казалъ той на Ксенофонта, толкова поголѣми облаги ще получишъ отъ него“.⁷) Така той просилъ дарове за Севта отъ всѣкиго, до когото се приближавалъ“⁸); — Обичаятъ да се даватъ подаръци е разпространенъ, разбира се, и у други народи, но одриситѣ, ни казва Тукидидъ, се ползували

¹ Xen. Anab. VII 3 (30); Кацаровъ—Дечевъ, Извори, стр. 61.

² Xen. ib. (16).

³ Xen. ib. (16—17).

⁴ Xen. ib. (18): ἐπεὶ ἤκουσεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκλώματα καὶ τάπηδας βαρβαρικός.

⁵ Xen. ib.

⁶ ib.

⁷ ib. (20).

⁸ ib. (19).

отъ него извънредно много. „У тѣхъ не могло да се извърши нищо безъ подаръци“: οὐ γὰρ τῷ πράξει οὐδὲν μὴ δίδόντα δῶρα¹).

Като описва обширната областъ, надъ която е властувалъ одрискиятъ царь, Диодоръ ни дава по-друга цифра за приходния държавенъ бюджетъ. Годишнитѣ приходи на държавата възлизали споредъ него на повече отъ 1000 таланта²). Известието на Диодора, обаче, не стои въ противоречие съ това на Тукидида, както изглежда на пръвъ погледъ; защото въ предадената отъ Диодора цифра очевидно сж пресмѣтнати, освенъ редовнитѣ данъци, още и годишнитѣ подаръци, за които става дума по-горе³)

Въ време на походъ Ситалкъ свиквалъ подъ оръжие войници отъ всички части на своята държава: освенъ тракийцитѣ, които живѣли между Хемъ и Родопитѣ чакъ до Черно море и до Хелеспонта⁴), въ неговата войска влизали и гети, които обитавали областъта на северъ отъ Стара планина,⁵) а сжщо така и племената, които живѣли отсамъ Дунава покрай Черноморския брѣгъ.⁶) Било срещу заплаता, било доброволно, идвали да се биятъ въ войската му, изъ недрата на Родопитѣ, и мнозина отъ независимитѣ планински тракийци, които сж меченосци и се наричатъ дии⁷) (καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρακῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἱ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες). Гетитѣ били конници-стрелци⁸). Въ войската му служили и подвластни нему пеонски племена отъ западната частъ на държавата (агриани, лееи и др.)⁹).

Походътъ на Ситалкъ въ Македония. — За да ни бждатъ ясни причинитѣ на тоя походъ, необходимо е да

¹ Thuc. II, 97 (4).

² Diod. XII, 50 (10): τηλικαύτης δὲ χώρας βασιλεύων ἐλάμβανε προσόδους καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν πλείω χιλίων ταλάντων.

³ Thuc. II 97 пресмѣта, както казахме, редовнитѣ данъци на 400 таланта; на толкова възлизали и подаръцитѣ, поднасяни въ злато и сребро (καὶ δῶρα οὐκ ἐλάσσω τούτων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου προσεφέρετο: (Thuc. ib.) — сир. цифрата се увеличава на 800 таланта; освенъ това били давани подаръци въ видъ на пѣстри и прости платове и други вещи (χωρὶς δὲ ὅσα ὑφαντά τε καὶ λεῖα καὶ ἡ ἄλλη κατασκευή: Thuc. ib.). По тоя начинъ се достига приблизително цифрата, дадена отъ Диодора.

⁴ Thuc. II 96 (1): τοὺς ἐντὸς τοῦ Αἴμου τε ὄρους καὶ τῆς Ῥοδόπης Θρακίας, ὅσων ἦρχε μέχρι θαλάσσης ἕς τὸν Εὐξείνιον τε πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον.

⁵ ib.: τοὺς ὑπερβάντι Αἴμον Γέτας.

⁶ ib.: καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ πρὸς θάλασσαν μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου κατῴκητο.

⁷ ib II, 96 (2).

⁸ ib. 96 (1): εἰσὶ δ' οἱ Γέται ... πάντες ἵπποτοξόται.

⁹ ib. 96 (2).

си спомнимъ нѣкои събития отъ навечерието на Пелопонеската война. Знае се, че за поводъ на тая дълго приготвявана война послужилъ конфликтътъ между Коринтъ и Коркира, който е въ свръзка съ кървавитѣ вътрешни борби на партиитѣ въ гр. Епидамнось на илирийския брѣгъ, основанъ общо отъ Коринтъ и Коркира. Разбити отъ коркиоската флота при носъ Левкиме, коринтцитѣ засилили своята флота, и въ завързалото се сражение при Сиботскитѣ острови до южния брѣгъ на Коркира спечелили предимство надъ Коркирската флота; тѣ щѣли насмалко да я унищожатъ съвършено, ако не бѣ имъ попречила атинската ескадра, която ненадейно се явила въ помощъ на Коркирейцитѣ. Коринтцитѣ спрѣли военнитѣ действия срещу Коркира, но поискали да отмъстятъ на Атина. Най-цвѣтущиятъ градъ на Халкидическия п-въ е билъ коринтската колония Потидея. Подъ влиянието на Коринтъ както Потидея, така и цѣла Халкидика отпаднали отъ Атина, като били подържани въ тая си постѣпка отъ македонския царь Пердикась. Атина заповѣдала на Потидея да разруши своитѣ градски стени, да даде заложници и да скѣса всѣкакви връзки съ своята метрополия Коринтъ. Въ отговоръ на тия атински искания Потидея и останалитѣ халкидци преминали къмъ Пелопонеския съюзъ. Атинянитѣ обсадили Потидея по суша и по море (432. г.). Сключването на приятелски съюзъ съ одриския царь Ситалкъ, за което говорихме по-горе, е било голѣмъ успѣхъ за Атина.

Ситалкъ, който билъ владетель на обширна държава и разполагалъ, както видѣхме, съ голѣма войска, е могълъ да бѣде въ голѣма степенъ полезенъ на оная страна, къмъ която е било насочено неговото приятелство. Следъ като сключилъ съюзъ съ Атина въ 431. г., той не могълъ веднага да пристѣпи къмъ изпълнението на задълженията, които произтичали отъ съюза и се готвилъ за походъ цѣли 2 години, та едва презъ зимата на 429¹⁾ г. потеглилъ на походъ срещу халкидцитѣ, които, както видѣхме, отпаднали отъ Атина и преминали на страната на Спарта и на Коринтъ. Наказанието на халкидцитѣ е било първата услуга, която Ситалкъ искалъ да окаже на атинянитѣ съ своя походъ. Но той се готвилъ да имъ окаже и втора услуга, като накаже самия македонски царь Пердикась, който е давалъ подръжка на отцепилитѣ се отъ Атина съюзници. Ситалкъ искалъ да го накаже главно затова, че последниятъ не изпълнилъ обещанията, които въ началото на тоя походъ далъ на Ситалка. Какви сж били точно тия обещания, ние не знаемъ, но въ замѣна на изгодитѣ за тракийската държава, които се криели въ тия обещания, Ситалкъ е трѣбвало да се откаже да подържа противника на Пердикась, а именно Пердиковия братъ, Филипъ, който се явилъ сега като

¹ ср. Schoch въ PW. 2. Reihe, 3 (1) s. v. Sitalkes, ст. 378.

претендентъ за македонския престолъ: Пердикасъ бѣ лишилъ брата си Филипъ отъ дѣла му въ царството. Ситалкъ е трѣбвало, следователно, въ замѣна на въпроснитѣ обещания на Пердикасъ, да не подържа претендента Филипъ и освенъ това да помири самия Пердикасъ съ атинянитѣ. Ситалкъ изпълнилъ всичко това, но Пердикасъ не изпълнилъ даденитѣ Ситалку обещания. Ето по тия две причини — изтъква Тукидидъ — предприелъ Ситалкъ своя походъ въ Македония срещу Пердикасъ и срещу халкидцитѣ¹⁾. Нѣма съмнение, отъ друга страна, че посочениятъ двоенъ предлогъ за походъ е прикривалъ същевременно истинскитѣ замисли на Ситалка: да разшири границитѣ на своята държава къмъ западъ за смѣтка на Македония²⁾.

Като излѣзълъ отъ границитѣ на своята държава и навлѣзълъ въ Македония, той се движилъ покрай Благуша и Бѣласица планина (Керкине), която отдѣля синтитѣ отъ пеонцитѣ.³⁾ Преминаването на тая „необитаема планина“⁴⁾ не е било лесна работа. Но Ситалкъ е вървѣлъ сега по пѣтъ, който билъ проправенъ по-рано, като е била изсѣчена гората. Това станало презъ време на единъ походъ на Ситалка противъ пеонцитѣ⁵⁾, вѣроятно единъ отъ походитѣ, които той водилъ още въ началото на своето царуване, за да разшири границитѣ на своята държава. Като преминалъ планината Керкине, той стигналъ въ Пеонския градъ Доберъ (ἐς Δόβηρον τὴν Παιονικὴν)⁶⁾. Изъ пѣтя часть отъ войската му загинала отъ преумора и болести, но въпрѣки това тя се увеличила на брой и достигнала споредъ Тукидида до цифрата 150,000 — защото голѣма часть отъ независимитѣ тракийски племена се присъединявали доброволно къмъ похода, отъ който разчитали да се набогатятъ съ богата плячка чрезъ грабежъ. По-голѣмата часть отъ Ситалковата войска била пехота, въ която най-безстрашно се биели независимитѣ тракийски племена, наречени меченосци, които слѣзли отъ Родопитѣ: на тѣхъ главно се осланялъ Ситалкъ, защото останалата часть отъ пехотата „била смѣсена тѣпла, страшна само съ множеството си“.⁷⁾ Около една трета

¹ Thuc. II 95(1): ... ἐστράτευσεν ἐπὶ Περδικκᾶν τὸν Ἀλεξάνδρου Μακεδονίας βασιλέα καὶ ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θράκης. Ср. за причинитѣ на тоя двоенъ походъ Thuc. II цѣлата 95 глава. Diod. XII, 50 (15—25) накратко изтъква съжитѣ причини.

² Ed. Meyer, Geschichte des Altertums, т. IV, стр. 339 сл.

³ Thuc. II, 98 (1); Кацаровъ — Дечевъ, Ивори, стр. 34, заб. 17.

⁴ Thuc. ib.: ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν ... διὰ Κερκίνης ἐρήμου ὄρους.

⁵ Thuc. ib.

⁶ Thuc. II, 98 (2).

⁷ ib. (4).

часть отъ посочената по-горе цифра била конница, въ която служели на първо мѣсто одриси, а следъ това гети.¹⁾ Даденитѣ отъ Диодора цифри надъ 120,000 пехота и 50,000 конница²⁾ се съгласяватъ само въ общи черти съ цифрата на Тукидида.

Отъ града Доберъ Ситалкъ нахлулъ въ Долна Македо ния, като превзелъ най-напредъ града Ейдомене съ пристѣпъ.³⁾ Други градове, като Гортиния, Аталанта и пр. му се предали доброволно, защото подържали каузата на претендента Филипъ, братъ на Пердикасъ. А въ похода на Ситалкъ взелъ участие и синътъ на тоя Филипъ — Аминтасъ.⁴⁾ Презъ това време самиятъ Филипъ билъ вече умрѣлъ. Поменатитѣ градове сж били разположени все по дѣсния брѣгъ на срѣдни Вардаръ.⁵⁾ Следъ несполучливата обсада на града Европъ⁶⁾, разположенъ сжщо на брѣга на срѣдни Вардаръ⁷⁾, тракитѣ навлѣзли и по-навѣтре въ Македония⁸⁾, като опустошавали нейнитѣ области Мигдония, Грестония и Антемунтъ.⁹⁾ Македонцитѣ разполагали съ добра конница, събрана отъ тѣхнитѣ съюзници, и тя нападала, дето е могла, Ситалковата войска.¹⁰⁾ Но на решително и систематическо съпротивление македонцитѣ не се решили, защото се бояли отъ множеството на Ситалковата армия. Поради това тѣ се отдръпнали въ укрепенитѣ мѣста и въ градоветѣ, които впрочемъ не били много;¹¹⁾ защото едва при сина на Пердикасъ — Архелай, македонската държава била преустроена и снабдена съ добри и многобройни укрепления и пѣтища.¹²⁾

Очаквайки помощъ отъ атинянитѣ, Ситалкъ повелъ преговори съ Пердикасъ. Но атинянитѣ, неизвестно по какви причини,¹³⁾ не пристигнали съ своитѣ кораби. Ситалкъ продължавалъ

¹ Thuc. II 98 (4).

² Diod. XII, 50: πλείους τῶν δυοκαίδεκα μυριάδων, ἰππεῖς δὲ πεντακισμυρίους.

³ Thuc. II 100 (3): ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρακῶν ἐκ τῆς Δοβήρου ἐσέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχήν, καὶ εἶλεν εἰδομένην μὲν κατὰ κράτος.

⁴ ib.: Γορτυνίαν δὲ καὶ Ἀταλάντην καὶ ἄλλα ἅττα χωρία ὁμολογία διὰ τὴν Ἀμύντου φιλίαν προσχωροῦντα τοῦ Φιλίππου υἱέος παρόντος:.

⁵ Кацаровъ—Дечевъ, Извори, стр. 36, заб 33.

⁶ Thuc. II 100 (3): Εὐρωπὸν δὲ ἐπολιόρησαν μὲν, ἐλεῖν δὲ οὐκ ἐδύναντο.

⁷ Кацаровъ—Дечевъ, ib.

⁸ Thuc. II 100 (4): ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Μακεδονίαν προυχώρει:...

⁹ ib.: τὴν τε Μυγδονίαν καὶ Κρηστωνίαν καὶ Ἀνθεμιοῦντα ἐδήρουν.

¹⁰ Thuc. ib. (6).

¹¹ Thuc. ib. (6).

¹² Thuc. ib. (1)

¹³ Ср. по това Г. И. Кацаровъ въ Филологическое обозрѣніе, т. XX, кн. 2 и Сведенията на Тукидида за старитѣ траки, въ Псп. LXIII, стр. 400—413, дето сж разгледани различнитѣ мнения по въпроса. Ср. още Нöск, Hermes, XXVI, стр. 81, заб. 2.

да опустошава Халкидика. Ала зимата вече напреднала, и войската му почнала да страда отъ липса на провиантъ и отъ студоветѣ. Въ това време Пердикасъ успѣлъ да подкупи и привлѣче на своя страна Севта, който взелъ участие въ Ситалковия походъ. Тоя Севтъ, комуто Пердикасъ обещалъ да даде пари и своята сестра Стратоника за жена, билъ братовъ синъ на Ситалка и най-влиятеленъ човѣкъ въ одриската държава следъ царя. Той именно придумалъ Ситалка да прекъсне войната. Следъ 30-дневна война Ситалкъ се върналъ съ войската си обратно.¹⁾

Смъртъта на Ситалка и възкачването на неговия приемникъ на престола.

Тукидидъ ни говори за края на царуването на царя Ситалка. Смъртъта на последния се свързва съ единъ злополученъ неговъ походъ срещу племето трибали. „Одрискиятъ царь Ситалкъ, четемъ у Тукидида, умрѣлъ въ единъ походъ срещу трибалитѣ, въ който билъ разбитъ въ сражения“: ἀλέθανε δὲ καὶ Σιτάλκης Ὀδρυσῶν βασιλεὺς ... στρατεύσας ἐπὶ Τριβαλλοῦς καὶ νικηθεὶς μάχη.²⁾ Тукидидъ сжщевременно датира събитието: то станало презъ време на битката при Делионъ въ Беотия (ὕπὸ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῖς ἐπὶ Δηλίῳ), сир. къмъ края (презъ м. ноемврий) на 424 г., когато и друга една войска претърпѣла поражение — атинската войска на чело съ атинския военачалникъ Хипократъ, разбитъ при Делионъ отъ спартанския пълководецъ Бразидасъ.

Следъ това известие Тукидидъ веднага ни съобщава и приемника на Ситалка: на престола се възкачилъ Севтесъ, братанецъ на Ситалка — синъ на Ситалковия братъ Спарадокъ: Σεύθης δὲ ὁ Σπαραδόκου ἀδελφίδους ὢν αὐτοῦ ἐβασίλευσεν Ὀδρυσῶν τε καὶ τῆς ἄλλης Θράκης ἥσπερ καὶ ἐκεῖνος.³⁾

Но естествено възниква въпросъ: ималъ ли е Ситалкъ синове? По каквъвъ начинъ е станало възкачването на Севтесъ на престола?

Ние вече знаемъ отъ Тукидида,⁴⁾ че Ситалкъ е ималъ синъ, който се е казвалъ Садокъ и на когото атинцитѣ подарили почетно гражданство. Както видѣхме по-горе (стр. 9), атинскитѣ пратеници убедили Садока (τὸν Σάδοκον τὸν γεγεννημένον Ἀθηναῖον, Σιτάλκου υἱόν)⁵⁾ да имъ предаде пребивавацитѣ въ одриската столица пелопонески пратеници.

¹ Thuc. II 101 (5): ἀναλείθεται ὑπὸ Σεύθου τοῦ Σπαραδόκου, ἀδελφίδου ὄντος καὶ μέγιστον μεθ' αὐτὸν δυναμένου, ὥστ' ἐν τάχει ἀπελθεῖν.

² Thuc. IV 101 (5).

³ ib.

⁴ Thuc. II 29 (5); Aristoph. Acham. 145 ср; по-долу стр. 18.

⁵ Thuc. II, 67 (2).

Въ своята комедия „Ахарняни“ Аристофанъ,¹⁾ като говори за привързаността на Ситалка къмъ Атина, споменава Ситалковия синъ, на когото атинянитѣ дали атинско гражданство. Ето тоя текстъ у Аристофана:

καὶ δῆτα φιλαθήναιος ἦν ὑπερφυῶς
 ὑμῶν τ' ἐραστής ἦν ἀληθής ὥστε καὶ
 ἐν τοῖσι τοίχοις ἔγραφ', Ἀθηναῖοι καλοί.
 145. ὁ δ' υἱός, ὃν Ἀθηναῖον ἐπεποιήμεθα
 ἦρα φαγεῖν ἀλλᾶντας ἐξ Ἀπατουρῶν
 καὶ τὸν πατέρ ἠντεβόλει βοηθεῖν τῇ πάτρα.
 ὁ δ' ὤμοσε σπένδων βοηθήσειν ἔχων
 στρατιὰν τοσαύτην ὥστ' Ἀθηναίους ἐρεῖν
 ὅσον τὸ χρῆμα παρνόλων προσέρχεται.

т. е. Ситалкъ е билъ до такава степенъ привърженикъ на атинянитѣ и просто влюбенъ въ тѣхъ, че пишелъ по стенитѣ: славни атиняни! А неговиятъ синъ, когото атинянитѣ направили атински гражданинъ, искалъ да яде наденици въ празника Апатурии и молѣлъ баща си да окаже помощъ на Атина. Ситалкъ се клелъ, че ще помогне на Атина съ такава армия, та атинянитѣ да се провикнатъ: приближава се като облакъ скакалци!

Но отъ едно схолионъ къмъ 145-ия стихъ на тоя текстъ:

ὁ δ' υἱός, ὃν Ἀθηναῖον ἐπεποιήμεθα,

модернитѣ изследвачи, които сж писали върху царуването на Ситалка, вадятъ заключение, че Ситалкъ е ималъ трима синове: Тересъ, Ситалкъ и Садокъ.

Въпросното схолионъ е следното:

τοῦτον πολίτην ἐποίησαν Ἀθηναῖοι ἐλέγετο δὲ οὗτος Τήρης·
 ἔνιοι δὲ φασιν ὅτι ὁμώνυμος ἦν τῷ πατρὶ Σιτάλκει. Θουκυ-
 δίδης καὶ προστίθησι τὸ ὄνομα λέγων οὕτως „καὶ Σάδοκον
 τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀθηναῖον“.

Solari, напр., въ своето изследване върху одрискитѣ царе (Sui dinasti degli Odrysi, стр. 47), следвайки Höck (Hermes, XXVI, стр. 82 и 83), казва: come già fu osservato, lo scolio contiene i nomi di tre figli di Sitalkes, cioè Teres, Sitalkes, Sadokos. И Белохъ²⁾ се придържа о сжщото мнение. Höck, ц. м., като споменава, че най-напредъ Böhnecke (Demosthenes, Lykurgos, Hypereides und ihr Zeitalter, стр. 546 сл., цит. у Höck, ib., стр. 83) е извелъ отъ въпросното схолионъ заключение, че одрискиятъ царъ Ситалкъ е ималъ трима синове, си задава въпроса: на кого отъ тримата било подарено атическо гражданство. На тоя въпросъ той отговаря: най-вѣроятно било, че

¹ Aristoph. Acharn. 142—150.

² Beloch, Griechische Geschichte, Berlin n. Leipzig, 1923, III Band, II Abt., стр. 85 и Stammtafel, стр. 91.

и тримата Ситалкови синове добили почетно гражданство отъ Атина.

Но приведеното схолионъ не ни дава право да изваждаме заключение, че Ситалковитѣ синове сж трима и се казвали: Тересъ, Ситалкъ и Садокъ.

У Аристофана става дума за сина на Ситалка, когото атинцитѣ направили свой почетенъ гражданинъ; името на сина въ Аристофановия стихъ не се споменава. Схолиастътъ сега коментира стиха, като казва: тогава атинянитѣ направили почетенъ гражданинъ; името му е било Тересъ (ἐλέγετο δὲ οὗτος Τήρης); нѣкои пъкъ казватъ, че се е наричалъ Ситалкъ, сир. билъ е едноименникъ съ баща си (ἔνιοι δὲ φασὶν ὅτι ὁμώνυμος ἦν τῷ πατρὶ Σιτάλκει); а Тукидидъ посочва името му — Садокъ, Ситалковъ синъ, атински почетенъ гражданинъ.

Тукъ се говори въ сжщностъ за единъ и сжщъ синъ на Ситалка и се правятъ разсждения за неговото име. Тоя синъ Ситалковъ, който билъ надаренъ съ атинско гражданство, се е казвалъ, споредъ едни, Тересъ, споредъ други — Ситалкъ, а споредъ Тукидида — Садокъ. Такъвъ е смисълътъ на поменатото схолионъ¹). Ние трѣбва да окажемъ довѣрие не на неизвестния схолиастъ, който съ такава несигурностъ говори за името на удостоенія съ почетно гражданство Ситалковъ синъ, а на Тукидида, който ясно и опредѣлено ни сочи Садока, когото атинянитѣ подарили атическо гражданство. Не е изключено, разбира се, да е ималъ Ситалкъ и други синове, но това, което можемъ почерпи отъ нашитѣ извори, е, че можемъ да говоримъ само за единъ синъ — Садокъ.

Въ едно отъ писмата, които се приписватъ на македонския царь Филипъ (Ep. Phil. у Demosth. 12 § 9)²), се съдържа характерно известие за начина, по който се възкачилъ на престола приемникътъ на Ситалка. Въ него се говори за убийство въ двора на Ситалка и за това, че атинянитѣ веднага следъ убийството сключили съюзъ съ убиеца; καὶ Σιτάλκου μὲν ἀποθανόντος, ᾧ μετέδοτε τῆς πολιτείας, εὐθὺς ποιήσασθαι πρὸς τὸν ἀλοκτείναντα φίλιαν — следъ смъртъта на Ситалка, когото било предадено почетно гражданство отъ атинянитѣ, последнитѣ не забавили да сключатъ приятелски съюзъ съ убиеца — приемникъ на Ситалкъ. Тоя приемникъ е Севтесъ, синъ на Спарадока. Съ голѣма вѣроятностъ може да се приеме че възкачването на Севтесъ на престола не е станало по миренъ пжтъ, а чрезъ насилственъ превратъ. Още при царуването на Ситалка

¹ Следъ написването на тия редове прочетохъ, че и Schoch въ PW 3 (1), 2. Reihe, s. v. Sitalkes, стълбець 379 сл. достига до сжщото заключение. Получихъ и препись отъ студията на Ferrabino въ Bollettino di filol. class, XVIII (1911/12) и XIX (1912/13), цитирана у Schoch, ib., който поддържа сжщото.

² Вж. това писмо въ преводъ у Г. И. Кацаровъ, Царь Филипъ II, стр. 503—308, ср. и стр. 229 сл.

Севтесъ се издигналъ съ своята мощъ и своята властъ като най-силния отъ *παραδυναστεύοντες* — отъ васалнитѣ владетели въ царството. Той е билъ споредъ Тукидида „най-мощния човѣкъ въ държавата следъ царя“. Неговиятъ баща Спарадокъ е сѣкълъ монети на свое име. Ние видѣхме, че поведението на Севтесъ спрямо неговия чичо—царя Ситалка, не е било лоялно и честно: Севтесъ, който участвувалъ въ похода на Ситалка срещу македонския царь Пердикасъ, бѣ влѣзълъ въ тайни връзки съ последния и се поддалъ на подкупъ. Севтесъ билъ подкупенъ отъ македонския неприятелъ — Пердикасъ, да убеди Ситалка да се върне обратно съ войската си. Така и станало. Следъ това Севтесъ се оженилъ за сестрата на Пердикасъ. На одриския престолъ следъ смъртъта на Ситалка не се възкачилъ, както е било естествено, Ситалковиятъ синъ, и не е за чудене, тоя последниятъ да е падналъ жертва на заговоръ, устроенъ отъ Севтесъ и вѣроятно съ подрѣжката на македонския царь, дъщерята на когото, като жена на Севта, се е готвѣла да стане царица на тракийския престолъ. Ако приемемъ Тукидидовото известие, че царь Ситалкъ загиналъ въ време на своя несполучливъ походъ срещу трибалитѣ, то съ вестъта за тая смъртъ ще да се е извършилъ веднага превратъ въ одриския дворъ, като е билъ убитъ престолонаследникътъ.

И още по-възможно е, че възкачването на Севта на одриския престолъ ще да е било ускорено, като е билъ убитъ самъ царь Ситалкъ веднага следъ завръщането му отъ злополучния походъ срещу трибалитѣ, т. е. въ края на 424 г.

И тъй, Севтесъ I, синътъ на Спарадока, се е възкачилъ на престола, може би, следъ дворцовъ превратъ, който е ималъ за целъ да отстрани прѣката царствуваща линия отъ властъта. Атинянитѣ, които по-рано подарили своето почетно гражданство на царствуващата фамилия, сега побързали да сключатъ съюзъ съ новия царь.

Ситалкъ несъмнено е най-даровитиятъ, най-видниятъ отъ одрискитѣ царе. Ние видѣхме, че при него границитѣ на одриската държава достигнали до своето най-голѣмо разширение, и никога по-късно размъртъ и обсегътъ на държавата не е билъ надминатъ. И авторитетътъ на тая държава е билъ при Ситалка най-високъ. За гърцитѣ съюзътъ съ Ситалка е билъ отъ рещаваше значение,

Славата на Ситалка не изчезнала съ неговата смъртъ.

Дори срѣдъ подигравкитѣ на Аристофановата комедия се е носѣлъ на атинската сцена отзвукътъ на страшнитѣ Ситалкови походи, когато Ситалкъ не е билъ вече живъ. „Ахарнянитѣ“ на Аристофана, въ които ние чуваме да се говори за любовта и привързаностъта на Ситалка къмъ Атина, а

сжщо така и за неговия синъ, когото атинянитъ направили свой почетенъ гражданинъ, сж били представени на сцена следъ Ситалковата смъртъ. И въ присмѣха на Аристофана: „войската му се приближава като облакъ скакалци“ (χρῆμα παρόλων), се долавя поразителното впечатление, което е направила върху съвременниците армията на Ситалка съ своето множество и съ своята опустошителна сила.¹⁾

Подъ образа на легендарния тракийски царъ Резосъ въ драмата „Резосъ“, достигнала до насъ, като творение на Еврипида, се крие славниятъ образъ на историческия царъ на одриситѣ — Ситалкъ.²⁾ Неговата мощъ, изразила се външно въ огромнитѣ предѣли на одриската държава, неговитѣ грандиозни походи, които направили такова дълбоко впечатление на съвременниците и на поколѣнията, сж вдъхновителната струя въ драмата „Резосъ“, въ епическата основа на която е легналъ чисто исторически сюжетъ — Ситалкъ и неговитѣ постижения. Синъ на рѣчния богъ Стримонъ и на музата Терпсихора, Резосъ като тракийски царъ пристига на чело на своята тракийска войска, съ своитѣ вихрогони коне, въ златна колесница, съ блестящо оржие, предъ стенитъ на Илионъ, за да помогне на троянцитѣ. И неговата държава е представена въ драмата тѣй обширна и могъща — отъ Пеония до Понта — както е Ситалковата държава И той има преди идването си предъ Илионъ допирни връзки съ скититѣ, както е случаятъ съ Ситалкъ. И неговата армия е грамадна, съ безбройна конница и пелтасти, съ многобройни стрелци и множество леко въоръжени. Съ такава страшна по своето множество и сила армия³⁾ потеглилъ Ситалкъ на походъ къмъ Халкидика и въ планинитѣ на Македония.

¹ Aristoph. Acharn. 150, ср. по-горе, стр. 18.

² Доколкото ми е известно, най-напредъ Sittig въ своята статия за Резосъ (PW, 1-a 627) загатва съ нѣколко думи за историческата основа на драмата, като насочва къмъ историческия образъ на Ситалкъ. Обстойно разглежда въпроса Д. П. Димитровъ въ студията си „Исторически мотиви въ драмата „Резосъ“, печатана въ Известия на Историческото д-во, кн. X (1930 г.), стр. 1—19, и той именно въ образа на Резосъ открива историческа основа — Ситалкъ и неговитѣ походи. Сжщия паралелъ е направилъ, независимо отъ Димитрова, Roger Goosens въ студията си върху датата на драмата „Резосъ“: La date du Rhèsoс въ сп L'Antiquité classique, год. 1 (1932), декемврий, свит. 1 и 2 (имахъ на рѣка отдѣленъ отпечатъкъ), стр. 93—134. Goosens съ право изтъква, че драмата Резосъ, чиято принадлежност на Еврипидовото перо е била оспорвана отъ модернитѣ учени, е действительно творение на Еврипида.

³ Ср. Thuc. II, 98 (4): ὄμιλος ξύμικτος πλήθει φοβερώτατος.

Разпадане на одриската държава следъ смъртъта на Севтесъ I. — Медокъ и Севтесъ II.

Разцвѣтътъ, до който достигнала одриската държава въ времето на Ситалка благодарение на неговитѣ държавнически дарби, продължавалъ за известно време и при неговия приемникъ Севтесъ I. Той повишилъ данъцитѣ; и доходитѣ, които одриската държава добивала при него отъ данъци и отъ подаръци, достигнали сега най-високата си цифра — около 1000 таланта годишно.¹⁾ Добритѣ отношения, въ които се намирала одриската държава къмъ Атина при Севтесъ I, не траяли дълго. Полиенъ VII 38 ни разказва за враждебни действия между атинянитѣ и тракийскитѣ войски въ времето на Севтесъ I, ако само поменатиятъ у Полиена Севтесъ е действително Севтесъ I²⁾. Тракийската войска, въ която Севтесъ привлѣкълъ съ наемна плата 2000 души леко въоръжени гети, е влизала въ военни стълкновения съ атински войски, които опустошавали тракийски области въ Херсонеса и обстрелвали тракийски крепости. Тия стълкновения завършили въ края на краищата съ победа надъ атинянитѣ и съ пълно унищожение на тѣхнитѣ отреди³⁾.

Но тракийската държава никога—дори и при Ситалка— не представляла строго и здраво обединено цѣло. Надъ отдѣлни племена и области господарували мѣстни владетели, по всѣка вѣроятност племенни главатарии, които при силенъ царь били подчинени на върховната му власть. Това сж поменатитѣ у Тукидида⁴⁾ *παραδυναστεύοντες*, странични или васални владетели. И самъ царьтъ е предоставялъ цѣли области да бждатъ управлявани отъ членове на царското семейство подъ върховната власть на царя. Понѣкога тия мѣстни владетели издебвали сгоденъ случай, за да вдигнатъ глава и се обявятъ за самостоятелни или да заграбятъ централната царска власть. Такъвъ васаленъ владетель е билъ братьтъ на Ситалкъ, Спарадокъ, който сѣкълъ монети на свое име.⁵⁾ Неговиятъ синъ Севтесъ I успѣлъ, както видѣхме, да заграби властъята следъ смъртъта на Ситалкъ. А въ времето на Севта I се издигналъ като отдѣленъ владетель Месадесъ, бащата на втория Севтесъ.

Месадесъ владѣялъ надъ тракийскитѣ племена меландити въ областъята на Странджа планина, и надъ тинийцитѣ и транипситѣ,

¹ Thuc. II 97. Diod. XII 50.

² A. Höck, Hermes XXVI, стр. 84.

³ Polyæn. VII, 38: Σεύθης Ἀθηναίων τὰ ἐπὶ θάλατταν διὰ τῆς Χερσονήσου πορθούντων μισθωσάμενος Γέτας φιλοῦς δισχιλίους δι' ἀπορρήτων συνέταξεν ὡς πολεμίους ἐμβалόντας πυρπολεῖν τὴν χώραν и пр.

⁴ Thuc. II 97 (3).

⁵ Head, Hist. Num. стр. 239 сл.

съседни на меландититѣ около Пропонтида.¹⁾ Въ сѣщото време тѣй наречената Делта, сир. областъта между Византия и Салмидесъ, се намирала подѣ властѣта на нѣкой си одрисецъ Тересъ.²⁾ Но вече се започналь упадѣкъ на одриската държава.³⁾ Самъ Месадець изгубиль властѣта, като билъ изгоненъ отъ своитѣ владения и измѣстенъ, вѣроятно, отъ нѣкой другъ, името на когото не ни е известно. Месадець умрѣль отъ болестъ, и неговиятъ синъ, Севтесъ II, споредъ свидетелството на Ксенофонта, билъ отхраненъ като сиракъ при одриския царъ Медокъ (παρὰ Μηδόκῳ), който се възкачилъ

¹ Xen. Anab. VII 2: Μαισάδης ἦν πατήρ μοι, казва Севтесъ II, ἐκεῖνου δὲ ἦν ἀρχὴ Μελανδίται καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίψαι. За локализирането на тия тракийски племена вж. Tomaschek, Die alten Thraker, I, стр. 65 сл.

² Xen. Anab. VII, 5(1): ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θραῦκας εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον: αὕτη δ' ἦν οὐκέτι ἀρχὴ Μαισάδου, ἀλλὰ Τήρου τοῦ Ὀδρύσου („следъ това тѣ се прехвърлили презъ планината и се отправили противъ тракийцитѣ, които живѣяли надъ Византия въ тѣй наречената Делта, която не била подвластна на Месада, а на нѣкой си одрисецъ Тересъ“: преводъ на проф. Дечевъ у Кацаровъ—Дечевъ, Извори, стр. 66 (гл. 5). — Безъ основание Нöck, Hermes XXVI (1891), стр. 85 допуска, че тоя Тересъ е предполагаемиятъ синъ на Ситалка — Тересъ II. Ние видѣхме по-горе (стр. 18 сл.), че отъ схолиона къмъ 145-ия стихъ на Аристофановитѣ Ахарняни не може да се извади заключение, че Ситалкъ е ималь синъ Тересъ. Но дори ако бѣше така, съ нищо не се доказва, че поменатиятъ у Ксенофонта одрисецъ Тересъ, владетель на Делтата, е Ситалковъ синъ. — Въобщо за роднинскитѣ врѣзки на тоя Тересъ не знаемъ нищо. Добруски Мсб. XIV, стр. 581 и Мушмовъ (Монетитѣ на тракийскитѣ царе, стр. 204), който се е ползувалъ отъ Добруски, твърдятъ, че Тересъ II е синъ на Амадока, Добруски (ц. м.) говори като за общепозната истина: „... Тересъ II синъ на Амадока I“ и пр., и Мушмовъ (ц. м.) сѣщо така: „Тересъ I билъ синъ на Аматока“ и т. н. Не е известно нито едно антично свидетелство, което да подкрепя такова откритие. Поменатитѣ нумизмати не привеждатъ по тоя случай стари извори, нито пъкъ се позоваватъ на изследванията на нѣкой модеренъ авторъ по въпроса. Може би, Сагу, Histoire des rois de Thrace, стр. 17 сл. е далъ поводъ на Добруски да смѣтне, прибързано и недоказано, Тереса II за синъ на Амадока. Но Сагу само изказва предпазливо едно предположение, че Тересъ II е приемникъ на Амадока на одриския престолъ: „Térés II paroît avoir succédé à Amadocus dans le royaume des Odryses“ (стр. 17), и по-нататѣкъ: „Il y a apparence qu'il avoit succédé à Amadocus: nous ne savons pas si c'étoit son fils; mais il est certain qu'il n'étoit pas fils de Sitalcès“ (стр. 18).

³ Xen. ib.: ἐλεῖ τὰ Ὀδρυσῶν πράγματα ἐνόσησεν.

на одриския престолъ следъ смъртъта на Севтесъ I.¹⁾ Кога е умрѣлъ Севтесъ I, и неговиятъ приемникъ Медокъ или Амадокъ се възкачилъ на престола, не знаем. Въ всѣки случай къмъ 405 г. ние вече намираме Медока на одриския престолъ.

Диодоръ²⁾ именно ни разказва, че въ 405 г., нѣколко дни преди сражението при Егоспотами, дошълъ въ атинския лагеръ Алкивиадъ, за да даде съвети на атинскитѣ генерали и по тоя случай нарекълъ „тракийскитѣ царе“ Медока и Севта свои приятели ... τότε μὲν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καθώρισαν τὰς ναῦς... Ἀλκιβιάδου δὲ πρὸς αὐτοὺς (сир. πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων) ἐλθόντος, καὶ λέγοντος ὅτι Μήδοκος καὶ Σεύθης οἱ τῶν Θρακῶν βασιλεῖς εἰσὶν αὐτῶ φίλοι καὶ δύναμιν πολλὴν ὁμολόγησαν δώσειν, ἐὰν βούληται διαπολεμεῖν τοῖς Λακεδαιμονίαις... Алкивиадъ, следов., предложилъ на атинянитѣ помощъта на тракийскитѣ царе Медокъ и Севтъ, но тѣ не приели помощъта и го поканили да напусне веднага лагера: ταχέως αὐτὸν ἐκέλευσαν ἀπιέναι καὶ μηκέτι προσεγγίζειν τῷ στρατοπέδῳ. — И тѣй, въ 405 г. Медокъ е билъ вече одриски царъ, но той не е царувалъ надъ цѣлата одриска държава, а само надъ една частъ отъ нея; другата частъ се е намирала подъ властъта на царъ Севтесъ, синъ на Месадеcъ т. е. Севтесъ II. Сега за пръвъ пѣтъ одриската държава става дуалистична, съ други думи, управлявала се е едновременно отъ двама царе: Медокъ и Севтесъ II.

Сжщиятъ Μήδοκος (у Ксенофонта и Диодора) е споменатъ у Исократъ³⁾ подъ името Ἀμάδοκος ὁ παλαιός, дете става дума за приятелство между Атина и „стария Амадокъ“ въ времето преди Егоспотами. Нёск⁴⁾ изтъква още, че макаръ Ксенофонтъ да си служи съ формата Μήδοκος, най-добриятъ ржкописъ на Ксенофоновитѣ Hellenica IV, 8, 26 употрѣбъява Ἀμήδοκον, на други мѣста — Ἀμάδοκον. По тоя начинъ, тождественостъта между Μήδοκος и Ἀμάδοκος ὁ παλαιός е несъмнена. На монети той се явява като Μητοκος⁵⁾. Тоя

¹ Xen. Anab. VII, 2: ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας ... ἐκπεσὼν ὁ πατήρ (Μαισιάδης) αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ, ἐγὼ δ' ἐξετράφημ ὀρφανὸς παρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ.

² Diod. XIII, 105.

³ Isocratis Philippus, 6: Ἀμαδόκῳ τῷ πα αἰῶ. Ср. Beloch, Griech. Geschichte, III² (II Abt.), 1923 г., стр. 86.

⁴ Hermes XXVI (1891), стр. 85, заб. 3.

⁵ Сребърни монети, на лицето на които се вижда глава на брататъ Дионисъ и надписъ МНТОКО, а на опакото е изобразенъ градъ и двуостра брадва — символъ на Диониса, а сжщо така на тракийската богиня Котито и на фригийската Magna Mater (Кибела): Head, Hist. Num., стр. 282. Head (ц. съч., стр. 283) описва и друга една монета отъ Маронейя, която носи на лицето си пакъ изображение на двуостра брадва, но съ надписъ АМАΔΟΚΟ (на опакото е издълбано името на муниципалния магистратъ ἐπι Ἀλεξάνδρῳ). Head приписва тая монета на по-младия Амадокъ — Амадокъ II, сжщо и Нёск, Hermes, XXVI, стр. 85, заб. 3. На по-младия Амадокъ трѣбва да припишемъ сжщо така и описанитѣ у Добруски (Мсб. XIV, стр. 577) и Мушмовъ (цит. съч., стр. 203) монети съ надписъ: АМА- [изображение на двуостра брадва] -ОКО = АМА[Т]ОКО. Разсжденията на Добруски (ц. съч., стр. 580), че Метокъ си промѣнилъ името на

Μήδοκος = Μητοκος = Ἀμάδοκος (I) е ималъ синъ Ἀμάδοκος¹⁾ (II), който следъ смъртта на Котисъ I (383—359) изявилъ своитѣ притезания върху одриския престолъ, но могълъ да съсредоточи въ свои рѣце само една частъ отъ одриската държава. Той е споменатъ и като съюзникъ на Филипа Македонски въ борбата му противъ Керсеблептъ въ 345/6 г. И Suidas сѣщо така ни съобщава, че е имало двама Амадоковци — баща и синъ: Ἀμάδοκος· δύο γεγόνασι, πατὴρ καὶ υἱός· ὃς καὶ Φιλίπῳ συμμαχήσων ἦλθεν εἰς τὸν κατὰ Κερσοβλέπτου πόλεμον (Suid. Lex., ed. Adler, 1928, I. s. v., стр. 131).

Кой е билъ бащата на Медока, нигде не се споменува, но и той сигурно ще е принадлежалъ къмъ рода на стария Тересъ.²⁾ Той ще да е умрѣлъ вѣроятно къмъ 386³⁾ г., а като одриски царъ е засвидетелствуванъ до 391⁴⁾ г.

Въ дома на Медока именно е отгледанъ Севтесъ (II), синътъ на Месадець. Като отрастналъ и станалъ юноша Севтъ не могълъ да търпи унизителното положение, въ което се намирамъ като храненикъ на чужди грѣбъ, и затова поискалъ отъ царя Медока войници и коне, за да си възвърне бащинитѣ си владения. И той започналъ да предприема съ своята малка войска грабителски походи въ бившитѣ владения

Аматокъ и че, след., единъ и сѣщъ царъ се явява на своитѣ монети съ две различни имена, не сѣ приемливи. Мушмовъ (ц. съч., 201 сл.) е усложнилъ въпроса, като изтъква трима царе: единъ Метокъ (ок. 400 г.), единъ Аматокъ I (ок. 390 г.) и единъ Амадокъ II, съвременникъ на Филипа. Въ сѣщностъ, засвидетелствувани сѣ исторически само двама: 1) Μηδοκος = Μητοκος = Ἀμάδοκος I (ὁ παλαιός) (ок. 405—386 г.) и 2) неговиятъ синъ Ἀμάδοκος (II), съвременникъ на Филипа. Въ разсѣжденията си за Метока, Мушмовъ (цит. съч., стр. 201) погрѣшно съобщава, че „този царъ е владѣлъ, като подвластенъ господаръ, до къмъ 400 г. пр. Хр.“ и че „историята не се занимава повече съ него“.

¹⁾ Ср. Beloch, Griech. Geschichte, III², II Abt. стр. 86, който цитира Haprokration s. v. Ἀμάδοκος.

²⁾ Ако е допустимо да отрупваме нашето изложение съ предположения, които не почиватъ на изворитѣ, нека споменемъ тукъ, за пълнота, предположенията на Beloch, *ibid.*, стр. 86: Медокъ трѣбва да е билъ споредъ Белоха синъ на Ситалка или на Спарадокъ. Следващиятъ пѣкъ царъ Хебрюзелмисъ, за когото ще говоримъ по-долу, ще да е билъ споредъ Белоха синъ на Медока.

³⁾ Beloch, стр. 86.

⁴⁾ Höck, Hermes, XXXIII, стр. 637 (хронолог. таблица).

на своя баща.¹⁾ Въ време на сражението при Егоспотами той вече е владѣль часть отъ бащинитѣ си владения, която образувала основата на неговото царство. Ние видѣхме, че Алкивиадъ билъ въ приятелски отношения както къмъ Севта, така и къмъ Медока, и Диодоръ споменава и двамата като тракийски царе.²⁾ Крепоститѣ Бисанте и Неонъ-Тейхосъ, които принадлежали на Алкивиада, преминали следъ неговата смъртъ въ рѣцетѣ на Севта.

Издигането на Севта е ставало бавно. Съ своята малка войска той не се чувствувалъ достатъчно силенъ да постигне своята цель — да си възвърне изцѣло бащинитѣ владения. Нуждна му е била подкрепа, и той е търсилъ такава. Тъкмо въ това време (400 г.) се върнала Ксенофоновата войска отъ Азия и пристигнала на Пропонтида. Севтъ положилъ всички усилия да я привлѣче на своя страна. Той билъ щедъръ въ своитѣ обещания: отъ разпродадената плячка той обещалъ да дава месечно на всѣки войникъ по единъ кизикенъ (зл. монета = 27.50 зл. лв.), на стотника — по два, а на военачалника — по четири; обещалъ имъ още земя, колкото щатъ, работенъ добитъкъ и укрепено мѣсто край морето. Когато Ксенофонтъ го попиталъ, въ случай на несполука и на опасностъ отъ страна на лакедемонцитѣ, ще приеме ли той (Севтъ) тия отъ войницитѣ, които биха потърсили убѣжище въ неговата собствена земя, Севтъ отвърналъ: „Даже и мои братя и сътрапезници ще ги направя, и ще иматъ дѣлъ въ всичко, което бихме могли да придобиемъ“. На самия Ксенофонтъ пъкъ обещалъ, когато постигне цельта си, да му подари градоветѣ Бисанте (до Родосто на Мраморно море), Ганосъ и Неонъ-Тейхосъ (въ околността на Родосто), да се сроди съ него чрезъ бракъ, като му даде дъщеря си за жена или пъкъ, ако Ксенофонтъ има дъщеря, да се ожени за нея по „тракийски обичай“, т. е. чрезъ голѣмъ откупъ.³⁾ Тия съблазнителни условия били приети единодушно и по тоя начинъ билъ сключенъ съюзъ между Севта и гърцитѣ. Въ връзка съ това било устроено общеизвестното пиршество отъ Севта на гърцитѣ (Хен. Anab. VII 3 (21—34)). Съ помощта на гръцката наемна войска Севтъ опожарявалъ и опустошавалъ тракийскитѣ села, за да внесе страхъ и да накара да му се подчинятъ доброволно.⁴⁾ Заграбена била голѣма плячка отъ селата, главно на тинийцитѣ, които съ ужасъ забѣгвали въ планинитѣ; при едно

¹ Хен. Anab. VII, 2 (33—34): ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἀνδρας καὶ τοὺς ἵπλους и пр., καὶ οὖν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων, ληζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρίαν χώραν.

² Вж. по-горе, стр 24.

³ Хен. Anab. VII 2 (38) и 5 (8); ср. и Кацаровъ — Дечевъ, Извори, стр. 56 (заб. 37).

⁴ Хен. Anab. VII 4 (1).

нападение, напр. били събрани около 1000 роби, 2000 вола и 10,000 овце.¹⁾ Заграбената плячка била разпродавана, за да се плати съ полученитѣ пари платата на войницитѣ. Походътъ на Севта билъ насоченъ по Черноморския брѣгъ къмъ Салмидесосъ (Мидия). Като минали презъ земята на тракийското племе Мелинофаги („просоядци“), стигнали въ Салмидесъ (ἀφικνοῦνται ... εἰς τὸν Σαλμυδησσόν), покорили тия области и продължила нататъкъ.²⁾ Войската на Севта се увеличила и станала по-голѣма отъ гръцката, защото при нея слизали отъ планинитѣ доброволци-одриси, за да взематъ участие въ тия грабителски нашествия и се обогатятъ отъ плячката.³⁾ Така съ помощта на Ксенофонтитѣ войници и на присъединенитѣ за плячка одриси Севтъ успѣлъ да увеличи и засили своята държава.

Höck, сжщо Veloch подчертаватъ повече положението на Севта като подчиненъ на царя Медока, единъ видъ като παραδυναστεύων при Медока, който е билъ върховенъ „господаръ“ на Севта.⁴⁾ Но повѣроятно изглежда, че Севтъ е билъ

¹ Xen. Anab. VII 3 (48).

² ib. VII 4 (12).

³ ib. VII 4 (15): ἔνθα δὴ Σεύθης εἶχε στρατεύμα ἤδη πλέον τοῦ Ἑλληνικοῦ: ἕκ τε γὰρ Ὀδρουσῶν πολὺ ἔτι πλείους κατεβεβήκεσαν ...

⁴ Нѣма съмнение, че Севтесъ II се е провъзгласилъ за царъ и е носилъ царска титла. Диодоръ [(XIV 94 (2)] назовава наравно и Медока и Севта „тракийски царе“: „...Μήδοκον καὶ Σεύθην τοὺς τῶν Θρακῶν βασιλεῖς“, макаръ че Ксенофонтъ, Hellenica IV 8 (26) споменава по сжщия случай Медока („Амадока“) като одриски царъ, а Севта като владѣтель на крайморска областъ: Ἀμήδοκον τε τὸν Ὀδρουσῶν βασιλέα καὶ Σεύθην τὸν ἐπὶ θαλάττῃ ἄρχοντα. Но въ Анабазиса [VII 7 (22)] Ксенофонтъ направо говори за Севта като за царъ: „гърцитѣ, казва Ксенофонтъ, те направиха царъ надъ голѣма страна и надъ много хора“ (βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων). Въ натякването си, отправено къмъ Севта, задето последниятъ не изплатилъ платата на гърцитѣ, Ксенофонтъ му изтъква, че войницитѣ му се довѣрили, безъ да получатъ предварително заплата: че тѣ съ своето множество му помогнали въ войната и му доставили власт надъ голѣма страна, която струва много повече отъ 30 таланта, на колкото възлизала тѣхната заплата, и че довѣрието, което му доставило цѣло царство (τὸ πιστεύσθαι τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοι κατεργασάμενον), се жертвува сега отъ него за толкова малко пари. Корнелий Непоть (Alcib. 8) нарича Севта сжщо така „тракийски царъ“: Seuthem regem Thracum: на друго мѣсто (Alcib. 7) споменава и двамата като reges Thraciae. Ср. Solari, Sui dinasti degli Odrisi, стр. 55, заб. 1. — Аристотель, Политика V, стр. 1312-а (цитиранъ у Höck, Hermes, XXVI, стр.457, заб. 1 — погрѣшно цитиранъ у Veloch, Griechische Geschichte, стр. 86) въ случая нѣма голѣмо значение: като говори за покушенията срещу монарситѣ, Аристотель пжтьомъ привежда два примѣра: заговора на Кира срещу Астиага и тоя на Севта срещу Медока. По тоя случай Аристотель нарича Севта στρατηγός на Амадока (= Медока): Σεύθης ὁ θρᾶξ Ἀμαδόκω στρατηγός ὢν (Arist. Polit. V 1312-а, въ Aristotelis opera omnia, I. Paris 1878, стр. 582, 19). Думитѣ на Аристотеля тукъ сж общи, безъ прецизиране фазитѣ въ издигането на Севта.

Следвайки буквално Höck'a, Добруски Мсб. XIV, стр. 581 из-тъква, и той на свой редъ, че докато Медокосъ е носилъ царска титла, „Севтесъ II се споменува нѣколко пжти само като владетель на приморски области: τὸν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ ἄρχοντα и цитира Xenophon, Hellenica 8, 26. Anabasis VII. 2, 32. 3, 16. 7, 3 и 11. У Höck, Hermes XXVI, стр. 457, заб. 4. намираме не само сжщия цитатъ, но и сжщия редъ на цитиране: Xenoph. Hell. IV 8, 26 Anab. VII 2, 32. 3, 16. 7, 3 und 11. Но у Xenoph. Anab. VII 4 32, а сжщо VII 7, 3 и 11 не срѣщаме за Севта титлата ἐπὶ θαλάττῃ ἄρχοντα, както ни увѣрява Добруски; името на Севта е споменато безъ никаква титла.

такъв само за известно време, след което се е провъзгласил за независим царь въ крайморието и ще да е носѣлъ царска титла. Нѣщо повече. Самъ Севтъ като царь е ималъ свои *παραδυναστεύοντες*. Поне за единъ такъвъ *παραδυναστεύων* — страниченъ владетель подъ върховната власть на Севта, знаемъ съ сигурность; за него ни говори Ксенофонтъ (*Anab.* VII 7 (1, 2)). Това е Медосадъ, известниятъ въ Анабазиса пратеникъ на Севта при водене преговори съ гърцитѣ. На Медосада Севтъ предоставилъ цѣла редица богати села край морето да ги владѣе: *αἱ δὲ κῶμαι αὗται* (говори се за села, отъ които гърцитѣ възнамѣрявали да се снабдятъ съ храни, за да продължатъ пътя си къмъ морето) *ἦσαν δεδομένα ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ*.

Така възникнали две тракийски държави: едната въ Горна Тракия подъ властью на царя Медокъ [*Xenoph.*, *Anab.* VII 7 (3) ни говори за единъ пратеникъ, дошълъ *παρὰ Μηδόκου τοῦ ἄνω βασιλέως*] и друга — край морето (*ἐπὶ θαλάττῃ*) подъ властью на царь Севтесъ I.

На първо време отношенията между дветѣ царства били приятелски. Но това не траяло дълго. Като се видѣлъ достатъчно засиленъ, Севтъ се опълчилъ противъ Медока. Но атинскиятъ военачалникъ Тразибулъ, който пребивавалъ на Хелеспонта въ 391 г., успѣлъ да помири двамата тракийски господари и да ги направи съюзници на Атина: *Μήδοκον καὶ Σεύθην τοὺς τῶν Θρακῶν βασιλεῖς συμμάχους ἐποίησατο*.¹⁾

Въ времето на Анталкидовия миръ (387 г.) отношенията на Атина къмъ Севта (II) продължавали да бждатъ приятелски. Тъкмо около това време атинскиятъ военачалникъ Ификратъ оказалъ помощъ на Севта, който билъ застрашенъ въ своята власть.²⁾

¹ *Diod.* XIV, 94 (2); ср. за сжщото *Xen. Hell.* IV 8 (26) гдето Севтъ е нареченъ *ὁ ἐπὶ θαλάττης ἄρχων* (ср. по-горе, предид. заб.)

² *Arsteid.*, *Panath.* 172; *Her. Iph.* 2, цит. у *Höck. Hermes*, XXVI, стр. 89, заб. 2.

Одриската държава при Котисъ I. Хебрюзелмисъ, предшественикъ на Котисъ.

Въ редицата на одрискиѣ царе следъ Медока и Севта II у старитѣ автори се явява Котисъ I, който наново обединилъ държавата въ едни рѣще и засилилъ нейния авторитетъ. Въ 383 г. ние заварваме вече Котисъ I на одриския престолъ. Но единъ атински надписъ, издаденъ най-напредъ отъ Lolling, въ атинското списание *Δελτίον ἀρχαιολογικόν* (V, 1889, стр. 203 сл.)¹), ни открива неизвестенъ по-рано одриски царъ, който се е казвалъ Hebryzelmis.²)

[ἐ]πι Μυστιχίδο ἄρχον[τος
[ἔδοξεν] τῆι β[ο]λῆι καὶ τῶι δήμωι [Ἐρεχθ]-
[ῆς ἐπρυ]τάνε[υε, Χ]εῖλων Κηφισι[εὺς ἐπ]-
ε[στάτ]ει, Νέω[ν Ἀ]λ[α]ιεὺς ἐγραμμάτ[ευε Ε]-
[ῦ]α[νδρ]ος εἰ[πε]ν ἐ[π]αινέσαι μὲν Ἐβ[ρ]ύζε-
[λμ]ιν τὸν βα[σ]ιλέα τὸν Ὀδρυσῶν. ὅτ[ι ἐστ]
ἰ[ν] ἀνῆ[ρ ἀγαθ]ὸς [π]ερὶ τὸν δῆμον τὸν Ἀθη]-
ναίων, [κα]ὶ ἐναὶ αὐτῶι ἅπερ τοῖς π[ρογό]-
νοι[ς] ἅπα[ν]τ[α] ἐπ[αι]νέσαι δὲ καὶ ...
αν καὶ ... ι ... νον τὸν στρατηγ[ὸν καὶ]
...]ε ... ἠτην Ἐβρυζέλμιδος τ[ο βασιλ]-
έ[ως κ]α[ὶ στῆσ]αι [ἐ]ς στηλην αναγ[ράψαντ]-
α τὸν γραμ[μ]ατέ[α] τῆς βολῆς τὰ ἐψ[ηφισμ]-
ένα (ἐν ἀ)[κρ[οπό]λ[ει, ἐς δ]ὲ τὴν ἀναγραφ[ῆν τῆς]
[σ]τή[λης μερίσαι] τὸς [ἀπ]οδέκτα[ς τριάκ]-
[ο]ν[τα] δ[ραχμὰς] τῶι γραμματεῖ τ[ῆς βολῆ]-
[ς. ἐλέσθαι δὲ ἅ]νδ[ρα]ς τρεῖς ἐξ Ἀθη[ν]α[ίων]

¹ цит. у Höck, Hermes, XXVI, стр. 453.

² Надписа предаваме споредъ Dittenberger, Sylloge³ I, № 138. Следъ editio princeps на надписа, направенъ отъ Lolling, Höck разгледа сѣция надписъ (съ допълванията на Lolling) въ статията си „Der Odrysenkönig Hebrytelmis“, печатана като пригурка къмъ първата му студия „Das Odrysenreich in Thracien“ въ сѣщия брой на Hermes XXVI (1891), стр. 76 — 117. Ново издание на надписа съ допълвания, различаващи се отъ тия на Lolling, вж. у P. Foucart, Les Athéniens dans la Chersonèse de Thrace au IV-e siècle въ Mémoires de l'Académie des inscriptions et belles-lettres t. XXXVIII, 2-e partie, Paris (1909), стр. 86 сл. или стр. 6 сл, на отдѣлния отпечатъкъ, а сѣщо така Dittenberger, Sylloge³ I, № 138.

ἀπάντων οἴτινε[ς] ἀπαγγελοσι [π]ρ[ὸς] Ἐβ-
 ρύ[ζε]λ[μ]ιν [τὰ ἐψηφι[σ]μένα τῷ δ[ή]μ[ωι, ἀπ]-
 αγ[γε]λοσι δὲ κ[αὶ] περὶ τῶν νεῶν [τ]ῶ[ν περ]-
 ἰ πλ[... καὶ] περὶ τῶν ἄλλων ὡ[ν] λ[έ]γοσ[ι]-
 τιν οἱ πρέσβ[ε]ς οἱ π[α]ρὰ βασιλέω[ς] Ἐ[β]ρυζ[ι]-
 ἐλ[μ]ιδο[ς ἤ]κοντες τῷ δήμωι τῶ[ι] Ἀ[θηνα]-
 ἰων. ἐ[παι]ν[έ]σαι δὲ καὶ Τ[ε]ίσανδ[ρ]ο[ν] καὶ
 Λύοα[ν]δρον, ὅτι ἐστὸν ἄνδρε ἀγ[α]θ[ὸ]ν περ]-
 ἰ τ[ὸν] [δῆ]μον τὸν Ἀθηναίων καὶ τ[...]
 [... ἐπισιν]έτσι [δὲ καὶ
 — —]

Преводъ: „Решение на съвета и народа — въ годината на архонта Мистихидъ (386/5. г. пр. Хр.), при пританията на филата Ерехтеисъ, при председателството на Хейлонъ Кефисиевъ и секретарството на Неонъ Халайевсъ. Евандъръ предложи да се отдаде похвала на одриския царъ Хебрюзелмисъ заради неговитѣ заслуги и добри чувства къмъ атинския народъ и му се възложатъ всички ония почести и права, съ каквито сж се ползували неговитѣ прадѣди; да се отдаде похвала сжщо така на ... и на стратега ... и (роднина?) на царя Хебрюзелмисъ. Секретарѣтъ на съвета да нареди да се запише това решение върху камененъ стълбъ, който да се постави въ акропола, а за приготовляването на надписа аподектитѣ да опредѣлятъ 30 драхми на секретаря на съвета. Измежду всички атиняни да се избератъ трима души, които да съобщятъ на Хебрюзелмиса това решение на народа, да му съобщятъ сжщо така и за корабитѣ ... и за всичко, по което сж преговаряли изпратенитѣ при атинския народъ посланици на Хебрюзелма. Да се отдаде сжщо така похвала на Тизандъръ и Лизандъръ за добринитѣ имъ къмъ атинския народъ ...и на ... ,“¹)

¹ Известно е, че Клистенъ бѣ замѣнилъ старитѣ 4 родови фили съ нови десетъ локални „фили“, които избирали ежегодно по 50 души за съвета на 500-тѣ. Съветѣтъ е билъ раздѣленъ на 10 секции или комисии отъ по 50 души, които ржководѣли текущитѣ дѣла на държавата или дежурѣли при управлението на държавата въ продължение на 1/10 частъ отъ годината; тоя срокъ на държавно дежурство или управление на постоянното присжтствие на съвета е траялъ ок. 34—39 дни и се е наричалъ притания (πρυτανεία), а самитѣ членове на дежурната секция — притани (πρυτάνεις), Филитѣ се редѣли по веднѣжъ въ годината при заемане на пританията. По жребие се опредѣляло, коя фила ще има тази или онази притания, или съ други думи, кога дадена фила съ своитѣ 50 души съветници ще има въ ржцетѣ си ржководството на текущитѣ дѣла въ държавата. Всѣки день избирали измежду пританитѣ единъ председателъ (ἐπιστάτης) на съвета и на народното събрание. Той е билъ единъ видъ председателъ на атинската демократическа република за единъ день. Еπισатѣтъ пазѣлъ държавния печатъ и държавнитѣ архиви; той държалъ ключоветѣ на акропола. Пританитѣ изпълнявали истинско дежурство: тѣ не живѣли по домоветѣ си, а въ специално държавно здание (толосъ), близо до зданието на съвета, и се хранѣли тамъ на държавни разноски. Тѣ спѣли въ сжщото здание, така че денонощно били на постъ. Имало

Хебрюзелмись е билъ известенъ по-рано, преди да бжде откритъ настоящиятъ надписъ, само отъ монети. Отъ него сж запазени два типа бронзови монети. Еднитъ носятъ на лицето си надписъ ΕΒΡΥΖΕΛΜΙΟΣ съ изображение на лъвска глава (на opakито е представена брадата глава). Другитъ иматъ надписъ ΕΒΡΥ на opakито — съ изображение на сждъ (глиненъ или плетенъ) за мѣрене на жито, снабденъ съ две дрѣжки (κυψέλη), и житенъ класъ отдолу, а на лицето — женска глава съ збчатъ (крепостенъ) венець¹).

Старитъ автори нищо не ни говорятъ за Хебрюзелмись. Ние имаме право, следов., да се отнасяме съ по-голѣмо довѣрие къмъ даннитъ, които ни дава нумизматиката, и да ги ценимъ; ние имаме право да се осланяме на тия данни, безъ да бждемъ подкрепени отъ свидетелствата на старитъ автори, и трѣбва да считаме, че сме на погрѣшенъ пѣтъ, когато мълчанието на древнитъ автори бжде за насъ достатъченъ аргументъ да погледнемъ на изолиранитъ данни на нумизматиката като несжществени и незаслужващи пълно довѣрие. Само отъ поменатитъ по-горе монети, напр., ние узнаваме за тракийския царь Ебрюзелмись, узнаваме, че Ебрюзелмись е сѣкълъ монети съ свое име като тракийски царь, когато старитъ автори никжде не споменаватъ такъвъ царь. И новооткритиятъ надписъ подтвърждава блѣстяще тия данни на нумизматиката, като ги допълня. Надписътъ пѣкъ ни учи, че Хебрюзелмись е билъ царь на одриситъ; той се явява въ надписа съ царската си титла (βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν). Чрезъ датирането на надписа въ годината на архонта Мистихидъ (386/5 г. пр. Хр.) се датира и

е и секретари (γραμματεῖς) на съвета и народното събрание за водене на протоколитъ и изпълнение на писмената работа изобщо. Държавната хазна се управлявала отъ 10 души ковчезници (ἀλοδέκται. (Ср. G. F. Schoemann, Griechische Altertümer, т. I, стр. 399 сл., 443; В. В. Латышевъ, Очеркъ греческихъ древностей, ч. I, стр. 165 сл., 223).

¹ Head, Hist. Numorum, 2. изд., стр 284; Casson, Macedonia, Thrace and Illyria, стр. 199 съ хубави изображения (фиг. 70 b. и 71 i); Добруски, Мсб. XIV, стр. 585 и съответни изображения въ таблица II, бр. I, 2 и 3; Мушмовъ, Монетитъ на тракийскитъ царе, стр. 209 и табл. II. 40 и 41.

царуването на Хебрюзелмись, или по-точно се датират събитията от времето на Хебрюзелмись, които сж споменати въ надписа. Следов. между одрискиѣ царе Медока и Севта II, отъ една страна, и Котись — отъ друга, за които ни говорятъ старитѣ автори, поставяме открития отъ даннитѣ на епиграфиката и нумизматиката одриски царь Хебрюзелмись. Ние се научаваме още, че Хебрюзелмись се е намиралъ, поне въ времето, когато е издаденъ атинския декретъ, въ добри дипломатически отношения съ Атина и че е билъ почетенъ заради това отъ атинската държава съ въпросния декретъ, който е трѣбвало да бжде записанъ на камъкъ на държавни разноски и поставенъ въ акропола. Научаваме се сжщо така, че Хебрюзелмись е изпратилъ посланици въ Атина, които да водятъ отъ негово име преговори за сключване вѣроятно на нѣкакъвъ съюзъ между Атина и одриската държава. Надписътъ не ни дава възможность да проникнемъ въ съдържанието на тия преговори, но отъ 20-ия редъ (περὶ τῶν νεῶν περὶ...) можемъ да се досѣтимъ, че е ставало въпросъ за флота, която, може би, одрискиятъ царь е искалъ отъ Атина да му се изпратятъ въ помощъ. Преговоритѣ се водѣли въ Атина, но тѣ не се завършили тамъ, а били продължени въ двора на одрискиятъ царь. Това се вижда отъ обстоятелството, че атинското народно събрание решило да бждатъ избрани измежду всички атиняни трима души пратеници, които да се явятъ предъ одрискиятъ царь като представители на атинската държава съ задача: 1) да му докладватъ за резултата на воденитѣ въ Атина преговори и за взетото отъ атинското народно събрание решение да бждатъ почетени държавно както самия Хебрюзелмись, така и неговитѣ пратеници, между които билъ неговиятъ генералъ (στρατηγός) и може би неговиятъ зеть (ако попълването на Foucart τὸν κηδηστῆν Ἐβρυζέλιδος τοῦ βασιλέως е вѣрно); 2) да му съобщятъ за резултата на преговоритѣ по въпроса за флотата и 3) да продължатъ разискванията относно всички ония въпроси, за разрешението на които сж дошли тъкмо неговитѣ пратеници въ Атина (καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὧν λέγουσιν οἱ πρέσβεις οἱ παρὰ βασιλέως Ἐβρυζέλιδος ἤκοντες τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων).¹⁾

Beloch²⁾ предполага, че Хебрюзелмись е билъ синъ на Медока (Амадока I): die Vermutung liegt nahe, das Hebruzelmis sein Sohn (на Медока) gewesen ist. Отъ старитѣ извори³⁾, обаче, узнаваме само това, че Амадокъ II, който въ 359 г. следъ смъртъта на Котись се изстѣпилъ като претендентъ за одрискиятъ престолъ срещу Котисовия синъ Керсеблепъ, е

¹ ср. за горното Foucart, Les Athéniens, стр. 87 сл. (стр. 7. на отп.)

² Beloch, Griechische Geschichte, ц. томъ, стр. 86.

³ Harpokration. v. Ἀμάδοκος, цит. у Höck, Hermes, XXVI, стр. 457, заб. 2.

синъ на по-стария Амадокъ. Höck съ право бележи за Хебрюзелма: *ob er ein Sohn des Medokos (Amadokos) war, wissen wir nicht*¹).

Хебрюзелмисъ е билъ, казва Höck²), по всѣка вѣроятностъ приемникъ на Медока (Амадока I), който следъ 391 г. вече не се споменава у нашитѣ извори. Вѣрно е, че между Медока (Амадока I), отъ една страна, и Котисъ —отъ друга, се явява, възъ основа на разгледания надписъ, Хебрюзелмисъ като царъ на одриситѣ.

Обаче, възкачването на Хебрюзелма на одриския престолъ не ще да е станало по миренъ и легаленъ пѣтъ. Имаме повече основание да виждаме въ лицето на Хебрюзелма узурпаторъ на престола и да приемемъ, че борбата, която е предшествувала неговото издигане като царъ на одриситѣ, се е разиграла въ царството на Севтесъ II на югъ. Ние видѣхме, че не само Медокъ I, но и Севтесъ II е носилъ царска титла. Отъ Ксенофонта [Anab. VII 6, (43)] се научаваме, че при Севта е живѣлъ Ἀβροζέλης, комуто Севтъ възлагалъ важни държавни мисии. Въ единъ труденъ моментъ, когато бждещето издигане и сждбата на Севта е зависѣла отъ успѣха на преговоритѣ съ войската на Ксенофонта и отъ нейното привличане на служба у Севта, последниятъ изпраща Хаброзелма да води преговоритѣ съ Ксенофонта: Σεύθης πέμπει Ἀβροζέλην τὸν ἑαυτοῦ ἑρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα. Че Ἀβροζέλης не е билъ простъ ἑρμηνεύς—преводачъ, но е заемалъ високо положение, се вижда ясно отъ важността на мисията, която му е възложена, и отъ факта, че той не е придруженъ отъ другъ представител на царя, но самъ лично е билъ царскиятъ пратеникъ, който отъ името—на царя е водилъ преговоритѣ. Solari³) предполага, че тоя Хаброзелмисъ е билъ не само близъкъ съветникъ и дѣсна рѣчка на Севта, но и неговъ зетъ и че Севтъ още приживе дори го опредѣлилъ за свой наследникъ на престола. Дали той е билъ Севтозъ зетъ и опредѣленъ приемникъ, който, като такъвъ, по миренъ и законенъ пѣтъ се възкачилъ на престола, ние не

¹ Höck, Hermes, XXVI, стр. 457. Но и той въпрѣки това свое право твърдение поставя, въ своята родословна таблица на одрискитѣ царе, Хебрюзелма (съ?) като синъ на Медока. Ние смѣтаме, че нѣма нищо по-обременително за една историческа студия отъ изобилнитѣ интуитивни (не основаващи се на исторически извори) предположения, които сж много полезни въ историческия романъ, но само замъгляватъ едно научно историческо изложение. Прекрасната и стегната глава за тракийскитѣ царе у Белоха (въ второто, нѣколко пѣти вече цитирано отъ насъ, издание на неговата Гръцка история), за жалостъ, изобилствува съ такива предположения.

² Höck, *ibid.*

³ Solari, Sui dinasti degli Odiysi, стр. 16 сл., който следва P. Foucart, *ib.*, стр. 13.

знаемъ: никакви свидетелства не подкрепятъ това предположение на Solari. Но положението, което е заемалъ Хаброзелмисъ, го е направилъ влиятелна и мощна личностъ въ държавата. Нѣма прѣчка да се приеме отождествяване на тоя Ἀβροῦζέλμης съ поменатия въ надписа и въ монетитѣ Ἐβρύζελμης — царь на одриситѣ. Ние знаемъ, че Севтъ II по едно време изпадналъ въ твърде критическо положение, че е билъ отъ нѣкого си дори изгоненъ отъ царството си, та е могълъ да си възвърне царството съ чужда помощъ, съ помощта на Ификрата: споредъ Корнелий Непотъ (Nep. Iphicr. 2, 1) Ификратъ „възстановилъ въ царство Севта, съюзника на атинцитѣ:“ *Seuthem, socium Atheniensium, in regnum restituit.* „Противникътъ, противъ когото се е борилъ Ификратъ въ служба на Севта, ще да е билъ — казва Beloch — доста силенъ, защото Севтъ насмалко щѣлъ да изгуби царството си (Nep. ib.) и тоя противникъ трѣбва да е билъ Hebryzelmis.“¹⁾

Борбата на Хебрюзелма за узурпиране на престола се е увѣнчала въ края иа краищата съ успѣхъ, и той е станалъ царь на одриситѣ. Такъвъ ни го посочва надписътъ въ 386/385 г. Той е изпратилъ посланици въ Атина да иска помощъ.—Но царуването на Хебрюзелма не е траяло дълго. Въ 384 г. умира Севтъ и Котисъ, може би неговъ синъ, успѣлъ съ помощта на Ификрата да събори Хебрюзелма и да се провъзгласи за царь²⁾.

Старитѣ автори нигде не споменаватъ бащата на Котисъ. Отъ единъ фрагментъ, съдържащъ решение на атинското народно събрание отъ 10. скирофорионъ (7. юний) 331/330 г. пр. Хр., се прави заключение, че Котисъ е синъ на Севтесъ II. Запазени сж отъ това решение само нѣколко думи — за единъ Ребуласъ, който е билъ синъ на Севтесъ и братъ на Котисъ:

Ρηβούλας Σεύθου υἱὸς Κότιος ἀδελφός³⁾

и който ще да е ходилъ въ Атина като пратеникъ на одриската държава въ 331/330 г.

¹ Beloch, Griechische Geschichte, III, 2. Abt., 1923, стр. 88: „der Gegner, den Iphikrates in Seuthes' Dienste bekämpfte, muss sehr mächtig gewesen sein, da Seuthes in Gefahr war, sein Reich zu verlieren (Nep. a. a. O.), es kann sich also nur um Hebryzelmis handeln“.

² Ср. Beloch, ib., стр. 88; за Хебрюзелма ср сжщо Casson, ib. стр. 199.

³ CIA II 1, 175 b., Höck, Hermes XXVI, стр. 89. — Höck опровергава схващането, че подъ Севтесъ тукъ трѣбва да се разбира водителя на националното тракийско възстание въ времето на Лизимаха (Höck, ib., стр. 90). Изразътъ Κότιος ἀδελφός го кара да приеме, че тукъ става въпросъ тъкмо за Севтесъ II, а не за Севтесъ III. Котисъ I и Ребуласъ сж, споредъ него, братя, а тѣхенъ баща е Севтесъ (II). Но ср. и предположенията, които прави Beloch, ib., стр. 90; сжщо Swoboda въ PW II, 2, 2022.

Въ коя година се е възкачилъ Котисъ на одриския престолъ? Ние знаемъ, че той е царувалъ 24 години¹⁾ и е завършилъ живота си съ насилствена смъртъ: Котисъ е билъ убитъ отъ нѣкой си Питонъ въ времето, когато Кефисодотъ е пристигналъ на Хелеспонта като атински стратегъ.²⁾ Стратегството на Кефисодота се пада въ 360/359 г.; Кефисодотъ е дошълъ на Хелеспонта презъ лѣтото на 360 г. и е стратегствувалъ въ продължение на 7 месеца.³⁾ Споредъ това Котисъ се възкачилъ на престола въ 384/3 г.

Старитѣ автори ни даватъ ясна характеристика за нрава и управлението на тоя одриски царъ. Тѣ единодушно ни го рисуватъ като жестокъ и капризенъ деспотъ.⁴⁾

¹ Suid. Lex.s. v. Κότυς οὗτος ἀρξας Θράκης ἔτη κδ'; сжщо Hagnokrat. s. v.; Kahrstedt въ PW II (2), ст. 1551 сл.

² Demosth. с. Aristor. 163: τὸν μὲν γὰρ Κότυν ... ἀποκτίνυσιν ὁ Πύθων . . . ἦκε δὲ Κηφισοδότος στρατηγῶν и т. н.

³ Cp. Beloch, Griechische Geschichte, III, 2, Abt. 1923²³, стр. 87 и списъка на стратегитѣ на Хелеспонта, стр. 246.

⁴ Athenaeus въ *Dipnosophistae* (XII, 42, 43, изд. G. Kaibel, т. III, стр. 172 и 173) ни е запазилъ единъ дълъгъ пасажъ отъ I. кн. на Теопомповитѣ *Philippica*, дето се рисува съ анекдотически подробности жестокиятъ и необузданъ нравъ на Котисъ. Той обичалъ лѣтно време да пиршествува съ свои приятели въ най-хубави мѣста: подъ дебели сѣнки, срѣдъ зеленина и студени извори. И презъ време на своитѣ пжтешествия по държавата е подбиралъ такива тъкмо хубави кжтища, които присвоявалъ, за да построява тамъ свои лѣтни жилища (ἐν δὲ τῇ α' τῶν Φιλίπικῶν Θεόπομος περὶ Φιλίππου λέγων φησὶν [FHG. I 283] καὶ τριταῖος εἰς Ὀνόκαρσιν ἀφικνεῖται, χωρίον τι τῆς Θράκης ἄλσος ἔχον πολὺ κατεσκευασμένον καλῶς καὶ πρὸς τὸ ἐνδαιτηθῆναι κεχαρισμένον ἄλλως τε καὶ τὴν θερινὴν ὥραν. ἦν γὰρ καὶ τῶν ὑπὸ Κότυος προκριθέντων, ὡς ἀπάντων τῶν βασιλέων τῶν ἐν τῇ Θράκῃ γεγενημένων μάλιστα πρὸς ἡδυσλαθείας καὶ τρυφᾶς ὄρμησε, καὶ περιῶν τὴν χώραν ὅπου κατίδοι τόπους δένδρεσι συσκίους καὶ καταρρύτους ὕδασι, τούτους κατεσκεύασεν ἐστιατόρια). Въ пиянство Котисъ не познавалъ мѣрка и бивалъ грубъ и бѣснѣящъ. Веднѣжъ той решилъ да се ожени за самата богиня Атина и за тая цель уредилъ тържествена сватба. Като се напилъ до забрава, той пратилъ човѣкъ отъ своята свита, за да види, дали богинята е дошла и е готова за свадбеното ложе. Когато пратеникътъ се върналъ съ отрицателенъ отговоръ, Котисъ го убилъ. Втори пратеникъ постигнала сжщата участь, докле най-сетне третиятъ се изхитрилъ и отговорилъ на царя, че богинята отдавна го чака (διηγείται τε ἐξῆς ὁ συγγραφεὺς ὅτι δεῖπνον κατεσκεύασεν ὁ Κότυς ὡς γαμουμένης αὐτῷ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ θάλαμον κατασκευάσας ἀνέμενεν μεθῶν τὴν θεόν. ἦδη δ' ἔκφρων γενόμενος ἐπεμπέ τινα τῶν δορυφόρων ὀψόμενον εἰ παραγέγονεν ἢ θεὸς εἰς τὸν θάλαμον. ἀφικομένου δ' ἐκείνου καὶ εἰπόντος μηδένα εἶναι ἐν τῷ θαλάμῳ, τοξεύσας τοῦτον ἀπέκτεινεν καὶ ἄλλον δευτερον ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, ἕως ὃ τρίτος συνεῖς παραγενομένην ἔφη πάσαι τὴν θεὸν αὐτὸν ἀναμένειν). Отъ ревность той съсѣкълъ жена си, като изрѣзалъ най-напредъ половитѣ ѝ органи (ὁ δὲ βασιλεὺς οὗτος ποτε καὶ ζηλοτυπήσας τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ταῖς αὐτοῦ χερσὶν ἀνέτεμε τὴν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν αἰδοίων ἀρξάμενος); cp. Suid. Lex. s. v. — За характера на Котисъ cp. още: Plutarch, *Moralia* I. 207 (20); Stob. 328: μανία τοῦτο ἐστὶ, οὐ βασιεία; Aristot. *Pol.* V 8(38), стр. 581.

Но Котисъ е билъ същевременно хитъръ и ловъкъ дипломатъ. Той е умѣлъ така да се държи уклончиво и да се приспособява въ отношенията си съ Атина, че винаги е изтръгвалъ една или друга изгода за себе си. Докле се чувствувалъ ослабналъ и застрашенъ на своя престолъ отъ претенденти и възстания, той се представялъ за голѣмъ приятелъ на Атина, но всѣки моментъ билъ готовъ да наруши своитѣ обещания и да превърне своитѣ приятелски отношения въ враждебни. Така, атинцитѣ сключили съюзъ съ него, подарили му почетно гражданство и златни венци.¹⁾ Това не му попречило, обаче, да отиде въ разрѣзъ съ атинскитѣ интереси и да обсади Сестосъ, най-важния градъ на Хелеспонта.

Външната политика на Котисъ се изразила въ усилия и войни да завладѣе Дарданелитѣ — Хелеспонта, а тъкмо тия проливи сж били прицелна точка на Атинската политика. Владението на водния пътъ, който е свързвалъ гръцкия свѣтъ на югъ съ усѣянитѣ съ гръцки колонии Черноморски крайбрѣжия — неизчерпаема житница за Атина, е представяло жизненъ интересъ за последнята.

Известно е, че къмъ Хелеспонта е билъ насоченъ погледа на Атина презъ всичкото време на нейното развитие като градъ — държава и морска империя. Още въ края на VII в. пр. Хр. Атина е имала споръ съ Митилене на о-въ Лесбосъ за владението на укрепения пунктъ Сигей, който се намиралъ точно на входа на Хелеспонта, на Малоазийския брѣгъ. Когато при персийскитѣ войни победитѣ на гърцитѣ надъ Персия се завършили съ пълното персийско поражение при малоазийския носъ Микале на югъ, срещу о-въ Самосъ, лакедемонцитѣ на чело съ Леотихида побързали да се върнатъ по домоветѣ си, но атинянитѣ, макаръ че било вече зима и тѣхнитѣ съюзници чакали съ нетърпение да се върнатъ въ домашнитѣ си огнища, потеглили на северъ, къмъ Хелеспонта, като обсадили и пре- взели града Сестосъ²⁾; по тоя начинъ тѣ отнели отъ перситѣ оня вжзелъ на съобщенията и житната търговия на Балканитѣ, които нѣкога е билъ владение на тѣхния великъ съгражданинъ, Милтиадъ. Въ Хелеспонтскитѣ проливи се разигра и последното сражение, което реши изхода на Пелопонеската война.³⁾

¹ Demosth. c. Aristocr. 118 (12—16): ἴστε γὰρ δῆλον πάντες, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι ... ὅτι τὸν Κότυν λογ' ἐκεῖνον ἐποίησασθε πολίτην ... καὶ μὴν καὶ χρυσοῖς στεφάνοις ἐστεφανοῦτε...

² Thuc. I, 89(2).

³ За стремлението на Атина да владѣе Хелеспонта ср. хубавитѣ уводни бележки на Henri Weil къмъ Демостеновата речъ противъ Аристократъ: Les plaidoyers politiques de Démosthène (гръцки текстъ съ коментари и уводни бележки къмъ всѣка речъ отъ Henri Weil), Paris, 1886, стр. 169 сл.

Деспотиченъ и капризенъ въ своитѣ частни отношения и въ своето управление, Котисъ преследвалъ ясно опредѣлена цель въ своята външна политика: той се опиталъ да завладѣе тракийския Херсонесъ (Галиполския п-въ) и да има въ свои рѣце Дарданелскитѣ проливи. По тоя начинъ възникнала война между Котисъ и Атина, която запълва по-голѣмата частъ отъ времето на неговото царуване и е могла да бжде завършена едва следъ смъртъта му¹).

Като не сполучилъ да превземе Сестосъ, Котисъ снелъ обсадата и решилъ да предприеме нападения срещу града Перинтъ (на Пропонтида), който влизалъ въ II-я атински морски съюзъ. Въ тая първа фаза на войната успѣхитѣ на Котисъ сж били слаби. Атинянитѣ, съ съгласието и съдействието на персийския сатрапъ Ариобарзанъ, съ когото били въ приятелски отношения, успѣли да запазятъ за себе си както Перинтъ на Пропонтида, така и Сестосъ и Критоте — на тракийския Херсонесъ.

Но Котисъ упорито преследвалъ своята цель. Въ 362 г. той възобновилъ своитѣ нападения на полуострова

Ала неговото положение станало критическо, когато въ държавата му избухнало възстанието на Милтокитесъ, който билъ, както предполага Нёск²), ковчезникъ на Котисъ. Милтокитесъ, който се закрепилъ въ Хиеронъ Оросъ, потърсилъ помощъта на Атина, като обещавалъ цѣлия тракийски Херсонесъ. Войната била доста напрегната за Атина. Тя изпращала редица стратегии за войната противъ Котисъ и лесно ги обвинявала въ предателство за лошо водене на военнитѣ действия, като ги осжждала на смъртъ или на голѣма парична глоба. Самъ Милтокитесъ дошълъ лично въ Атина, за да иска помощъ. Но дипломацията на Котисъ се увѣнчала съ успѣхъ. Въ писмото, което пратилъ на атинянитѣ, той имъ правилъ щедри обещания и сполучилъ да ги отклони отъ Милтокитесъ, когото Котисъ наскоро победилъ и потушилъ възстанието му.

Ние притежаваме единъ цененъ изворъ за управлението на Котисъ и за борбитѣ на претендентитѣ следъ неговата смъртъ, а сжщо така за гръко-тракийскитѣ политически отношениа.

Това е обвинителната речъ, която Демостенъ написалъ съ цель да бжде произнесена отъ нѣкой си Евтиклесъ противъ неговия противникъ Аристократъ.

¹ Вж. за тая война и за царуването на Котисъ обстояното изложение на Нёск, Hermes, XXVI, стр. 92 сл. приповторено съ всички подробности отъ Добруски, Мсб. XIV, стр. 586 сл.

² Нёск, ib., стр. 95.

Работата се състои въ следното. Въ войната между Атина и одриската държава на Котисъ за владението на Херсонеса и на Проливитъ, главна роля е игралъ кондотиерътъ Харидемъ. Той билъ родомъ отъ единъ градецъ въ Евбея, не притежавалъ пълно гражданско право и отъ рано постъпилъ на служба въ наемната войска на Ификрата, комуто дължалъ своето издигане. Ификратъ оценилъ военнитъ способности на Харидема, ако и да познавалъ добре неговитъ хитрости и неговата поквара. И Харидемъ тръгналъ по стъпкитъ на своя учителъ. Както по-рано Ификратъ се бѣ сближилъ съ Котисъ и се бѣ оженилъ за една дъщеря на тракийския царь, така сега Харидемъ се поставилъ въ услуга на Котисъ, сближилъ се съ неговия синъ и приемникъ на престола, Керсеблептъ, па станалъ и неговъ зеть, негова дѣсна ржка, съ една речъ — най-влиятелната личностъ на Тракия. Такъвъ човѣкъ е могълъ да бжде полезенъ на Атина въ борбата ѝ съ Филипъ.

Харидемъ билъ обсипанъ съ почести, а неговата партия успѣла да прокара чрезъ нѣкой си Аристократъ единъ декретъ, съ който се обявявала неприкосновена личността на Харидема: всѣки, който убие Харидема, не може нигде да се укрие, не може нигде да намѣри убѣжище, защото убиецътъ споредъ въпросния декретъ е могълъ да бжде арестуванъ навредъ въ цѣлата територия на Атина и на нейнитъ съюзници. Когато съветътъ на 500-тѣ приелъ декрета и оставало да бжде приетъ той и отъ народното събрание, нѣкой си Евтиклесъ повдигналъ обвинение (γρᾱφῆ παρὰ νόμων), като изтъкналъ, че направеното отъ Аристократа предложение за обявяване личността на Харидема за неприкосновена е незаконно. По тоя случай Демостень приготвилъ речъта, която Евтиклесъ е трѣбвало да произнесе въ народното събрание противъ предложението на Аристократа. Въ сжщностъ тукъ ние трѣбва да виждаме Демостена, който се опълчва противъ Харидема.

Споредъ Демостена въ интереситъ на Атина е било Тракия да бжде разнебитена и тогава Атина много лесно и сигурно могла да владѣе Херсонеса; а Харидемъ съ своята привързаностъ къмъ тракийския дворъ отивалъ тъкмо въ разрѣзъ съ тая политика на Атина. Харидемъ подържалъ Котиса, а следъ него сина му Керсеблепта¹), та по тоя начинъ съдействувалъ да се изгради една силна и единна одриска държава, когато въ интереситъ на Атина било да се подържатъ претендентитъ, които следъ смъртъта на Котисъ се явили и оспорвали властѣта на неговия синъ Керсеблептъ.

Тая теза е изглеждала права, но и тезата на Демостеновитъ противници, казва Анри Вайлъ, е почивала на здрави

¹ Употрѣбяваме навредъ формата „Керсеблептъ“, както е въ надписа (вж. по-долу, стр. 42), вмѣсто „Керсоблептъ“, както е у старитъ автори (Демостень и др.).

доказателства и е могла да бжде изтъкната като полезна за атинскитѣ и интереси. Противниците на Демостена могли да посочатъ, че на северъ вече се е издигала съ сигурни крачки застрашителната мощъ на Македония, и въ интереситѣ на Атина е било да се противопостави на македонската мощъ една обединена и силна Тракия — одриската държава на Котисъ и на неговия приемникъ Керсеблептъ, като се пречи на претендентитѣ да я ослабватъ и раздробяватъ, толкозъ повече че едно засилване и издигане на одриската държава е било винаги и при всѣки случай много по-малко опасно за Атина, отколкото страшната македонска сила подъ ръководството на Филипа.

Отъ тая речъ на Демостена ние черпимъ главнитѣ сведения за положението на одриската държава следъ смъртъта на Котисъ; къмъ това се прибавятъ и нѣколко ценни надписа, който ще разгледаме по-долу.

Преди своята смъртъ Котисъ е трѣбвало да уреди отношенията на своята държава къмъ западната си съседка, къмъ Македония на Филипа, който се възкачилъ на македонския престолъ въ 359. г. пр. Хр. При Котисъ избѣгаль единъ отъ претендентитѣ на Филипа, Павзаний, който се надѣвалъ съ тракийска помощъ да се възкачи на македонския престолъ. Филипъ успѣлъ съ подаръци да отклони тракийския царъ отъ приятелство съ претендента Павзаний.

Наскоро следъ това Котисъ падналъ жертва на заговоръ въ 359. г.

Неговиятъ синъ Керсеблептъ билъ още малък¹⁾, и за одриския престолъ се явили претенденти: Амадокъ и Берисадесъ. Първиятъ ще да е билъ синъ на известния вече намъ царъ Медокъ или Амадокъ I, а произходътъ на Берисадесъ е неизвестенъ.²⁾

Бъркотията, която се създаде въ одриската държава вследствие малолѣтството на престолонаследника и домогванията на претендентитѣ, била благоприятна за Филипа Македонски, защото задъ гърба си отъ къмъ изтокъ той ималъ вече една ослабнала Тракия, която е могълъ по-лесно да завладѣе, за да се опълчи следъ това съ всичкитѣ си сили противъ Гърция. За Атина пъкъ положението, въ което изпаднала одриската държава следъ смъртъта на Котисъ, било сжщо така сгоденъ моментъ, за да се закрепятъ атинянитѣ здраво на тракийския Херсонесъ; защото, по думитѣ на Демостена³⁾, сега, следъ смъртъта на Котисъ, се явили въ Тракия, вмѣсто единъ

¹ Demosth. c. Arist. 163: τὸν μὲν γὰρ Κότυν ... ἀποκτίνυσιν ὁ Πύθων, ὁ δὲ Κερσοβλέπτης ὁ νυνὶ βασιλεύων μεираκύλλιον ἦν καὶ πάντες οἱ τοῦ Κότυος παῖδες.

² Вж. по-горе, стр. 25; ср. Höck, Hermes XXVI, стр. 100.

³ Demosth. c. Aristocr. 8.

трима царе: ἔστι τοίνυν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο, τὸ τελευτήσαντος Κότυος Βηρισάδην καὶ Ἀμάδοκον καὶ Κερσοβλέπτην τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς γενέσθαι Θράκης βασιλέας: συμβέβηκε γὰρ ἐκ τούτου αὐτοῖς μὲν ἀντιπάλους εἶναι τούτους, ὑμᾶς δ' ὑπέρχεσθαι καὶ θεραλεύειν. Въ сжщия редь: Βηρισάδην καὶ Ἀμάδοκον καὶ Κερσοβλέπτην се срѣщатъ имената на тримата царе и въ надпись, който ни дава важни сведения за това време и който ще разгледаме по-долу.

Но Харидемь осуетилъ нейнитѣ надежди. Той се отдалъ изцѣло въ услуга на Керсеблепта, нанесълъ поражение на атинската войска, която пристигнала въ Херсонесъ подъ началството на Кефисодотъ, пленилъ съ предателство възстаника Милтокитесь, който бѣ причинилъ толкова безпокойства на Котисъ и сега представлялъ опасностъ за Керсеблепта. Жестоката смъртъ, на която билъ подложенъ Милтокитесь и неговиятъ синъ¹⁾, възбудили негодуванието на тракийцитѣ, и въ това намѣрили насърчение претендентитѣ, които сега се сдружили за борба противъ Керсеблепта.²⁾ Противъ последния се обявила и Атина. По тоя начинъ Керсеблептъ се видѣлъ принуденъ да подпише договоръ, съ който и тримата царе отстъпили на атинянитѣ цѣлия Херсонесъ (съ изключение на града Кардия, разположенъ на шийката на Херсонеса), а останалата частъ на Тракия била раздѣлена между тримата царе³⁾.

Нѳск опредѣля тритѣ части, на които се разпаднала одриската държава, въ общи черти по следния начинъ. Амадокъ господарувалъ край морския брѣгъ, най-малко между Марония и тракийския Херсонесъ (Галиполския п-въ). Цѣлата областъ източно отъ долното течение на Марица чакъ до Византия принадлежала на Керсеблепта, съ изключение на полуострова (тракийския Херсонесъ), който билъ отстъпенъ на атинянитѣ

¹ Demosth. c. Arist. 169. Харидемь уловилъ Милтокита чрезъ предателството на нѣкой си Смикитионъ. Отъ тоя пасажъ на Демостеновата речъ се научаваме за единъ обичай въ тракийската държава — отмѣна на смъртното наказание: за тракийцитѣ не било позволено да убиватъ своитѣ сънародници (οὐκ ὄντος νομίμου τοῖς Θραξίν ἀλλήλους ἀποκτινύναι). Въз основа на това Харидемь е знаелъ, че, ако предаде Милтокида на Керсеблептъ, Милтокитъ ще бжде спасенъ (γνοὺς ὅτι σωθήσεται πρὸς Κερσοβλέπτην ἂν ἀχθῆ). Затова го предалъ на жителитѣ на гръцкия градъ Кардия, които убили сина предъ очитѣ на бащата, а бащата удавили въ морето (κάκεινοι λαβόντες καὶ αὐτὸν καὶ τὸν υἱὸν, ἀναγαγόντες εἰς τὸ πέλαγος ἐν πλοίῳ, τὸν μὲν υἱὸν ἀλέσφαξαν, ἐκεῖνον δ' ἐπιδόντα τὸν υἱὸν ἀποσφαττόμενον κατεπόντισαν).

² ib. 170.

³ ib. 170: Ἐν φόβῳ δὲ καταστάντος τοῦ Κερσοβλέπτου γράφει (ὁ Ἀθηνόδωρος) συνθήκας, καθ' ἃς ἀναγκάζει τὸν Κερσοβλέπτην ὁμόσαι πρὸς θ' ὑμᾶς καὶ τοὺς βασιλέας εἶναι μὲν τὴν ἀρχὴν κοινὴν τῆς Θράκης εἰς τρεῖς διηρημένην, πάντας δ' ὑμῖν ἀποδοῦναι τὴν χώραν. Ср. Нѳск, Hermes, XXVI, стр. 102, вж. и по-долу, стр. 41.

(градътъ Кардия, при дн. Бакла-бурунъ, се намиралъ подъ контролата на Керсеблепта). А западната област на одриската държава отъ Маронейя до македонската граница се паднала по всѣка вѣроятность на Берисадесъ. Но при първия сгоденъ случай Керсеблептъ, по съветитѣ на Харидемъ, нарушилъ подписания договоръ, съ който бѣ отстѣпилъ цѣлия тракийски Херсонесъ на атинянитѣ и пакъ започналъ да събира за себе си всички мита и десетини отъ Херсонеския трафикъ.¹⁾ А тѣ възлизили на около 30 таланта годишно.²⁾

Това ново положение създадо голѣмо възбуждение въ Атина, дето решили да изпратятъ 10 души посланици въ Тракия съ задача да поискатъ отъ Керсеблепта отново да се закълне въ нарушенния отъ него по-раншенъ договоръ — договоръ, сключенъ съ Атенодора. Ако Керсеблептъ не приеме това предложение, пратеницитѣ да сключатъ клетвенъ договоръ съ другитѣ двама тракийски царе за война противъ Керсеблепта.³⁾ Керсеблептъ и Харидемъ протакали преговоритѣ.

Но когато атинянитѣ възложили неограничена властъ на своя военачалникъ Харесъ и го изпратили въ 357. г. съ кораби и наемници въ Херсонесъ, Керсеблептъ и Харидемъ, отъ страхъ предъ тая голѣма военна сила, отстѣпили и подписали договоръ, който задоволилъ атинянитѣ.⁴⁾ Отъ Диодора⁵⁾ се учимъ, че Керсеблептъ предалъ на атинянитѣ цѣлия Херсонесъ съ изключение на Кардия. Атинянитѣ изпратили въ Херсонесъ клерухи. Само града Кардия останалъ въ рѣцетѣ на Керсеблепта като опорна точка за бждещи нападения.

¹ Demosth. c. Aristocr. 171: τί ποιῆ πάλιν οὗτος ὁ (Χαρίδημος), ἃς μὲν ὤμοσε πρὸς τὸν Ἀθηνόδωρον συνθήκας ἔξαρνος γίνεσθαι καὶ τὸν Κερσοβλέπτην ἀρνεῖσθαι πείθει, ib., 177: ἐνθυμεῖσθ' ὅτι καὶ τέλη καὶ δεκάτας ἡξίου λαμβάνειν.

² ib., 110: ἐκ μὲν γ' ἐκείνης (Χερρονήσου) οὐκ ἔστιν ὑπὲρ τριάκοντα τάλαντ' ἢ πρόσδοδος. Höck, Hermes XXVI, стр. 103.

³ Demosth. c. Aristocr. 172: ... ἐλέσθαι (πρέσβεις) δέκ' ἄνδρας ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, τούτους δέ, ἂν μὲν ἐμμένῃ ταῖς πρὸς Ἀθηνόδωρον συνθήκας, ὀρκίσαι πάλιν αὐτόν, εἰ δὲ μὴ, παρὰ μὲν τοῖν δυοῖν βασιλέοιν ἀπολαβεῖν τοὺς ὄρκους, πρὸς δ' ἐκείνον ὅπως πολεμήσετε βουλεύεσθαι.

⁴ Demosth. c. Aristocr. 173: ... καὶ Χάρης ἦκεν ἔχων τοὺς ξένους, καὶ στρατηγὸς ὑφ' ὑμῶν αὐτοκράτωρ εἰς Χερρονήσον ἐξέπλει. Οὗτω γράφει πάλιν συνθήκας πρὸς τὸν Χάρητα, παραγενομένου Ἀθηνοδώρου καὶ τῶν βασιλέων, ταύτας αἴπερ εἰσὶν ἄριστα καὶ δικαιοτάτα.

⁵ Diodor XVI 34 (4) [погрѣшно отнесено отъ Диодора къмъ 353. г.: вж. Höck, Hermes XXVI, стр. 104; R. von Scala, Die Staatsverträge des Altertums, I. Leipzig, 1898, стр. 182]: Κερσοβλέπτου δὲ τοῦ Κότυος ... ἐγχειρίσαντος τοῖς Ἀθηναίοις τὰς ἐν Χερρονήσῳ πόλεις πλὴν Καρδίας ἀλέστειλεν ὁ δῆμος κληρούχους εἰς τὰς πόλεις.

Точнитѣ условия на окончателния договоръ отъ 357. г.¹⁾ ни дава единъ фрагментиранъ надписъ върху мраморъ, намѣренъ презъ 1886. г. въ Атина. Разчетенъ и допълванъ отъ Koumanoudis, Koehler, Wilhelm и Foncart²⁾, той представя следния видъ:³⁾

περὶ δὲ τῶν πόλεων ὅσ[αι ἐγράφησαν ἐν ταῖς συνθ]-
ήκαις τελοῦ]σαι Βηρισάδε[ι ἢ Ἀμαδόκωι ἢ Κερσεβλ]-
έπτῃ τοὺς]φόρους καὶ Ἀθην[αίοις ὑποτελεῖς ὑπά]-
ρχουσι, ἐὰ]μ μὴ ἀποδῶσιν Ἀθη[ναίοις αἱ πόλεις το(ύ)ς]
φόρους, πρ]άττειν Βηρισάδην [καὶ Ἀμάδοκην καὶ Κε]-
ρσεβλέπ]την κατὰ τὸ δυνατόν· κ[αὶ ἐάν που Βηρισάδ]-
ει ἢ Ἀμαδόκ]ωι ἢ Κερσεβλέπτῃ μ[ὴ ἀποδῶσι το(ύ)ς φό]-
ρους αἱ πόλεις, πρ]άττειν Ἀθηναίου[ς καὶ το(ύ)ς στρα]-
τηγούς τοὺς ἐ]πὶ τῇ δυνάμει ὄντας [κατὰ τὸ δυνατ]-
όν· τὰς δὲ] πόλεις τὰς Ἑλληνίδας τὰς ἐ[ν τῇ Χερρον]-
ήσῳι, τελούσας Β]ηρισάδει καὶ Ἀμαδόκ[ωι καὶ Κερσ]-
εβλέπτῃ τὸμ φό]ρον τὸμ [π]άτριον καὶ Ἀθηναίοις τ]-
ῆν σύνταξιν, ἐλε]υθέρως εἶναι καὶ αὐτονό[μους, συ]-
μμάχους οὔσας Ἀ]θηναίοις, καθὰ ὤμοσαν κα[ὶ Βηρισ]-
άδει καὶ Ἀμαδόκω]ι καὶ Κερσεβλέπτῃ· ἐάν [δὲ τις τ]-
ῶν πόλεων ἀφιστῆ]ται ἀπ' Ἀθηναίων, βο[ηθεῖν Βηρισ]-
άδην καὶ Ἀμάδοκον] καὶ Κερσεβλέπτη]ν, καθότι ἂν ἐ]-
παγγέλλωσι Ἀθηναῖοι·] ἐάν δὲ...

Преводъ:

„Колкото се отнася до вписанитѣ въ договоритѣ градове, които плащатъ трибутъ на Берисада, или на Амадока, или на Керсеблепта, а сжщевременно сж данници и на Атина, то, ако тия градове не внесатъ на атинянитѣ дължимия трибутъ, Берисадъ, Амадокъ и Керсеблептъ да предприематъ всички възможни мѣрки спрямо тѣхъ. Ако ли пъкъ въпроснитѣ градове не внесатъ на Берисада, или на Амадока, или на Керсеблепта

¹ За предисторията на договора и за фазитѣ въ неговото развитие ср. R. von Scala, ib., стр. 182.

² Литература за надписа у R. von Scala, ib., стр. 181 и P. Foucart, Les Athéniens dans la Chersonèse de Thrace, стр. 95 [стр. 15. на отпечатька].

³ Предаваме го споредъ P. Foucart, ib., стр. 96 [стр. 16. на отпечатька].

съответния трибутъ, атинцитѣ и тѣхнитѣ стратези на служба да предприематъ всички възможни мѣрки спрямо тѣхъ. Гръцкитѣ пѣкъ градове въ Херсонесъ, които дължатъ на Берисада, Амадока и Керсеблептаедно осветения отъ древността трибутъ (φόρος¹, а на атинянитѣ — (опредѣления отъ втората атинска симахия) приносъ (σύνταξις), да бждатъ свободни и автономни, понеже сж членове на атинската симахия и споредъ положената Берисаду, Амадоку и Керсеблепту клетва. Ако нѣкой отъ тия градове се отдѣли отъ атинянитѣ, то Берисадъ, Амадокъ и Керсеблептъ трѣбва да окажатъ помощъ на Атина, щомъ бждатъ известени за това отъ атинянитѣ; ако ли пѣкъ“...

Отъ текста на договора, както е реставриранъ въ дадената погоре форма, се вижда, че той представя договорно споразумение между тракийскитѣ владетели Берисадъ, Амадокъ и Керсеблептъ, отъ една страна, и Атина — отъ друга, за да си осигурятъ чрезъ взаимна военна помощъ точното изплащане на трибутнитѣ вноски, които гръцкитѣ колонии по тракийския брѣгъ и гръцкитѣ градове по Херсонеса сж дължали както на поменатитѣ тракийски владетели, така и на Атина. Още въ най-старо време при основаване на гръцкитѣ колонии по тракийския брѣгъ, гръцкитѣ поселници, за да добиятъ право на поселване на тракийска почва, сж били длѣжни да плащатъ трибутъ на тракийскитѣ царе. Берисадъ Амадокъ и Керсеблептъ сж получавали отъ тѣхъ сжщия трибутъ, както и тѣхнитѣ прадѣди — тракийскитѣ царе: единъ осветенъ отъ традицията „форосъ“ (ὁ φόρος ὁ πάτριος). Тия градове по Херсонеса, които сж плащали на поменатитѣ тракийски владетели τὸν ὄρον τὸν πάτριον, сжщевременно сж плащали на атинянитѣ σύνταξιν (попѣлване на Wilhelm) — съюзна вноска, която всѣки членъ на втория атински морски съюзъ (378-7 г.) е внасялъ въ общата каса, и сж били за разлика отъ членовѣтъ на първия атински (или Делоски) морски съюзъ (478-7 г.), „свободни и автономни“ (ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι). По тоя начинъ, гръцкитѣ градове на Херсонеса, за които става дума въ надписа (τὰς δὲ πόλεις τὰς Ἑλληνίδας τὰς ἐν τῇ Χερρονήσῳ), сж се намирали подъ двойно финансово задѣлжение: отъ една страна, тѣ сж дължали трибутъ на Атина като членове на атинската симахия (συμμάχους οὔσας Ἀθηναίοις), отъ друга страна, сж плащали на поменатитѣ тракийски владетели τὸν φόρον τὸν πάτριον — и сж положили клетва за това (καθὰ ὄμωσαν καὶ Βηρίσάδει καὶ Αμαδόκῳ καὶ Κερσεβλέπτῃ). Освенъ тая категория градове, за които се говори въ втората половина на надписа, става въпросъ (въ първата половина на надписа) и за други градове, които сжщо така сж плащали нѣкакъвъ трибутъ (φόρος) както на Атина, така и на въпроснитѣ тракийски владетели. Докато положението на втората

категория градове (гръцкитѣ градове на Херсонеса) е определѣно съ точни изрази, а именно: на тракийскитѣ царе тѣ сж внасяли τὸν φόρον τὸν πάτριον, а на Атина, като членове на атинския съюзъ — σύνταξιν, за трибутнитѣ задължения на първата категория е определѣнъ само единъ изразъ: φόρον. Тѣ сж били задължени както къмъ Атина, така и къмъ тримата тракийски владетели съ плащане на нѣкакъвъ трибутъ (φόρον). По всѣка вѣроятность, тия градове не сж влизали въ втория атински морски съюзъ.

Надписътъ ни дава възможность да си изяснимъ владетелнитѣ отношения на Берисада, Амадока и Керсеблепта, да добиемъ представа за начина, по който тѣ сж управлявали наследството на Котисъ. Имената имъ се изреждатъ въ надписа било свързани съ съюза ἤ, било свързани съ съюза καὶ: Βηρισάδει ἢ Ἀμαδόκῳ ἢ Κερσεβλέπτῃ (ср. редове II и VI—VII на надписа); Βηρισάδει καὶ Ἀμαδόκῳ καὶ Κερσεβλέπτῃ (ср. редове V, XI, XIV—XV, XVI—XVII. Втората категория градове сж дължали плащаниятъ отъ дѣди и прадѣди трибутъ (τὸμ φόρον τὸμ πάτριον) на одриската държава въ нейната цѣлостъ, представяна отъ Берисада, Амадока и Керсеблепта (τελούσας Βηρισάδει καὶ Ἀμαδόκῳ καὶ Κερσεβλέπτῃ).

Съюзътъ съ Атина е сключенъ отъ името на тримата, т. е. отъ името на цѣлата одриска държава; военна помощъ Атина очаква споредъ договора отъ тримата вкупомъ като нераздѣлни представител на одриската държава (βοηθεῖν Βηρισάδην καὶ Ἀμαδόκον καὶ Κερσεβλέπτῃν). Но първата категория градове плащатъ трибутъ по отдѣлно било на Берисада, било на Амадока, било на Керсеблепта (τελοῦσαι Βηρισάδει ἢ Ἀμαδόκῳ ἢ Κερσεβλέπτῃ), споредъ това, въ коя часть на одриската държава тия градове се намиратъ. Одриската държава е била раздѣлена сега на три области или части, отъ които едната е била управлявана отъ Берисада, другата отъ Амадока и третата — отъ Керсеблепта, но същевременно тия три области образували едно цѣло — цѣлокупната одриска държава; представяна отъ поменатата тройка царе, тя влиerala въ договорни отношения съ Атина тъкмо като единна и същевременно раздѣлена на 3 части държава. Чрезъ тоя надписъ Foucart¹) осмисля и прецизира неясния по-рано изразъ въ Демостеновата речъ противъ Аристократа: εἶναι μὲν τὴν ἀρχὴν κοινὴν τῆς Θράκης εἰς τρεῖς διηρημένην. Всѣки единъ отъ тримата е билъ въ своята област по всѣка вѣроятность самостоенъ владетель съ царска титла. Съревнуванието между тримата не е могло да допусне,

¹ Foucart, Les Athéniens dans la Chersonèse de Thrace, стр. 99, (стр. 19 на отп.) и цѣлия коментаръ на надписа (стр. 97—100 или 17—20 на отп.)

щото само единъ отъ тѣхъ да носи титлата „одриски царь“; това би означавало вече предимство и надмощие и би нарушило равното подѣляне на унаследената царска властъ въ одриската държава. Царската титла е била емблемата на царска властъ. И царството на одриситѣ не е могло да се лиши отъ царска титла при управлението на тримата. Кой ще да е носилъ тая титла? Не само единъ отъ тѣхъ. Това сигурно би било означено въ надписа, ако само единъ отъ тримата би билъ βασιλεύς τῶν Ὀδρυσῶν. Такова положение е толкова характерно, че то би било споменато въ надписа Единъ отъ синоветѣ би билъ тогава одрискиятъ царь, а останалитѣ двама управители на отдѣлни области на държавата. Договорътъ съ Атина би билъ сключенъ тогава отъ името на единия — на одриския царь, а ние виждаме, че въ надписа тоя договоръ е билъ сключенъ отъ името на тримата като равноправни представители на одриската държава. И тримата по отдѣлно ще да сж носѣли, следов., титлата одриски царь въ своята областъ. Така схваща въпроса тукъ самъ Foucart: *ou peut se représenter les trois princs comme trois chefs portant tous trois le titre de roi des Odryses*; всѣки единъ отъ тримата, е носилъ титлата „одриски царь“, безъ да е обозначена, обаче, тая титла въ надписа. И тоя надписъ, следов., ни учи, че е възможно да не се споменава изрично въ надписа царската титла, ако и лицето да е царь и да носи такава титла. И чудно е, че при датирането на делфийския надписъ за синоветѣ на одриския царь Керсеблептъ сжщиятъ Foucart¹⁾ дава толкова голѣмо значение на обстоятелството, че името на Керсеблепта въ поменатия надписъ не е придружено съ царска титла (*d'abord, il serait singulier qu'on eût omis dans le décret d'ajouter à son nom [т. е. на Керсеблепта] le titre de βασιλεύς qui lui est donné par les auteurs*) и отъ това обстоятелство изработва единъ отъ своитѣ аргументи, които го каратъ да датира делфийския надписъ следъ смъртта на Керсеблепта.

Упадъкъ на одриската държава и покоряването ѝ отъ Филипа II Македонски.

Западната съседка на Тракия, Македония, която въ времето на Ситалка трѣбвало да изпита на своя гърбъ мощта на одриската държава и опустошенията на нейнитѣ войски, сега подъ ржководството на Филипа вървѣла неуклонно къмъ своя възходъ и представляла вече застрашителна сила както за гърцитѣ на югъ, така и за тракитѣ на изтокъ. А държавата на одриситѣ, както видѣхме, се разпаднала на три части. Разслабена по тоя начинъ, тя не е могла да окаже отпоръ

¹ Foucart, ц. с стр, 107 (стр. 27 на отп.); тоя надписъ разглеждаме по-долу.

на македонското напредване, и краятъ ѝ е билъ вече близко. Владенията на Берисадесъ се простирани на западъ, около Амфиполъ, и граничели по тоя начинъ съ Македония. Тукъ Филипъ насочилъ първитъ си удари. Диодоръ¹⁾ ни казва, че около 359. г., когато Филипъ се възкачилъ на престола поселници отъ о-въ Тасосъ основали Krenides („Извори“) близо до златнитъ рудници на пл. Пангей. Но тракитъ заплашвали съ нападение новото селище, което лежало въ тѣхна областъ. Жителитъ на Крениди се обърнали за помощъ къмъ Филипа и той не забавилъ да се отзове съ въоръжена сила. Въ 358. г. Филипъ завладѣлъ Крениди, разширилъ го съ нови поселници-македонци и го нарекалъ Филипи. Съ завладѣването на Крениди Филипъ турилъ рѣка на Пангейскитъ златни рудници. Развалини отъ тоя градъ се виждатъ между Кавала и Драма при Правишкото блато.²⁾

Единъ надписъ отъ това време³⁾ ни показва усилията, които е положилъ тракийския царъ Кетрипорисъ и неговитъ братя, за да се справи съ Филипа и си възвърне Крениди.

Тоя Кетрипорисъ и неговитъ братя сж синове на Берисадесъ. Това предположение на Нöck се потвърди и отъ изследванията на Dittenberger⁴⁾. Берисадесъ по предположението на Нöck⁵⁾ трѣбва да е умрѣлъ следъ сключването на договора отъ 357. г., а именно въ втората половина на 357. г. или въ първата половина на следната 356. г. Неговъ приемникъ билъ синъ му Кетрипорисъ, който е управлявалъ владенията на баща си като тракийски царъ заедно съ своитъ братя.

Като се научилъ за смъртъта на Берисадесъ, Керсеблептъ се опиталъ да заграби цѣлокупната властъ на одриската държава въ свои рѣще, като обявилъ война както на приемницитъ Берисадови (т. е. на Кетрипорисъ и неговитъ братя), така и на Амадока II. Но не успѣлъ. Атинянитъ смѣтнали тази акция на Керсеблепта като нарушение на сключения подъ клетва договоръ, и се възпротивили: на Берисадовитъ приемници

¹ Diod. XVI, 3.

² Diod. XVI, 8, Artemidoros у Steph. Byz. s. v. Φίλιπποι; Нöck, Hermes XXVI. стр. 105; Кацаровъ, Царъ Филипъ II, стр. 126 съ заб. 2 и 3.

³ юлий 356 г. пр. Хр.

⁴ Ср. Нöck, ib., стр. 106 и заб. 2 и 3; ср. за Кетрипорисъ и краткитъ бележки на Kahrstedt въ PW. s. v., II, I, 372.

⁵ Нöck, ib.

се притекълъ на помощ Атенодоръ, а на Амадока — Симонъ и Бианоръ.¹⁾

До откриването на поменатия надписъ името Кетрипорисъ бѣше известно само отъ монетитѣ.

Монетитѣ на Кетрипорисъ сж бронзови и носятъ на opakито името на царя: ΚΕΤΡΙΠΟΡΙΟΣ или въ съкратена форма ΚΕΤΡΙ. На лицето е изобразена брадата глава на Диониса, увенчана съ бръшляновъ венець. На opakито, подъ надписа Κετριπόριος, сж изобразени атрибутитѣ на Диониса: винена чаша съ две дрѣжки (кантаросъ) и Дионисовия жезълъ — тирса, превързанъ на горния край съ панделка²⁾.

Поменатиятъ надписъ, който представя договора на Атина съ Тракия, Пеония и Илирия за съвмѣстна борба противъ Филипа, е намѣренъ въ Атина въ фрагментирано състояние — въ три отдѣлни мраморни кжса. Предаваме го тукъ споредъ Dittenberger.³⁾

[Γ]ραμματεὺς Λυσίας Λυσ...

συμμαχία Ἀθηναίων πρὸς Κετριπό[ρι]ν τὸν Θραῶκα καὶ το]-
ύς ἀδελφοὺς καὶ πρὸς Λύππειον τὸν [Παίονα καὶ πρὸς Γρά]-
βον τὸν Ἰλλυριόν· ἐπὶ Ἑλπίνου ἄρχον[τος, ἐπὶ τῆς Ἰπποθω]-
[ντίδ]ος πρώτης πρυτανείας, ἑνδεκ[άτη] τῆς πρυτανείας·
[τῶν πρ]οέδρων ἐπεψήφι[ζε]ν Μνήσαρχ[ος ... ἔδοξε]ν
[τῆ] βου[λ]ῆ καὶ τῶι δήμῳ· Καλλισθέ[νης εἶπεν· ἀγαθῆι τύ]-
[χη] τοῦ δήμ]ου τοῦ Ἀθηναίων, δέ[χ]εσθ[αι μὲν τὴν συμμαχία]-
ν[ἐφ' οἷς Μονο]ύνιος λέγει ὁ ἀδελφὸς[ς ὁ Κετριπόριος τὸν ἀ]-
δε[λφὸν τὸν αὐ]τῷ συνθέσθαι καὶ τὸν [ἐσταλμένον παρὰ τῷ]
δήμῳ [τῷ Ἀθηναί]ων Κετριπόριδι καὶ [τοῖς ἀδελφοῖς καὶ Λ]-

¹ Demosth. c. Aristocr. 10: ἐπειδὴ γὰρ ἐνὸς τελευτήσαντος τῶν βασιλέων Βηρισάδου, παραβάς τοὺς ὄρκους καὶ τὰς συνθήκας ἅς μεθ' ὑμῶν ἐποιήσατο, Κερσοβλέπτης ἐξέφερεν πόλεμον πρὸς τε τοὺς Βηρισάδου παῖδας καὶ πρὸς Ἀμάδοκον, εὐδηλον ἦν ὅτι τοῖς μὲν Βηρισάδου παισὶν Ἀθηνόδορος βοηθήσοι, τῷ δ' Ἀμαδόκῳ Σίμων καὶ Βιάνωρ.

² Добруски, Мсб. XIV, стр. 597 и посоченитѣ тамъ монетни изображения; Мушмовъ, Монетитѣ на тракийскитѣ царе, стр. 213 и табл. II.

³ Dittenberger, Sylloge I³, № 196; ср. R. von Scala, Staatsverträge des Altertums, стр. 188 сл. и P. Foucart, Les Athéniens dans la Chersonèse de Thrace, стр. 104 сл. [стр. 24 сл. на отп.] съ посочената у тѣхъ литература; ср. и Г. И. Кацаровъ, Царь Филипъ II Македонски, стр. 126—127 и Пеония, стр. 48.

υπεί[ωι τῶι Παίω]νι καὶ Γράβωι [τῶι Ἰλλυριῶι, τὸς δὲ προ]-
 ἔδρους [οἱ ἄν λάχωσι π]ροεδρε[ύεν ἐς τὴν πρώτην ἐκκλησί]-
 αν προσ[αγαγεῖν πρὸς τὸ]ν δῆ[μον Μονούνιον τὸν ἀδελφὸν τ]-
 ὸν Κετρ[ιπόριδος καὶ Πεισιάνακτα καὶ τὰς πρεσβείας τ]-
 ἄς ἠκόσ[ας παρὰ Λυπείου καὶ Γράβου καὶ ... τὸν]
 παρὰ Χάρητ[ος ἦκοντα, γνώμην δὲ ξυμβάλλεσθαι τῆς βουλ]-
 ῆς ἐς τὸν δῆμον, [ὅτι δοκεῖ τῆι βουλῆι τὴν μὲν συμμαχίαν]
 δέχεσθ[αι, ἐ]πειδ[ὴ —]
 βων τον... v.o. —
 Χάρητα — Ἄθ]
 ηναίω[v —
 [ἐ]πὶ πο[λέμωι —
 [Λυ]ππ[ε]ι —
 κλυ ...
 σ ... ε τὸ ἀρ[γύριω]-
 [v. ἐπαιέσαι δὲ Κετρίποριν καὶ τὸς ἀδελ]φὸς ὅτι εἰσ[ὶν ἄ-
 [νδρες ἀγαθοὶ περὶ τ]ὸν [δῆμον τὸν Ἀθηναί]ω[v· ἐπαιέσ[αι δ]-
 [ὲ καὶ Μονούνιον τὸν ἀδελφὸν τὸν ἦ]κο[ντα π]αρ[ὰ Κετριπόρ-
 [ιος ἀρετῆς ἔνεκα καὶ εὐνοία; καὶ] κα[λέσ]αι ἐπὶ ξένια ἐς
 [τὸ πρυτανεῖον εἰς] α[ὔριον· ἐπαιέσ]αι δὲ καὶ Πεισιάνα[κ]-
 [τα καὶ καλέσαι ἐπὶ δεῖπνον ἐς τὸ πρυταν]εῖον εἰς αὔριο-
 [v· καλέσαι δὲ ἐπὶ ξένια τοὺς πρέσβες τὸς ἦ]κοντας παρὰ τ-
 [ῶν ἄλλων βασιλέων εἰς] τ[ὸ] π[ρ]υ[τ]ανεῖον [ε]ἰς αὔριον. ἐὰν δέ
 [το προσδέηι τόδε τ]ὸ ψή[φ]ισμ[α], τ[ῆ]ν [β]ουλ[ῆ]ν κυ[ρ]ίαν εἶναι
 [πρέσβες ἦρηνται]· Λυσικράτης v Οἰν[αῖ]ος v Ἀντίμαχος
 [— — — —, Θρά]σων v [Ἐρ]χιεύς

Най-добре е запазена последната част на надписа:

[ὀμνύω Δία καὶ Γῆν] καὶ Ἥλιον καὶ Ποσει[δ]ῶ καὶ Ἀθηνᾶν καὶ
 [Ἄρην, φίλος ἔσομαι] Κετριπόρι καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς Κ-
 [ετριπόριος καὶ σ]ύμμαχος καὶ πολεμή[σ]ω μετὰ Κετριπόρ-
 [ιος τὸν πόλεμον τ]ὸν πρὸς Φίλιππον ἀδόλως παντὶ σθένει
 [κατὰ τὸ δυνατόν, κ]αὶ οὐ προκαταλύσομαι τὸν πόλεμον ἄν-
 [ευ Κετριπόριος κ]αὶ τῶν ἀδελφῶν τὸν πρὸς Φίλιππον κ[αὶ

[τᾶλλα χωρία ἃ κατ]έχε[ι] Φίλιππος συνκα[τ]α[σ]τρέψομαι μ[ε]-
 [τὰ Κετριπόριος κ]αὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ Κρηνίδ[α]ς συνε[ξ]αι-
 [ρήσω μετὰ Κετριπ]ό[ρ]ιος κα[ὶ τ]ῶν [ἀδ]ελφῶν καὶ ἀποδώσω τὰ
 — — — — ο ... ορω ... λοτι . δε ... σωσιν ...

Преводъ:

„Секретарь е Лисий Лис — —

Воененъ съюзъ (симахия) на атинцитѣ съ Кетрипорѣ Тракиеца и неговитѣ братя, съ Липей Пеонеца и Грабѣ Илириеца.

Въ годината на архонта Елпинъ, въ време на първата притания на Филата Хипотонтисъ — въ 11-ия день на притания (356 г., месецъ юлий).

Председателъ на проедритѣ е Мнесархъ — —

Решение на съвета и народа:

Калистенъ направи предложение — въ името на благоденствието на атинския народъ — да се приеме следното: предлаганиятъ отъ Кетрипоровия братъ Монуний воененъ съветъ да бжде сключенъ отъ тоя братъ на Кетрипора и отъ пратеника на атинцитѣ — съ Кетрипора и неговитѣ братя, съ Липей Пеонеца и съ Граба Илириеца; а проедритѣ, които ще председателствуватъ въ най-близкото народно събрание, да въведатъ въ събранието Монуния, брата на Кетрипора, и Пейсианакта, и посланичествата, които сж дошли отъ името на Липей и Грабѣ, както и посланичеството отъ Харесъ; да се внесе сжщо така въ народното събрание мнението и решението на Съвета да бжде приетъ съюзътъ, защото — — — — да се въздаде освенъ това похвала на Кетрипора и неговитѣ братя заради тѣхнитѣ добри чувства къмъ атинския народъ; да бжде похваленъ сжщо братътъ (Кетрипоровъ) Монуний, който е изпратенъ отъ Кетрипора, заради неговитѣ добродетели и добри намѣрения, и да бжде поканенъ за утре въ пританеума на държавно почетно угощение като чужденецъ-гостъ (ἐπὶ ξένια); да бжде похваленъ сжщо Пейсианактъ и бжде поканенъ за утре въ пританеума на държавно почетно угощение като атински гражданинъ (ἐπὶ δέϊπνον); да бждатъ сжщо така поканени за утре въ пританеума на угощение като чужденцигости и пратеницитѣ, които идатъ отъ другитѣ царе. И ако се приеме това решение, то да се даде властъ на Съвета да избере пратеници: Лизикратъ, Ойнай, Антимахъ ... Трасонъ, Ерхиевсъ“.

„Заклевамъ се въ името на Зевсъ и Хелиосъ и Посейдонъ и Атина и Аресъ, че ще бжда приятелъ и съюзникъ на Кетрипора и на неговитѣ братя, ще воювамъ заедно съ Кетрипора въ войната противъ Филипа честно, съ всички сили, доколкото

е въ моя власть, и не ще спра войната противъ Филипа, безъ съгласието на Кетрипора и на неговитѣ брата, и всички области, които е завзелъ Филипъ, ще покоря съвмѣстно съ Кетрипора и неговитѣ брата, и ще възвърна“ — — —¹).

Надписътъ, съдържа, както виждаме, съюзния договоръ, който атинянитѣ сключили съ тракийския царъ Кетрипорисъ и неговитѣ брата, същевременно съ Липей, царъ на пеонцитѣ, и съ Грабъ, царъ на илиритѣ. Наистина, въ надписа името на Кетрипориса не е придружено съ царска титла; също така Липей и Грабъ сж споменати само съ имената си, безъ да сж обозначени като царе, но Диодоръ²) изрично ги посочва като βασιλεῖς: κατὰ δὲ τὴν Μακεδονίαν τρεῖς βασιλεῖς συνέστησαν ἐπὶ τὸν Φίλιππον, ὃ τε τῶν Θρακῶν καὶ Παιόνων καὶ Ἰλλυριῶν. За предстоящата си борба срещу Филипа Кетрипорисъ взелъ сериозни и бързи мѣрки, като успѣлъ да привлѣче на своя страна пеонцитѣ и илиритѣ и да сключи съ тѣхнитѣ царе отбранителнонападателенъ съюзъ срещу Македония.

И тримата царе съ собственитѣ си очи виждали, какъ Филипъ се разширява за смѣтка на тѣхнитѣ владения; същевременно тѣ съзнавали добре, че всѣки единъ отъ тѣхъ по отдѣлно е слабъ да се справи съ македонския монархъ, но, съюзени, тѣ биха могли съ общи усилия да го надвиятъ въ

¹ Пританитѣ водѣли текущитѣ дѣла на държавата. Тѣ свиквали съвета и народното събрание на заседание, въ което единъ отъ тѣхъ (еписатъ) председателствувалъ; тѣ също така подготвяли предложенията, които е предстояло да бждатъ внесени въ съвета.

Но отъ 378. г. пр. Хр. нататъкъ председателтъ на съвета и на народното събрание се избиралъ не измежду пританитѣ, т. е. не изъ срѣдата на филата, която имала пританията, но измежду останалитѣ 9 фили. Измежду съветницитѣ на тия тъкмо 9 фили били избирани съ жребие 9 души проедри (πρόεδροι), по единъ за всѣка фила. Изборътъ се произвеждалъ подъ рководството на епистата на пританитѣ предъ всѣко заседание на съвета и народното събрание. Единъ отъ 9-тѣ проедри билъ избранъ пакъ по жребие за председателъ (ἐπιστάτης τῶν προέδρων), а останалитѣ 8 се казвали συμπρόεδροι. По тоя начинъ, отъ 378. г. пр. Хр. нататъкъ председателъ на съвета и народното събрание не е вече единъ отъ пританитѣ (епистата на пританитѣ), а единъ отъ 9-тѣ проедри (епистата на проедритѣ), съ други думи, председателството е въ ржетѣ не на дежурната фила, която има пританията, а въ ржетѣ на останалитѣ 9 фили, посредствомъ избранитѣ измежду тѣхнитѣ съветници проедри. На епистата на пританитѣ, който преди 378. г. председателствувалъ въ съвета и народното събрание, останало сега, следъ тая дата, правото да председателствува въ събранието на пританитѣ, да пази ключоветѣ на акропола и държавния печатъ и да рководи избора на проедритѣ съ жребие. — Ср Латышевъ, ц. с., I, стр. 223; Schoemann, ц. с. I, стр. 400.

² Diod. XVI. 22 (3).

война.¹⁾ Това е било съвсемъ ясно за тѣхъ, толкозь повече, че и по-рано както пеонцитѣ, така и илирийцитѣ имали случай по отдѣлно да изпитатъ на гърба си ударитѣ на македонското оръжие. Още въ 358. г., като се осигурилъ откъмъ Атина съ хитри дипломатически обещания, Филипъ спокойно се справилъ съ своитѣ северни неприятели: съ пеонцитѣ, тъкмо въ момента, когато тѣхниятъ царь Агидъ умрѣлъ, и съ илиритѣ, при царуването на Бардилисъ. Пеонцитѣ той разбилъ въ сражение и ги принудилъ да признаятъ върховната му власть. На илирийцитѣ той нанесълъ, споредъ Диодора²⁾, тежко поражение, следъ което имъ отнелъ цѣлата македонска областъ източно отъ Охридското езеро, завладѣна отъ тѣхъ по-рано. По тоя начинъ това езеро станало граница между Илирия и Македония.³⁾

Почерпили добъръ урокъ отъ миналото, съседитѣ на Филипа (пеонци, илири и траки) ще да сж заключили сега съюзъ помежду си за борба противъ Македония, следъ което и тримата съюзници се обърнали къмъ Атина, за да заключатъ и съ нея сжщо така съюзъ (συνμαχία) за обща борба противъ Филипа. На чело на тая акция на тримата застрашени отъ Филипа царе е стоялъ несъмнено тракийскиятъ царь Кетрипоръ. Навредъ въ надписа неговото име се поставя на предно мѣсто въ сравнение съ имената на пеонския и илирийския владетели. Той ще да е ималъ и инициативата при заключването на въпроснитѣ съюзи.

Отъ надписа се научаваме, че единъ отъ братята на царь Кетрипора се е казвалъ Монуний⁴⁾. Той е билъ изпратенъ въ Атина и натоваренъ отъ Кетрипора да води отъ негово име преговоритѣ за заключването на съюза съ Атина, и то, както се вижда отъ надписа, не направо съ правителството на Атина, а съ специално лице, избрано и изпратено при Монуния тъкмо за тая целъ (τὸν ἐσταλμένον ὑπὸ τοῦ δῆμου τοῦ Ἀθηναίων). Това лице ще е сжщиятъ Пейсианактъ, споменатъ подолу (р. 15. на надписа). Пеонскиятъ царь Липей и илирийскиятъ царь Грабъ сж пратили въ Атина сжщо така свои

¹ Diod. XVI, 22 (3): οὗτοι γὰρ (т. е. поменатитѣ τρεῖς βασιλεῖς) ὄντες ὄμοροι τοῖς Μακεδόσι, καὶ τὴν αὐξήσιν ὑφορώμενοι τοῦ Φιλίππου, καθ' ἑαυτοὺς μὲν οὐκ ἦσαν ἀξιόμαχοι προηττημένοι, κοινῇ δὲ πολεμοῦντες ὑπέλαβον ῥαδίως αὐτοῦ περιέσεσθαι.

² Diod. XVI 4 (2—7).

³ Ср. Г. И. Кацаровъ, Царь Филипъ II, стр. 123 и Пеония, стр. 47.

⁴ Само това име на Кетрипоровитѣ братя ни е известно съ сигурность. Höck (Hermes, XXVI, стр. 106, заб. 5) предполага, че Скостокъ, отъ когото сж известни монети, е сжщо братъ на Кетрипорисъ (ср. Добруски, Мсб. XIV, стр. 594; Мушмовъ, Монетитѣ на тракийскитѣ царе, стр. 214).

представители — свои посланичества, споменати въ редове 15. и 16. на надписа (καὶ τὰς πρεσβείας τὰς ἠκόσας παρὰ Λυλλεΐου καὶ Γράβου), а имало е и представителъ на атинския стратегъ Харесъ, който въ 357. г. е билъ пратенъ къмъ Хелеспонта, за да воюва съ Керсеблепта, но следъ превземането на Олинтъ отъ македонцитѣ (357) получилъ заповѣдь да потегли срещу Филипа.¹⁾ Воденитѣ предварително Преговори между Монуния като представителъ на тракийския царь Кетрипорисъ и неговитѣ братя, отъ една страна, и представителя на атинската държава, Пейсианактъ, отъ друга, при което взели участие, не ще съмнение, и посланицитѣ на другитѣ царе, сж били продължени и разгледани следъ това отъ съвета, който възприелъ радушно идеята за сключването на поменатия съюзъ съ тракийския царь и неговитѣ съюзници. Решението на съвета по тоя случай е било внесено въ народното събрание за одобрение и гласуване. Пейсианактъ, който, както казахме, ще да е поменатиятъ въ надписа представителъ на Атина при водене на преговоритѣ, е билъ не чужденецъ, а атински гражданинъ, защото въ устроенитѣ отъ пританитѣ банкети за пратеницитѣ той бива поканенъ на държавно угощение, което се казва ἐλὶ δέιπνον, когато е за атинскитѣ граждани, за разлика на подобенъ почетенъ банкетъ на държавни разноски, който се казва ἐλὶ ξένια, когато е за чужденци.

Цельта на договора, скрепенъ съ клетва въ името на изброенитѣ въ надписа богове (Зевсъ, Ге, Хелиосъ и пр.), е ясна. Договорътъ представя воененъ нападателенъ съюзъ (симахия), насоченъ противъ македонския царь Филипъ. Атина оказва безрезервно своята военна помощ на тримата царе — на Кетрипора, Липея и Траба, въ предстоящата война противъ Филипа. Цельта на тая война е била възвръщането на земитѣ, които Филипъ заграбилъ отъ териториитѣ на поменатитѣ царе, като се изрично споменава и тракийското селище Крениди, което е трѣбвало да бжде Отнето отъ Филипа и върнато обратно на тракитѣ.

Но съюзътъ не далъ очакванитѣ резултати. Ние не знаемъ, дали атинцитѣ сж изпращали нѣкаква помощъ на тракийския царь. Въ всѣки случай, още преди да се подготвятъ тримата царе за предстоящата война, Филипъ ги изпреварилъ, като ги нападналъ поотдѣлно и ги накаралъ да му се подчинятъ.²⁾ По тоя начинъ царството на Кетрипориса, съставлящо западната частъ на одриската държава, попаднало подъ властѣта на Филипа, а Кетрипорисъ и неговитѣ братя управлявали само на име. Сега, изглежда, македонската граница

¹ Кацаровъ, Царь Филипъ II, стр. 124 сл.

² Diod. XVI 22 (3), за това, което следва: съ подробности у Нёск, Hermes XXVI, стр. 106—115; сжщо Г. И. Кацаровъ, Царь Филипъ II Македонски, стр. 127 сл.

стигнала до р. Места, която станала официална граница между Македония и Тракия.¹⁾

Когато Артабазъ, сатрапътъ на Фригия, който възстаналъ противъ персийския царь Артаксерксъ Охось, поискалъ помощъ отъ Тива, тиванцитѣ изпратили своя пълководецъ Памень (Παμμένης). Той миналъ презъ пролѣтъта 353. г. презъ Македония, придруженъ отъ Филипа, който го познавалъ още отъ времето на своето пребиваване въ Тива. Филипъ съ своята войска искалъ да улесни Памена въ неговото преминаване презъ Тракия, но той е гонилъ и свои цели. Ала на Филиповото проникване въ Тракия се възпротивилъ решително Амадокъ, който не далъ на македонцитѣ да минатъ презъ неговата страна: Ἀμάδοκος ἄλειπε Φίλιππον μὴ ἐπιβαίνειν.²⁾ И Филипъ се видѣлъ принуденъ да се върне.³⁾ Въ тоя първи походъ на Филипа противъ Тракия частъ отъ неговата наемна войска подъ предводителството на Адея била разбита отъ атинския пълководецъ Харесъ при Кипсела (Ипсала) на р. Марица.⁴⁾

Следъ като Памень миналъ въ Азия, Филипъ превзелъ съюзнитѣ на Атина градове, — Абдера и Маронейя, обсадилъ и превзелъ Метона (дн. Елевтерохори на Солунския заливъ) и още презъ есенъта на 352. г. се подготвилъ за втори походъ срещу Тракия, която била сега още повече разслабена поради недоразуменията и разпритѣ между Керсеблепта и Амадока.

Предъ надвисналата македонска опасностъ Керсеблептъ и Харидемъ сега се сблизили съ Атина и въ знакъ на благодарностъ за тѣхното приятелско отношение били почетени съ венецъ и други отличия. Харидемъ добилъ и атинско почетно гражданство, което Керсеблептъ като синъ на Котисъ вече притежавалъ.

Керсеблептъ си поставилъ още за цель да се справи съ претендентитѣ за тракийския престолъ. Керсеблептовиятъ пратеникъ

¹ Strab. VII fr. 33; 35; Кацаровъ, ц. с., стр. 127.

² Demosth. c. Aristocr. 183.

³ Това мѣсто отъ Демостена (с. Aristocr. 183) се счита за съмнително (ср. Г. И. Кацаровъ, Царь Филипъ II, стр. 133, заб. 4). Е. Pокорну, Studien, стр. 58 сл. смѣта, че Амадокъ не е билъ въ състояние да спре Филипа и че Филипъ се върналъ доброволно. Но нѣма нищо невѣроятнo въ това, че Амадокъ е могълъ да попрѣчи на известна македонска войскава частъ да премине презъ неговата собствена страна. Амадокъ е ималъ възможността и дързостъта да направи това. Победоносниятъ и блѣскавъ възходъ на Филиповата звезда е ясенъ за насъ, но за съвременницитѣ той съвсемъ не е билъ аксиома. До каква мощъ е могълъ да достигне Филипъ и каква роля е могълъ да играе въ бѣдеще, никоя отъ тогавашнитѣ държавици не е могла ясно да разбира и предвижда.

⁴ Кацаровъ, ц. с. 133.

въ Атина съветвалъ да бжде избранъ отъ атинския народъ за стратегъ Харидемъ, защото само той могълъ да доведе войната съ Филипа до благополученъ край.

Нöck¹⁾ предполага, че отъ синоветъ на Берисадесъ останали живи само двама, и за тѣхъ Юстинъ²⁾ ни съобщава, че възложили на Филипа да разреши тѣхния споръ за владение на тракийския престолъ. Филипъ изгонилъ и двамата отъ царството имъ.

Амадокъ, който по-рано се опълчилъ противъ Филипа, сега се видѣлъ принуденъ да му се подчини и да му стане съюзникъ³⁾. Въ 352. г. (вѣроятно презъ есеньта) Филипъ вече проникналъ до Пропонтида и обсаждахъ главната крепостъ на Керсеблепта — *Νεραϊον Τεϊχος* (на Мраморно море, при входа на Галиполския п-въ⁴⁾). Илиритъ и пеонцитъ, изглежда, искали да помогнатъ на своитъ по-раншни съюзници, тракитъ, та затова Филипъ въ 350/349 г., т. е. следъ втория си походъ си въ Тракия, водилъ война съ Илирия и Пеония⁵⁾.

Презъ мартъ 346. г. сж се водили преговоритъ за сключването на т. н. Филократовъ миръ между Атина и Филипа, въ който Филипъ не билъ съгласенъ да бжде включенъ и Керсеблептъ. Мирътъ засѣгалъ само съюзницитъ на Атина съ изключение на Фокида и Халосъ, а Керсеблептъ не е билъ официаленъ съюзникъ на Атина; отношенията между Керсеблепта и Атина сж били скрепени съ сърдечно приятелство (*φιλία*), а не съ официаленъ съюзъ (*συμμαχία*). Затова и пълномощникътъ на Тракия, Аристокбулъ, не е билъ допуснатъ да положи клетва, съ която да бжде включена въ Филократовия миръ и Тракия⁶⁾. Цѣлата работа се състои въ това, че Филипъ е гледалъ да си запази развързани ржцетъ спрямо Тракия. Въ края на месеца (19. Елафеболионъ)⁷⁾ мирътъ билъ сключенъ, и преди да положи съответната клетва, Филипъ насочилъ за трети пжтъ своитъ удари срещу Тракия, а именно срещу Керсеблепта. Сега съюзникъ на Филипа се явява и нѣкой си Тересъ, когото както Cary, така и Нöck⁸⁾ считатъ за приемникъ на Амадока.

¹ Hermes, XXVI, стр. 108.

² Justin, VIII 3, стр. 179 сл (Paris, 1827).

³ Theopompus XI fg. 109. FHG I 295 (у Harpokration подъ думата *Αμάδοκος*): ὃς καὶ Φιλίππῳ συμμαχίῃσιν ἦλθεν εἰς τὸν πρὸς Κερσεβλέπῳ πόλεμον, цит. у R. von Scala, Staatsverträge des Altertums, стр. 196 (подъ год. 352).

⁴ Ср. Кацаровъ, Царь Филипъ II, стр. 137 сл.

⁵ Кацаровъ, ib., стр. 138; за войнитъ на Филипа съ Тракия ср. и Beloch, Griech. Geschichte, III, 2. Abt. 1923², стр. 280 сл.

⁶ Pokorny, Studien, стр. 135; Кацаровъ. ц. с., стр. 154.

⁷ Нöck, Hermes, XXVI стр. III; Кацаровъ, ib.

⁸ Cary, ib., стр. 16; Нöck, ib., стр. 110.

Къмъ 350. г. Амадокъ, който, както видѣхме по-горе, отъ противникъ на Филипа е билъ принуденъ да стане неговъ съюзникъ, е билъ вече въ доста напреднала възраст и наскоро следъ тая дата трѣбва да е умрѣлъ.¹⁾

Цельта на Филипа била не само да завладѣе цѣла Тракия, за да нѣма никакви противници откъмъ изтокъ, но и да тури главно рѣжа на Хелеспонта — Дарданелитѣ, за да разполага съ вноса на жито за Атина откъмъ Черноморскитѣ грѣцки колонии и да затваря тоя вносъ въ случай на война съ Атина. Крепоститѣ край тракийския брѣгъ: Серионъ (Макри) Ергиске, Миртенонъ или Миртиске, Ганосъ, Дориссъ (при устието на Хебросъ-Марица) паднали една следъ друга въ негови рѣце. Най-сетне Филипъ преминалъ Хебросъ и обсадилъ Керсеблептовата крепостъ Хиеронъ Оросъ (при дн. ТекирьДагъ) на Мраморно море. Следъ кратка обсада крепостъта паднала на 23. Елафеболий — априль 346. г. Съ това вече се решавала и участъта на Керсеблепта. Усилията на атинцитѣ да помогнатъ Керсеблепту останали безъ резултатъ. Керсеблептъ се видѣлъ принуденъ да се покори на Филипа (априль — 346. г.) и да изпрати своя синъ като заложникъ въ македонската столица. Ние не знаемъ точно условията, при които е станало това. Той е билъ вѣроятно оставенъ да царува въ своята областъ като македонски васалъ и се задължилъ да плаща Филипу трибутъ, а сѣщо така да му до ставя помощни войски²⁾. Въ всѣки случай тракийскитѣ брѣгъ (ἡ παράλιος Θρακῆ)³⁾ се е намиралъ вече въ рѣцетѣ на Филипа.

Положението на Керсеблепта, обаче, като васаленъ владетель на своята областъ е било временно. Презъ лѣтото на 342. год. Филипъ потеглилъ съ голѣма войска за четвърти пѣтъ въ Тракия. Поводъ за тая война споредъ Диодора⁴⁾ били враждебнитѣ действия на одриския царъ Керсеблептъ спрямо нѣкои крайбрѣжни грѣцки градове, които се обърнали къмъ Филипа за помощъ. Този пѣтъ войната се е водила, изглежда, не само противъ Керсеблепта, но и противъ Тереса⁵⁾. Войната продължила и на следната година (341)⁶⁾ съ значителни загуби

¹ Това е мнението на Нёск; вж. неговитѣ съображения. *ib.*, стр. 110.

² Ср. Кацаровъ, Царъ Филипъ II стр. 154.

³ Ср. R. von Scala, *Staatsverträge des Altertums*, стр. 210, № 205 (подъ год. 346).

⁴ Diodor XVI, 71(1): κατὰ δὲ τὴν Μακεδονίαν Φίλιππος τὰς ἐπὶ Θράκης πόλεις Ἑλληνίδας εἰς εὐνοίαν προκαλεσόμενος ἐστράτευσεν ἐπὶ Θράκην. Керсеблептъ се споменава у Диодора и сега като тракийски царъ. Керсеблеπτης γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν Θρακῶν διετέλει τὰς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ πόλεις ὁμορούσας τῇ Θράκῃ καταστρεφόμενος καὶ τὴν χώραν καταφθειρών (Diod. *ib.*).

⁵ Нёск, *ib.*, стр. 114.

⁶ За тая война вж. подробно у Кацаровъ, Царъ Филипъ II, стр. 212 сл.

за македонцитѣ, но се завършила съ пълно поражение на тракитѣ. Керсеблептѣ и Тересѣ били детронирани, въпрѣки застѣпничеството на Атина. Съ това се турило край на одриското царство, което влѣзло въ състава на македонската монархия (341. г.).

За да си осигури по-здраво новозавоюванитѣ тракийски области, Филипѣ почналѣ да основава въ тѣхѣ колонии. Така Филипополѣ (Пловдивѣ), Кабиле (Таушанѣ-тепе до Ямболѣ) сѣ известни като македонски колонии. И въ тракийското селище Берое (Стара-Загора) сѣ били изпратени, изглежда, македонски поселници. — Тракия като напълно покорена страна била задължена да изпраща войници като помощна войска въ Македония и да плаща редовенѣ данѣкъ. Като се изключатѣ нѣкои групи отѣ независими планинци въ недрата на Родопитѣ и Хемусѣ, Тракия била поставена подѣ властѣта на единѣ македонски стратегѣ¹).

За потомството на одриския царѣ Керсеблептѣ ние притежаваме само едно оскѣдно свидетелство: Есхинѣ²) споменава, че единѣ синѣ на Керсеблепта се е намиралѣ като заложникѣ у македонския царѣ Филипѣ. Какво е било името на тоя синѣ, ние не знаемѣ. Но и тукѣ, както и въ други случаи, при които старитѣ автори или мълчатѣ или ни даватѣ оскѣдни, съвсемѣ незадоволителни сведения, епиграфиката ни иде на помощѣ. Единѣ надписѣ³), намѣренѣ въ Делфи на 7. септ. 1896 г., при францужкитѣ разкопки тамѣ, ни говори за четирима тракийци, Керсеблептови синове:

Θεός. Τύχαι ἀγαθαί. Δελ-
φοὶ ἔδωκαν Ἰολάωι, Ποσε[ι]-
δωνίωι, Μηδίσται, Τήρει,
Κερσεβλέπτου παισὶ
Θραιζὶ αὐτοῖς καὶ ἐγγό-
νοις προξενίαν, προμαν-
τείαν, προεδρίαν, προδι-

¹ Кацаровѣ, ц. с., стр. 215 (и заб. 5 и 6).

² Περί πρεσβείας, 81.

³ Предаваме го тукѣ споредѣ Dittenberger, Sylloge³, I, № 195. Надписѣтъ е издаденѣ най-напредѣ отѣ Perdrizet въ BCH XX (1896), стр. 466 сл. възѣ основа на единѣ преписѣ на E. Bourguet. Ср. и допълнителнитѣ бележки на Perdrizet въ BCH XXIII (1899), стр. 348; Höck, Hermes, XXXIII (1898) стр. 627 сл. P. Foucart, Les Athéniens dans la Chersonèse de Thrace, стр. 106 [стр. 26. на отп.]; A. Solari, Sui dinasti degli Odrisi, стр. 33 сл.

κίαν ποτὶ Δελφούς, ἀτέλειαν πάντων καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις. ἄρχοντος Ἀριστοξένου, βουλευόντων Καλλικράτους, Εὐφράντ[ου, — — —¹)

Преводъ: „На добра сполука! Делфи подарява на тракийцитѣ Иолай, Посейдоний, Медистасъ, Тересъ — Керсеблептови синове, както тѣмъ, така и на тѣхнитѣ потомци, държавно гостоприемство (проксения), пререждане при допитване оракула (промантейя) и при сждане (продикия), почетно мѣсто при състезанията и въ театра (проедрия) въ Делфи, освобождение отъ всѣкакви данъци и повинности (ателейя), както и всички привилегии, давани въобще на проксенитѣ и благодетелитѣ. (Датиране): въ времето на архонта Аристоксенъ и на съветницитѣ — Каликратевсъ, Евфрантъ, (на третия името заличено.)“

Държавното гостоприемство (проксения), което една гръцка държава е подарявала като привилегия на лице въ чужбина, заради услугитѣ, които това лице е оказвало дълго време на гражданитѣ на тая държава, е свързано обикновено и съ редица други привилегии. Въ нашия надписъ сж изброени привилегиитѣ: проμαντεία, проедρία, проδικία и ἀτέλεια, като съ общи думи се загатва и за „всички други привилегии, които обикновено се даряватъ на проксенитѣ и евергетитѣ“ (καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις), като напр. лична и имотна сигурностъ (ἀσφάλεια, ἀσυλία) както въ мирно време, така и въ време на война, и др. На проксена въ повечето случаи се дава и титлата εὐεργέτης заради благодеянията, които е оказалъ на гражданитѣ на дадена държава. Проксенията обикновено се подарява наследствено, отъ поколѣние въ поколѣние, защото въ интереситѣ на държавата е било да не настѣпва прекъсване въ тая служба. Тая наследственостъ е изразена и въ нашия надписъ въ израза: αὐτοῖς καὶ ἐγγόνοις, т. е. възлага се проксения на Керсеблептовитѣ синове и на тѣхнитѣ потомци.²)

¹ Четенето ΕΥΦΡΑΝΤ е сигурно (ср. преписа на надписа въ BCH XX 467). Затова транскрибираме Εὐφράντ, а не [Εὐφρ]άντ, както е у Perdrizet (BCH XX, стр. 467) и у Höck (Hermes, XXXIII, стр. 628). Εὐφράντ е сжщо у Dittenberger ib., Foucart, ib.; ср. и Perdrizet BCH XXIII. 348.

² Ср. за въпроснитѣ привилегии: В. В. Латышевъ, Очеркъ греческихъ древностей, ч. I, стр. 313 и ч. II, стр. 194.

Нöck, на когото е билъ неизвестенъ тоя цененъ надписъ, когато е напечаталъ въ *Hermes* XXVI, стр. 76 и сл. своята студия върху царството на одриситѣ въ Тракия, бѣ се опиталъ да попълни оскъднитѣ ни сведения за потомството на Керсеблепта съ свои предположения, а именно: известниятъ отъ Ариана Ситалкъ, началникъ на отдѣление тракийски аконтисти въ войската на Александра Велики, е синъ на Керсеблепта, и тоя тъкмо Ситалкъ е билъ заложникъ по-рано въ двора на Филипа; сжщо така Севтесъ, водителъ на тракийскитѣ възстаници въ времето на Лизимаха, е синъ на Керсеблепта. Тия не основани на никакво свидетелство предположения¹⁾ се опровергаватъ отъ новия надписъ, въ случай че поменатиятъ въ него Керсеблептъ е съ абсолютна сигурность одрискиятъ царъ Керсеблептъ, умрѣлъ въ 341. г. пр. Хр. Въ втора своя студия върху синоветѣ на Керсеблепта (*Die Söhne des Kersebleptes von Thrakien*), печатана пакъ въ *Hermes* (XXXIII — 1898, стр. 626—637), почтениятъ авторъ смѣло се отказва отъ своитѣ по-раншни построения, и ние виждаме, прочее, каква неблагоприятна работа е да се правятъ предположения, когато не намираме за тѣхъ никаква подкрепа у старитѣ извори, и каква ценна свѣтлина проливатъ въ такива случаи пазенитѣ въ прѣстѣта епиграфически паметници, които въ много случаи сж по-ценни и достовѣрни отъ съобщенията на старитѣ автори.

Затруднение представя, обаче, датирането на тоя надписъ *Perdrizet*²⁾ попълва: ἄρχωντος Ἀριστο[ξέ]νου и намира, че въ списъка на архонтитѣ у E. Bourguet³⁾ единъ Ἀριστόξευος е билъ архонтъ въ 351—350. г.⁴⁾ пр. Хр. Това датиране приема Нöck⁵⁾. P. Foucart⁶⁾ датира надписа съ 10 години по-късно и попълва: ἄρχωντος Ἀριστο[νύ]μου. Въ поменатия списъкъ на E. Bourguet Аристонимъ е билъ архонтъ въ 341—340. г. пр. Хр. И децата на Керсеблепта по тоя начинъ, споредъ мнението на Foucart, сж добили изброенитѣ въ надписа почетни привилегии едва следъ смъртъта на баща си, която, както е известно, настъпила въ 341. г. Но Фукартовото попълване: Ἀριστο[νύ]μου — съ право забелязва Veloch⁷⁾ — е невъзможно, като се взематъ предъ видъ означенитѣ редомъ съ архонта делфийски βουλευταί, съ

¹ Ср. Perdrizet, BCH XX. 467.

² ib.

³ Inscriptions de Delphes (BCH XX, стр. 237).

⁴ Годината на архонтството на тоя Аристоксенъ напоследъкъ се опредѣля по-точно съ 356—355. г.; ср. Pomptow въ PW, IV (I), 2589 (Archontentafel) и 2608.

⁵ Нöck, *Hermes* XXXIII, стр. 628.

⁶ Foucart, *Les Athéniens dans la Chersonèse*. стр. 107 (или стр. 37. на отпечатъка).

⁷ Veloch, *Griech. Geschichte* 1923, т. III, ч 2, стр. 89.

които въ други надписи се явява все архонтътъ Аристоксенъ, а на Аристонимъ¹).

Още по-скептично се отнася по въпроса за датирането на надписа Veloch. Но скептицизмътъ му не е убедителенъ. Като изхождаме отъ сигурното попълване Ἀριστο[ξέ]νου и датираме надписа съ изпълняващия въ 356-5. г. архонтска длъжностъ Аристоксенъ, то ще кажемъ тогава, заедно съ Perdrizet²), че Керсеблептъ, за когото става дума въ надписа, не може да бжде другъ, „освенъ прочутиятъ царъ на одриситѣ, който въ борбата противъ Филипа е билъ постоянно съюзникъ на Атина“ И той е ималъ значи въ 356.—355. г. вече четирима синове, които сж били високо почетени отъ делфийцитѣ и едва ли сж били деца. Но Демостенъ въ своята речъ противъ Аристократа твърди, че Керсеблептъ и всички синове на Котисъ (т. е. всички братя Керсеблептови) при смъртъта на баща си (въ 359. г.) сж били малки момчета, почти деца: τον μὲν γὰρ Κότυν ... ἀλοκτίνυσις ὁ Πύθων· ὁ δὲ Κερσοβλέπτης ὁ νυνὶ βασιλεύων μείρακύλιον ἦν καὶ πάντες οἱ τοῦ Κότυος παῖδες. На тоя текстъ се опира Foucart, а сжщо и Veloch. Нöck сж право изтъква, че Демостеновото твърдение представя силно преувеличение, дори грубо потъпкване на истината („eine strake Übertreibung, um

¹ Solari, Sui dinasti degli Odrisi, стр. 33 сл. повтаря доводитѣ на Foucart и подържа датирането съ архонта Аристонимъ въ 341—340. г. Това датиране не може да се приеме още поради важното (изтъкнато отъ Нöck, Hermes, XXXIII, стр. 628) обстоятелство, че въ тая година вече Делфи се намира изцѣло подъ влиянието на македонския царъ Филипъ, който, следъ завършването на фокидската войска (346. г), добилъ мѣсто и гласъ въ съвета на делфийската амфиктиония.

Обстоятелството, на което обръща внимание Foucart, че името на Керсеблепта въ надписа не е придружено съ царска титла — βασιλεύς, и че почетнитѣ привилегии сж дадени не на самия Керсеблептъ, а на неговитѣ синове, не може да играе голѣма роля въ случая, за да се правятъ важни заключения за датирането на надписа. И въ други гръцки надписи срѣщаме подобно нѣщо. Въ разгледания отъ насъ по-горе (стр 42) официаленъ агински декретъ, имената на тракийскитѣ царе Берисадесъ, Амадокъ и Керсеблептъ не сж придружени съ съответнитѣ титли (вж. по-горе, стр. 45). Сжщо така въ надписа, съдържащъ съюзния договоръ между Атина, отъ една страна, и тракийския царъ Кетрипоръ, пеонския царъ Липей и илирийския царъ Грабъ — отъ друга (вж. по-горе, стр. 47), не сж употребени съответнитѣ царски титли. — Колкото се отнася до подаряването на привилегии, нека си припомнимъ факта, че, когато въ време на Пелопонеската война атинянитѣ положили всички усилия да привлѣкатъ на своя страна одриския царъ Ситалкъ и за тая целъ сж били готови да подарятъ високата държавна привилегия — почетно гражданство, то тѣ подарили тая почить не на самия Ситалкъ, а на неговия синъ Садокъ (ср. стр. 9).

² BCH, XX, стр. 467.

nicht zu sagen eine grobe Unwahrheit“). Veloch отхвърля това схващане на Höck („wie unwahrscheinlich diese Annahme ist, liegt auf der Hand“) — но не съ право. Höck изтъква, че и по-рано се е съмнявалъ въ достовѣрността на това Демостеново известие, защото се знае, че Котисъ е царувалъ 24 години и наскоро следъ своето възкачване на престола омжжилъ една своя дъщеря за атинския военачалникъ Ификратъ и че синътъ отъ тоя бракъ, Менестей, въ съюзническата война (355. г.) вече се явява като атински военачалникъ редомъ съ своя баща. Нека противопоставимъ тукъ на Демостеновия текстъ свидетелството на Ёсхина, който твърди, че въ 346. г., въ време на своето пребивание въ Македония, е видѣлъ единъ Керсеблептовъ синъ като заложникъ при Филипа.¹) Следователно, твърде малко вѣроятно е, щото Керсеблептъ при смъртта на баща си Котисъ (359. г.) да е представялъ μεираκύλλου; напротивъ той ще да е билъ много по-възрастень, за да е вече баща въ 346. г., и, не ще съмнение, неговиятъ синъ като заложникъ въ 346. год. въ двора на Филипа не е могълъ да бжде бебе, а момче. Veloch мисли, че нашиятъ надписъ принадлежи къмъ много по-късно време — къмъ първитѣ десетилѣтия на III вѣкъ, и че въ него не става въпросъ за одриския царъ Керсеблептъ, съвременникъ на Филипа, а за други Керсеблептъ — за нѣкои внукъ на поменатия царъ на одриситѣ (nach dem allen wird es sehr wahrscheinlich, dass es sich um einen jüngeren Kersebleptes handelt, der allerdings, wie der Name seines Sohnes Teres zeigt, der thrakischen Königsfamilie angehört haben muss, vielleicht einen Enkelsohn des Königs in der Zeit Philipps“). Това предположение може и да се окаже вѣрно като интуитивно налучкване, но то не се опира на доводи, които могатъ да се смѣтатъ убедителни. Нашиятъ надписъ представя, преди всичко, gravure στοιχηδόν, характерна за V и IV в., макаръ че това не може да бжде решително за датирането на надписа. Veloch предполага, че надписътъ може да принадлежи къмъ първитѣ десетилѣтия на III в., но нищо въ начертанието на буквитѣ не подкрепя това предположение: das Dekret für die Söhne des Kersebleptes ist allerdings στοιχηδόν geschrieben, kann aber deswegen sehr wohl aus den ersten Jahrzehnten des III Jahrhunderts sein. Sonst finde ich über die Schrift nichts angegeben (к. н.), denn auf den Typendruck im Bull. Corr. Hell. ist kein Verlass. Той се позовава главно на другъ надписъ съ букви отъ по-късна епоха и съ архонтъ Аристоксень. Но надписътъ не е στοιχηδόν и архонтътъ Аристоксень е друго лице, което се явява съ други съветници: ἄρχοντος Ἀριστοξένου, βουλευόντων Καλλικράτεος, Ἀλημάντου, Μαιμάλου (Ditt. Syll. I, № 383 В.).

¹ Alschines παρὰ πρεσβ. 81: εἶδον (346 въ Пела) ... ὀμηρεύοντα τὸν υἱὸν τὸν Κερσοβλέπτου παρὰ Φιλίππου: καὶ ἔτι καὶ νῦν τοῦθ οὕτως ἔχει; R. von Scala, Staatsverträge des Altertums, стр. 197.

Така че ние имаме, както изтъква това и Dittenberger (ц. м.), следният датирания; 1) 356. г. пр. Хр.: ἄρχοντος Ἀριστοξένου, βουλευόντων Καλλικράτεος, Ἐὐράντου, — (липсват около 10 букви за третия съветник), т. е. единъ Аристоксень I, архонтъ, съ съветници Каликратевсъ, Евфрантъ; това е нашият надписъ за Керсеблепта и неговитъ синове; 2) 281. г. пр. Хр.: ἄρχοντος Ἀριστοξένου, βουλευόντων Καλλικράτεος, Ἀλημάντου, Μαϊμάλου, т. е. Аристоксень II, архонтъ, съ съветници Каликратевсъ, Апемантъ и Маймалъ.

И тъй, за сега, додето не се изтъкнатъ нови данни, които биха ни позволили да направимъ абсолютно сигурно датирание, ние сме длъжни да отнесемъ надписа не къмъ първитъ десетилѣтия на III в., както предполага Белохъ, който е наклоненъ да датира съ годината на по-младия Аристоксень, архонтъ въ 281. г., а къмъ епохата на Филипа, както приематъ Perdrizet въ editio princeps на надписа, Höck и Dittenberger, къмъ годината на по-стария Аристоксень, архонтъ въ 356/355. г.¹⁾

Въ такъвъ случай надписътъ ни обогатява съ следнитъ нови факти:

1) Одрискиятъ царъ Керсеблептъ е ималъ четирима синове: Иолай, Посидоний, Медистасъ и Тересъ. Отъ тѣхъ само последниятъ носи тракийско име, името на основателя на одриската държава — Тересъ. Останалитъ трима носятъ гръцки имена. Това е едно свидетелство за елинизирането на одриския царски дворъ. Одрискиятъ царе сж влизали не веднажъ въ брачни връзки съ гръцитъ: приемникътъ на Тересъ, царъ Ситалкъ, е билъ жененъ за сестрата на гръка Нимфодоръ отъ гр. Абдера²⁾; една сестра на Керсеблепта е била омъжена за атинския военачалникъ Ификратъ³⁾, друга негова сестра — за Харидемъ, наемническия водачъ отъ гр. Ореосъ⁴⁾ и т. н. Керсеблептъ е билъ елинизиранъ царъ. Трима отъ неговитъ синове иматъ гръцки имена, и въз основа на тоя фактъ Höck⁵⁾ мисли, че жената на Керсеблепта е била гръкinya.

¹ Годината на архонтството на тоя Аристоксень, споредъ E. Bourguet (BCH XX, стр. 237), когото следва Perdrizet (BCH XX, стр. 466 сл.) и Höck (Hermes, XXXIII, стр. 628), е 351/350 г. пр. Хр., а по-точно 356/5 г. пр.Хр. (вж. Pomptow въ PW, IV, 1, 2589 и 2608; ср. и Dittenberger Sylloge³, т. I, № 383 В., заб.: archontem Aristoxenum antea anno 351 adscriptum cum nunc a. 356/5 munere esse functum constat, etc.) и Beloch, Griech. Geschichte, 1923³, т. III, стр. 89).

² Thuc. II, 29.

³ Corn. Nep., Iphicr. 3; Athen. III, 131.

⁴ Demosth. c. Aristokr. 129; ср. Höck. Hermes XXXIII, стр. 633 сл.

⁵ Höck, ib., стр. 634.

2) Отъ надписа узнаваме още, че Керсеблептъ се намиралъ въ приятелски отношения къмъ Делфи, а тоя фактъ — както изтъкватъ Perdrizet¹⁾ и Нöck²⁾, по-рано не е билъ познатъ. Ние не знаемъ, какви услуги е оказалъ тракийскитъ царски дворъ на Делфийската амфикиония, но нѣкакви услуги трѣбва да сж били на лице, та синоветъ на Керсеблепта биватъ надарени съ изброенитъ въ надписа и разгледани погоре почетни привилегии.

3) Въ надписа се употрѣбѣва формата Керσεβλέπτης, докато старитъ автори (Демостень и др.) пишатъ навредъ Керσοβλέπτης. И въ фрагментирания атински декретъ отъ 357. г., съдържащъ договоръ между Атина и тракийскитъ царе Берисадесъ, Амадокосъ и Керсеблептесъ³⁾, е засвидетелствувана три пжти формата Керσεβλέπτης. Тоя декретъ е издаденъ най-напредъ въ 1886⁴⁾ г., т. е. 10 години преди откриването и издаването на нашия делфийски надписъ, който се явява по тоя начинъ като ново потвърждение на епиграфическата употрѣба на формата Керσεβλέπτης. И не ще съмнение, ние трѣбва да предпочетемъ, заедно съ Perdrizet⁵⁾, по-прецизираната фонетически форма на официалнитъ, издѣлбани на камъкъ надписи предъ писането Керσοβλέπτης на литературнитъ текстове.

Съ македонското владичество тракитъ не сж могли да се помирятъ лесно. Още при Александра Велики ние чуваме за тракийски възстания. Курций Руфъ⁶⁾ ни говори за възстания на одриситъ, на чело съ Севтесъ III, въ време на отсъствието на Александра Велики, който е билъ заетъ съ своя походъ срещу перситъ.

Подъ македонска власть Тракия се управлявала, както казахме, отъ македонски стратежи. Единъ отъ тѣхъ е билъ Александъръ, синъ на Аегорос; той дошълъ отъ Азия да заеме поста стратегъ на Тракия, но изпълнявалъ тая длѣжностъ за кратко време. Въ 331. г., въ войната противъ възстаналия спартански царъ Агисъ II, тракийски стратегъ билъ Мемнонь.

¹ Perdrizet, ib.

² Нöck, ib., стр. 629.

³ Ср. по-горе, стр. 42.

⁴ Ср. по-горе, стр. 56, заб. 2.

⁵ ВСН XX, стр. 466.

⁶ Curt. Ruf., Histor. Alex. Magni X, I (44). — Нöck, Hermes XXVI, стр. 115 (сподѣляйки възгледа на Дройзень) е считалъ, че тоя Севтесъ (III) е синъ на Керсеблепта. Добруски, Мсб. XIV, стр. 603, следвайки Нöck'а, повтаря сжщото предположение. По-късно Нöck въ статията си за синоветъ на Керсеблепта (Hermes XXXIII, стр. 632 сл.) се отказа отъ това свое предположение. И наистина, ние не разполагаме съ данни, възъ основа на които да можемъ да градимъ каквито и да е предположения за роднинскитъ връзки на тоя Севтъ.

Приемникът на Мемнона е билъ Зопириопъ. Той воювалъ съ гетитъ на северъ, но претърпѣлъ тежко поражение. При вестъта за тоя погромъ на македонскитъ войски Севтъ подигналъ своитъ сънародници къмъ възстание: *qua cognita clade Seuthes Odrysas populares suos ad defectionem conpulerat*. Одриското възстание, следов., трѣбва да датираме съ похода на Зопириолъ срещу гетитъ — 325. г. пр. Хр.¹).

Диодоръ сѣщо така ни говори за тракийско възстание, което окуражило гърцитъ да се обявятъ и тѣ противъ Александра²). Диодоръ свързва това възстание съ името на македонския стратегъ Мемнонь, който се отдѣлилъ отъ Александра и подбудилъ варваритъ къмъ възстание³). Противъ възстаницитъ се опълчилъ Антипатъръ, замѣстникътъ на Александра въ Македония, който отъ Македония преминалъ въ Тракия съ цель да потуши възстанието⁴). Но въ това време избухнало голѣмо гръцко възстание въ Пелопонесъ, на чело съ спартанския царъ Агисъ. При вестъта за това възстание Антипатъръ сключилъ набърже неизгоденъ за себе си миръ съ Мемнона и заминалъ срещу Агисъ, който въ сражение падналъ убитъ.⁵) Мемнонь, изглежда, е билъ оставенъ и по-нататкъ да управлява Тракия. Едва въ 326. г. той билъ освободенъ отъ тая си длъжностъ и изпратенъ съ войски въ Индия.⁶).

Началникътъ на тракийскитъ аконтисти въ Александровата войска е билъ сѣщо тракиецъ и се е казвалъ Ситалкъ. За това ни свидетелствува главно Арианъ⁷). Но въ какви

¹ He 330. г. пр. Хр., както е у Нöck ц. м. Ср. Bel och, Griech Geschichte, IV, I, 1925³, стр. 45. и заб. 1, дето е взетъ предъ видъ и Justin XII, 2, 16. За похода на Зопирионъ ср. и Pârvan, Getica, 1926 г., стр. 49 сл.

² Diod. XVII, 62 (4): προεκαλέσατο δὲ πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοὺς Ἑλληνας καὶ ὁ περὶ τὴν Θράκην νεωτερισμὸς κατὰ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς γενόμενος.

³ ib. (5) Μέμων γὰρ ὁ καθεσταμένος στρατηγὸς τῆς Θράκης ... ἀνέσεισε μὲν τοὺς βαρβάρους, ἀποστάτης δὲ γενόμενος Ἀλεξάνδρου ... φανερώς ἀπεκαλύψατο πρὸς τὸν πόλεμον. — Droysen въ своята История на елинизма се опитва да съчетае бунта на Мемнона съ похода на Зопирионъ (и съ възстанието на Севта). Но това се изтъква отъ други автори като хронологически невъзможно (ср Hünerwadel, Forschungen zur Geschichte des Königs Lysimachos von Thrakien, Diss. Zürich, 1900, стр. 4 и PW XV 653—654).

⁴ ib. (6) Διόπερ Ἀντίπατρος πᾶσαν ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν προῆλθε διὰ Μακεδονίας εἰς Θράκην καὶ διεπολέμει πρὸς τὸν Μέμωνα.

⁵ Diod. XVII, 62 (6—8); 63 (1-2).

⁶ ср. PW. XV, 654.

⁷ Arr. Anab. I, 28 (4): ... οἱ ἀκοντισταὶ οἱ Θραῖκες, ὧν ἠγεῖτο Σιτάλκης; ib. II 5 (1); II 9 (3) и III 12 (4); ср. и Curt. Ruf., X 1 (1).

роднински връзки се е намиралъ тоя Ситалкъ съ одриската царска фамилия, ние не знаемъ и за сега не можемъ да знаемъ. Старитѣ автори мълчатъ. Само епиграфиката, когато се открие нѣкой новъ надписъ, би могла да ни помогне¹⁾.

Въ времето на Лизимаха, който следъ смъртъта на Александра при разподѣлбата на провинциитѣ (сатрапиитѣ) получилъ Тракия, а по-късно (въ 306. г.) си поставилъ и царска титла, сѣщиятъ Севтъ на два пѣти — въ 322. г. и 313. г. пр Хр.²⁾ — е възставалъ противъ македонското владичество; той се провъзгласилъ и за царь на тракитѣ.³⁾ Известни сѣ и монети отъ Севтесъ III съ надписъ ΣΕΥΘΟΥ⁴⁾ и изображение на конникъ върху opakото на монетитѣ; върху лицето е изобразена глава на Зевсъ, а на една монета — главата на самия Севтъ⁵⁾.

Севтъ се е намиралъ въ приятелски отношения съ Атина. Въ 330. г. той е изпращалъ въ Атина свой пратеникъ, който се е казвалъ Ребуласъ. Откъслечниятъ атински декретъ (вж. по-горе, стр. 34), въ който се споменава за Ребуласъ, носи дата 10. скирофорионъ 331/0 (7. юний 330. г.) Не е окончателно разрешенъ въпроса, чий синъ е Ребуласъ, и за сега нѣма данни достатѣчни, за да бжде разрешенъ. Поестественно е да приемемъ, че въ думитѣ на надписа: Ῥηβούλας Σεύθου υἱὸς Κόττος ἀδελφός трѣбва да разбираме сина на Севта III, Ребуласъ, който е ималъ братъ Котисъ. Ребуласъ и Котисъ сѣ синове на Севта III⁶⁾. Подъ Котисъ въ тоя надписъ, следов., не трѣбва да разбираме одриския царь Котисъ I (384—360), както приема Нёск (по-горе, стр. 34). Но както казахме, тукъ можемъ да боравимъ само съ предположения.

Когато Лизимахъ пристигналъ въ своята сатрапия — въ Тракия, Севтъ вече разполагалъ съ 20,000 пѣхота и 8,000

¹ Нёск, Hermes XXVI, стр. 116, следвайки Дройзенъ, бѣ изказалъ предположение, че тоя Ситалкъ с най-стариятъ синъ на Керсеблепта и като момче е билъ дълги години заложникъ въ македонския дворъ. Въ статията си за синоветѣ на Керсеблептъ (Hermes, XXXIII, стр. 633) той се отказва отъ това си предположение.

² Ср. Нёск. ib. XXVI.

³ Съ царска титла го споменава Диодоръ XVIII, 14 (2): Λυσίμαχος δ' ἐπιβαλὼν τοῖς κατὰ τὴν Θράκην τόποις καὶ καταλαβὼν Σεύθην τὸν βασιλέα и т. н. На друго мѣсто [XIX, 73 (8)] Диодоръ го споменава като βασιλεὺς τῶν Θρακῶν: παραγεγόμενος δὲ ἐπὶ τὴν κατὰ τὸν Αἴμον ὑπερβολὴν εὐρε Σεύθην τὸν βασιλέα τῶν Θρακῶν...

⁴ Или съкратено ΣΕΥΘ., ΣΕ.

⁵ Ср. Head. Hist Num.², 284. Монетитѣ на тракийскитѣ царе, стр. 217 сл.; Добруски, Мсб. XIV, стр. 604. и съответнитѣ изображения.

⁶ Ср. Swoboda въ PW s. v. Seuthes, II, 2, 2023.

конница¹), то не е било лесно за Лизимаха да се справи съ него. Въ 322. г., макаръ да разполагалъ съ по-малко войска, Лизимахъ се решилъ на сражение, въ което и дветъ страни дали много жертви. По Лизимахъ успѣлъ да се установи въ своята провинция²), да покори черноморскитѣ гръцки колонии и да наложи, може би напълно, своята властъ и надъ Севта.

Но въ 313. г. Лизимахъ е трѣбвало да се справя съ едно сериозно възстание на черноморскитѣ градове, въ което взелъ участие и Севтъ III. Отъ Диодора именно се научаваме, че въ 313. г. черноморскиятъ гръцки градъ Калатисъ — дн. Манга лия, повдигналъ знамето на възстанието, като изгонилъ македонския гарнизонъ на Лизимаха; къмъ възстанието се присъединили Истрось-Каранасуфъ, Одесось Варна, Томи-Кюстенджа и други градове по брѣга на Черно море. Изглежда, че единъ отъ диадохитѣ, Антигонъ, който мечтаелъ да съсрѣдоточи въ рѣцетѣ си цѣлото Александрово наследство, подбудилъ Калатисъ къмъ възстание. Той провъзгласилъ свободата и автономията на гръцкитѣ държавици, съюзилъ се съ царя на одриситѣ Севтъ III и обещалъ помощъ на черноморскитѣ гръцки градове, които се обявили противъ Лизимаха; къмъ съюза на тия градове, които решили съ орѣжие да извоюватъ своята свобода, се присъединили и съседнитѣ гетски племена, а може би и скити.

Като се научилъ за това, Лизимахъ пристѣпилъ къмъ бързо и решително действие. Той миналъ източния Балканъ (може би презъ Айтоския проходъ), нападналъ изненадано на Одесось, който му се покорилъ, потеглилъ следъ това незабавно къмъ Истрось, който сжщо така завладѣлъ, и се обърналъ къмъ най-силния си противникъ, Калатисъ. Гетитѣ и скититѣ, които потеглили срещу него, не могли да му се противопоставятъ. Първитѣ лесно склонили на миръ, а скититѣ били разбити и прогонени. Но на града Калатисъ пристигнала помощъ отъ Антигона. Тогава Лизимахъ оставилъ частъ отъ войската си да обсажда града и потеглилъ на югъ срещу неприятеля. Балканскитѣ проходи обаче били завзети отъ одриския царъ Севтесъ, който се съюзилъ съ Антигона³), така че Лизимахъ можалъ да си пробие пътъ презъ планината съ кръвопролитенъ бой. Той успѣлъ да разбие тракийската войска⁴). Между 399—304 г. пр. Хр. Калатисъ е билъ повторно обсажданъ

¹ Diod. XVIII, 14 (2): Лизимахъ заварилъ Σεύθην τὸν βασιλέα κατεστρατοπεδευκότα πεζοῖς μὲν διςμυριοῖς ἰππεῦσι δ' ὀκτακισχίλιοις.

² ib. (3).

³ Diod. XIX, 73 (8): παραγενόμενος δὲ ἐπὶ τὴν κατὰ τὸν Αἴμον ὑπερβολὴν, εὔρε Σεύθην τὸν βασιλέα τῶν Θρακῶν ἀφεστηκότα πρὸς Ἀντίγονον μετὰ πολλῶν στρατιωτῶν φυλάσσοντα τὰς παρόδους.

⁴ Diod., ib. (9): ἐβιάσατο τοὺς βαρβάρους.

отъ Лизимаха. Какво е станало съ Севта III, не знаемъ. Вѣроятно, той се е покорилъ на Лизимаха.¹⁾

Одриската държава презъ време на келтското господство

Издигащата се македонска монархия бѣ достигнала до своята кулминация — до най-високата точка на мощъ и величие при Филипа II и Александра. Изтощителнитѣ войни на Александра, който противно на своя баща бѣ си поставилъ задача да властвува надъ цѣлия тогавашенъ свѣтъ, подровиха основитѣ на македонското могъщество; упадъка на Македония се подържалъ отъ неспирнитѣ взаимоунищожителни войни на неговитѣ приемници — диадохитѣ.

Изтощена и разслабена по тоя начинъ, Македония следъ смъртта на Лизимаха се оказала негодна да даде силенъ и решителенъ отпоръ, когато се разразила въ Балканския п-въ стихията на новитѣ варварски нашествия — нашествията на келтитѣ — нивя и полета били опустошени, градове и села опожарени, и нищо не е било въ състояние да спре нахлуването на келтскитѣ орди. Македонскитѣ царь Птолемей Керавносъ, приемникътъ на Лизимаха, претърпѣлъ поражение и падналъ убитъ въ сражението (279. или 280. г. пр. Хр.). Приемникътъ му Птолемей Мелеагъръ царувалъ само два месеца; неговия замѣстникъ Антипатъръ се радвалъ на царска властъ само 45 дни!²⁾

Но келтската вълна не е била само едно опустошително нашествие. Келтитѣ се движели съ женитѣ и децата си — тѣхната цель била да се поселятъ на трайни мѣстожителства. И наистина, едни отъ келтитѣ се установили около планината Бермий (Докса) въ Македония. Други се настанили въ долината на западна Морава и въ областта между Сава и Дунава. Тѣ станали тукъ известни по-късно подъ името скордиски. Други келти минали вѣроятно презъ Софийско и източна Тракия, а една частъ отъ тѣхъ се прехвърлили въ МалаАзия, която опустошавали. Отъ тѣхъ била създадена по сръдното течение на рѣката Халисъ, въ Фригия, келтската държава Галатия. Въ Тракия пъкъ следъ 279/8 г. келтитѣ начело съ Комонтория създали своя държава съ столица Тиле или Тилисъ. Келтската столица се намира, споредъ Стефана

¹ Diod. XIX, 73. — Swoboda, s. v. Steuthes въ PW. II 2, 2023 и посочената тамъ литература; Кацаровъ, Келтитѣ, стр. 50 сл.; W. Hünerwadel, Forschungen zur Geschichte des Königs Lysimachos, стр. 18 и 28 сл.; Beloch, Griech. Geschichte, III 1, 128 сл.

² За келтитѣ у насъ вж. студията на проф. Г. И. Кацаровъ, Келтитѣ въ стара Тракия и Македония въ Сп. на Бълг. Акад., кн. XVIII, София, 1919, стр. 41.—70. и посочената тамъ литература.

византийски¹⁾, отъ когото единствено имаме известие за нея, близо до Хемусъ: Τύλις, πόλις Θράκης τοῦ Αἴμου πλησίον, и нейното име по предположението на Иречекъ²⁾ се е запазило въ днешното Туловско поле, при с. Тулово, въ околността на Казанлъкъ. Иречекъ сочи на прекрасното стратегическо положение на това поле, което може да се защитава много добре отъ всички страни. Но предприетитѣ на мѣстото разкопки не дадоха задоволителни резултати. Известни сж и монети отъ Кавара: βασιλέως Καυάρου³⁾; първитѣ, открити у насъ Каварови монети, сж намѣрени въ околноститѣ на Сливенъ.

Отъ Полибия⁴⁾ се научаваме, че новата държава още при първия ѝ царь Комонтория представляла истинска опасностъ за Византия, която живѣла подъ страха да бжде нападана и опустошавана нейната територия отъ келтски тълпи. Затова византийцитѣ изпращали на келтитѣ-тилити постоянно подаръци въ злато, за да не бжде опустошавана страната имъ. Тия подаръци били замѣнени по-късно съ редовенъ годишенъ данъкъ. По-други отношения настѣпили при тилитския царь Каваръ. Полибий⁵⁾ ни говори, че тоя великодушенъ келтски царь доставялъ сигурностъ на търговцитѣ, които посѣщавали Черноморското крайбрѣжие и че оказалъ услуги и на византийцитѣ. Византия, която била задължена да плаща тежъкъ. ежегоденъ данъкъ (80 таланта) на келтитѣ, се видѣла принудена къмъ 220. г. да събира мито отъ корабитѣ, които идѣли отъ Понта, което представляло голѣма пакостъ за търговията на гръцкитѣ градове, най-вече на Родосъ. Поради това избухнала война между Византия и Родосъ, на който се явила на помощъ Витиния. Келтския царь Каваръ, може би по покана отъ страна на Византия, се намѣсилъ въ тая война и успѣлъ да помири воювацитѣ⁶⁾. — За да изтъкне голѣмата мощъ на тилитската държава, сжщиятъ Полибий казва, че, ако Византия би се сдружила съ галитѣ, то търговията на гръцкитѣ съ черноморското крайбрѣжие би могла да бжде дори напълно унищожена⁷⁾ — На северъ границата на келтската държава се простирала, изглежда, до Дунава. Новиодунумъ— Исакча е билъ келтска колония. Но южния тракийски брѣгъ се намиралъ въ рѣцетѣ на елинистическитѣ монарси. Градоветѣ по

¹ Steph. Byz. s. v. Τύλις, цит. у Кацаровъ, Келтитѣ, стр. 66., заб. 2.

² Jireček, Die Heerstrasse von Belgrad nach Konstantinopol, Prag., 1877, стр. 152 и 153; Кацаровъ, Келтитѣ, стр. 66, заб. 3. (съ посоч. лит.)

³ Кацаровъ, ib., стр. 71; Мушмовъ, Монетитѣ на трак. царе, стр. 233; Добруски, Мсб., стр. 615; Head, Hist. Num. стр. 285.

⁴ Polyb. IV, 45—46.

⁵ ib. IV, 22 (24).

⁶ ib. IV, 47 сл.

⁷ ib. IV, 38, 6.

източния черноморски брѣгъ сж плащали трибутъ на келтитѣ. Въ вжтрешността, на с. отъ Балкана, трибалитѣ и гетитѣ били разбити още въ 279. г. отъ келтитѣ, а следъ окончателното покоряване на гетитѣ келтската държава се разширила на северъ чакъ до р. Тирасъ — Днѣстъръ¹).

Но на югъ отъ Балкана келтитѣ едва ли сж владѣли напълно цѣлокупна Тракия²) Автономнитѣ тракийци изъ планинитѣ сигурно сж запазили своята независимостъ. Отдѣлни тракийски племена ще да сж образували малки самостоятелни царства. Монетитѣ отъ тая епоха ни запознаватъ съ имената на нѣколко тракийски династи: Scostocos, Kersibaulos, Orsoaltios, което показва, че отдѣлни тракийски области сж се ползували въ времето на келтитѣ съ независимо сществуване. Βασιλέως Ορσοαλτίου, βασιλέως Κερσιβαύλου сж легендитѣ, които се четатъ върху тетрадрахми (отъ типа на Лизимаховитѣ), сѣчени следов., отъ името на тракийскитѣ владетели Орсоалтиосъ и Керсибаулосъ. По своя типъ и направа монетитѣ принадлежатъ къмъ първата половина на III в. пр. Хр.³) Въ сжщата епоха е владѣлъ и тракийскитѣ владетель Скостокъ, името на когото знаемъ пакъ отъ монети⁴),

Каква е била сждбата на одриското царство? То е било, изглежда, възобновено презъ келтската епоха и е сществувало редомъ съ келтското. Това се вижда отъ единъ добре запазенъ делфийски надписъ отъ първата половина на III в.

¹ ср. Кацаровъ, Келтитѣ, стр. 65 сл.

² Ср. Ad. Schmidt, Abhandlungen zur alten Geschichte, Leipzig 1888, стр. 115; Кацаровъ, Келтитѣ, стр. 69.

³ Head, Historia Numorum, 2. изд., стр. 285; Добруски, Мсб. XIV, стр. 625; Мушмовъ, Монетитѣ на тракийскитѣ царе, стр. 230 сл.

⁴ Върху една тетрадрахма отъ Сестосъ се чете надписътъ βασιλέως Λυσιάχου Σκοστόκου (ср. Мушмовъ, ц. с., стр. 233, табл. V). Нѣкои считатъ тоя Скостокъ за келтски владетель. Но това не е положително (ср. Кацаровъ, Келтитѣ, стр. 70). Скостокъ (II) отъ тия монети не трѣбва да се смѣсва съ тракийскитѣ владетель Скостокъ (I) отъ времето на Филипа II, известенъ сжщо отъ монети. Бронзови монети отъ Скостока (II) носятъ на лицето си изображение на Аполонова глава, увѣнчана съ лавровъ вѣнецъ, а на opakото — конникъ отъ типа на тракийскитѣ конници и надписъ Σκοστόκου. Ср. Кацаровъ, Келтитѣ, стр. 70 сл.; Мушмовъ, Монетитѣ на тракийскитѣ царе, стр. 231 сл.)

Добруски не споменава тоя Скостокъ. Съ право Мушмовъ, ц. м. прави разлика между Скостокъ отъ времето на Филипа (Скостокъ I), може би синъ на Керсеблепта (Höck, Hermes, XXVI, стр. 106. заб. 5) и Скостокъ отъ келтската епоха (Скостокъ II), който не е келтски владетель, а тракийски династъ — За Kersibaulos и Orsoaltios Кацаровъ въ Jahresh. d. österr. arch. Inst. XV, 1912, стр. 97—99) предполага, че сж били одриски царе отъ началото на III в. пр. Хр.

пр.Хр.(ок.261. или 269. г. пр. Хр), който споменува Κότυς Ραΐζδου като тракийски царь и изрежда почеститѣ, съ които Делφийцитѣ го даряватъ. Тоя надписъ¹⁾ е следниятъ:

[Ἄ]ρχοντος Ἀριστίωνος, βουλευόντων Εὐαγόρα Αἰακίδα Μαντία Δίωνος Ἐπικράτεος, ἔδοξε ταῖ πόλει τῶν Δελφῶν ἐν ἀγορᾷ τελείῳ σὺν ψάφοις ταῖς ἐννόμοις· Ἐπειδὴ Κότυς Ῥαΐζδου Θραικῶν βασιλεὺς ἐν τε τοῖς πρότερον χρόνοις εὖνους ὧν διετέλε[ι] τῷ τε ἱερῷ καὶ ταῖ πόλει καὶ τοῖς ἰδία παραγινομένοις ποτὶ αὐτόν φιλανθρώπως χρεῖμενος, καὶ νῦν παραγενόμενος Τύριλλος ὁ Νεαπολίτας ἐνεφάνισε τὰν αἴρεσιν ἂν ἔχει ποτὶ τε τὸ ἱερόν καὶ τὰν πόλιν, δεδόχθαι ταῖ πόλει· ἐπαινεῖσαι Κότυν Ῥαΐζδου Θραικῶν βασιλέα, ἀνανεώσασθαι δὲ καὶ τὰν ὑπάρχουσαν αὐτῷ προξενίαν καὶ εἶμεν αὐτὸν πρόξενον καὶ αὐτὸν καὶ ἐγγόνους καὶ ὑπάρχειν αὐτῷ καὶ ἐγγόνοις προμαντεῖαν ἀσυλίαν ἀτέλειαν προεδρίαν ἐμ πᾶσι τοῖς ἀγῶσιν οἷς ἂ πόλις τίθητι καὶ τὰ ἄλλα ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις τᾶς πόλιος, ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψάφισμα

¹⁾ Издаденъ най-напредъ отъ Perdrizet, BCH XX (1896), стр. 476; ср. и Dittenberger Sylloge I² бр. 438; ср. Kazarow, Jahresh. des österr. arch. Inst. Beibl. XV (1912) 98; Кацаровъ, Келтитѣ, стр. 69. Надписа предаваме споредъ Dittenberger, ib.

ἐν στάλαι καὶ ἀναθέμεν ἐν
τῷ ἐπιφανεστάτῳ τόπῳ
τοῦ ἱεροῦ·

Преводъ:

„Въ годината на архонта Аристионъ и съветниците Евагоръ, Айакидъ, Мантиасъ, Дионъ, Епикратъ (ок. 261.или 269. г. пр. Хр.¹).

Градътъ Делфи взе решение при препълнено събрание и законно произведени избори:

Понеже Котисъ Райзду²), тракийския царъ, изпълненъ още отъ по-рано съ благосклонность, продължава да се отнася благородно къмъ храма, и къмъ града, и къмъ тия, които лично се явяватъ предъ него, па и сега пристигналия Тириль³) отъ Неаполъ⁴) изрази неговата (на Котисъ) благосклонность къмъ храма и къмъ града, — то градътъ реши да се въздаде похвала Котису Райзду, тракийски царъ, и да се възобнови дадената му нѣкога проксения (държавно гостоприемство), да бѣде проксень той и потомството му и се даде нему и на потомството промантейя (пререждане при допитване на оракула), асилия (имотна сигурность), ателейя (освобождение отъ данъци и повинности) и проедрия (почетно мѣсто) въ всички състезания (и представления), които устройва градътъ, както и всички привилегии, които се даватъ на другитѣ проксени и благодетели на града, а това решение да се запише на каменень стълбъ, който да се постави на най-видно мѣсто въ храма.“

¹ Dittenberger, Sylloge³, I, № 438. — Perdrizet, BCH XX (1898) стр. 476 поставя 201. г. като terminus ante quem на надписа; споредъ характера на буквитѣ той опредѣля надписа въ втората половина на III в. пр. Хр. Но Wilhelm (ср. Кацаровъ въ Jahresh. österr. arch. Inst. XV, стр. 97—99) посочва 270—269 г. пр. Хр. като година на архонда Аристионъ.

² Κότις Ραίζδου Θρακῶν βασιλεὺς: Котисъ, синъ на Раїздоъ. Раїздоъ или Раѣздоъ, е тракийско име (ср. съ името на Rhésos, легендарния тракийски царъ, синъ на музата Терпсихора и на рѣката Стримонъ). Срѣща се и формата Раѣсоъ въ единъ надписъ отъ Hermonopolis (отъ времето на Птолемеитѣ, ср. BCH XX, стр. 185, стълбецъ II, редъ 83.

³ Представителъ на тракийския царъ Котисъ е билъ нѣкой си Тириль отъ македонския градъ Неаполъ. Тириль (Tyrrillus) пристигналъ въ Делфи, дето лично изразилъ приятелскитѣ чувства и уважението на тракийския царъ къмъ Делфийското светилище.

⁴ Неаполъ е билъ най-близко разположениятъ до границитѣ на одриската държава македонски градъ. Той е билъ пристанището на града Филипи (ср. Кацаровъ, въ Jahresh. österr. arch. Inst. XV, 97—99; Ditt. Syll.³ I, № 438, заб. 2.).

Надписътъ ни показва, че въ келтската епоха на Балканския п-въ, въ времето, когато е съществувало келтското царство на Тилититѣ, единъ тракийски царь, Κότυς Ραίζδου, е билъ надаренъ отъ Делфи, заради неговитѣ заслуги къмъ светилището и къмъ града, съ държавно гостоприемство (проксения) и съ редица други почетни права (промантейя, асилия и пр.), които се свързватъ съ проксенията. Ние сме въ правото си да приемемъ, че редомъ съ държавата на келтитѣ тилити е съществувало и тракийското или одриското царство, съ единъ царь на което отъ 270/269 г. пр. Хр. (годината на архонта Аристионъ) ни запознава приведениятъ надписъ. Въ надписа се говори за „възобновяване на проксенията“, която прадѣдитѣ на тоя Котисъ сж имали. Възобновена е била, споредъ мнението на Dittenberger, проксенията и всички почести, които били дадени отъ Делфи на синоветѣ на Одриския царь Керсеблептѣ, т. е. внуцитѣ на Котисъ I, въ 356 г. пр. Хр. съ делфийския надписъ, който ние разгледахме по-горе. Дали това възобновяване на проксенията, която е била стара, традиционна почитъ и привилегия на рода на Котисъ, синъ Раиздовъ (ἀνανεώσασθαι δὲ καὶ τὰν ὑπάρχουσαν αὐτῶι προξενίαν), не е било въ връзка съ нѣкое важно и тържествено събитие въ двора на одриския царь? Бихме могли да си представимъ, че това събитие е било възстановяването на одриската държава, макаръ и въ дребенъ размѣръ, презъ време на келтското владичество.

Келтитѣ не сж могли да се наложатъ, та сж се видѣли принудени да се примирятъ съ тоя фактъ. И делфийцитѣ, съ които Котисъ се е намиралъ въ приятелски отношения, сж поискали да „възобновятъ“ на Котиса оная привилегия, която тѣ по-рано сж давали на неговитѣ прадѣди, но която, съ пропадането на одриската държава, е била потѣпкана и забравена. Може би, като завладѣли при своето нахлуване по-голѣмата частъ на одриското царство, келтитѣ не сж могли напълно да го покорятъ, та останало все пакъ едно огнище съ споменитѣ и славата на миналитѣ дни.

Съ разслабването на келтската мощъ одриското царство трѣбва да се е засилвало, и то се превърнало въ срѣдище на движението, което по-късно е съборило окончателно келтската властъ на тилититѣ. Какви сж били размѣритѣ на одриската държава презъ тая епоха, не знаемъ. Нѣмаме сжщо така представа, дали одриската държава е запазила своето независимо съществуване презъ цѣлия периодъ на келтското господство, или пъкъ е била завладѣвана за известно време и следъ това наново освобождавана. Нито старитѣ автори, нито епиграфическитѣ паметници ни освѣтляватъ по тоя въпросъ. Поменатиятъ надписъ ни запознава въ всѣки случай съ името на одриския царь Котитѣ, синъ на Райздосъ, и съ факта, че Делфи е възобновила традиционнитѣ привилегии на тракийския дворъ.

У насъ е намѣренъ и другъ единъ фрагментиранъ надписъ¹⁾, въ който се говори за „царъ Котисъ“ и за неговия синъ Райскупорисъ:

[ἔδο]ξε τῶι δῆμῳι τ[ῶν] ἀρχό[ν]των γνώμηι
 [ἐπ]ειδὴ Ῥ[α]ισκούπορις βασιλέως Κότυος ἐξαπ[ο]-
 σταλεῖς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καθ' ὀμήρειαν γεγον[ῶς]
 ἀ[πὸ ταύ]της προ[συ]πο[μ]εμένηκεν ἐν τῇι π[όλει]
 π[ιστ]ευθῆναι καὶ πε[...]
 [δευτ]έρων

„По предложение на архонтитѣ съветътъ реши: Понеже Райскупорисъ, синъ на царя Котисъ, изпратенъ отъ баща си като заложникъ, следъ изтичане срока на заложничеството (не се върналь, а) останаль въ града, то“ — —

Wilhelm²⁾ датира надписа въ първата половина на III в. пр. Хр., когато е царуваль именно тракийскиятъ царъ Κότυς Ῥαίζδου. За другъ нѣкой Котисъ презъ това време ние нищо не знаемъ, та по всѣка вѣроятность поменатиятъ тукъ βασιλεύς Κότυς е сжщиятъ Κότυς Ῥαίζδου отъ делфийския надписъ, който разгледахме по-горе. Отъ Бургаския фрагментъ се научаваме, че Κότυς Ῥαίζδου Θραικῶν βασιλεύς е ималь синъ Ῥαισκούπορις, който е билъ изпратенъ отъ баща си като заложникъ въ нѣкой градъ, който се е намираль, може би, по лѣвия черноморски брѣгъ. Райскупорисъ изкараль цѣлия срокъ на своето заложничество и следъ това, вмѣсто да се върне при баща си, останаль доброволно да живѣе въ сжщия градъ. Той ще да е добиль тамъ популярность, билъ е обикнатъ и уважаванъ, ще да е оказалъ сжщо така нѣкакви услуги на града, заради което е билъ удостоенъ по решение на съвета съ почетенъ надписъ. Въ втората часть на надписа, която е изгубена сж били изброени вѣроятно неговитѣ заслуги къмъ града.³⁾

Споменахме по-горе (стр. 67) свидетелството на Полибия, споредъ което държавата на тилититѣ достигнала до голѣма мощъ: келтитѣ били въ състояние, въ съюзъ съ гр. Византия,

¹ Надписътъ е издаденъ отъ Кацаровъ въ Jahreshefte d. österr. arch. Inst. XV (1912), стр. 97—99. Камъкътъ, на който е издѣлбанъ надписа, има на горната си часть релефъ, представлящъ голъ войникъ. Намѣренъ е въ Бургасъ, но може би е пренесенъ тамъ отъ другаде, отъ мѣстността „Сладки кладенци“ въ околността на Бургасъ, дето е имало старо тракийско селище (ср. Кацаровъ, ib.). Тоя надписъ се пази сега въ Народния музей.

² у Кацаровъ, ib.

³ За горното ср. Кацаровъ, ib.

да направятъ Черноморскитѣ колонии свѣршено недостѣпни за търговията на гърцитѣ или дори съвсемъ да я унищожатъ.

Но тая мощъ не е била дълготрайна. Полибий ни загатва и за начина, по който е била разслабена келтската първична здравина и мощъ: келтитѣ скоро се поддали на разслабващото елинско влияние, забравили своята доблестъ и храбростъ, изнѣжнили се и се отдали на разкошенъ животъ.¹⁾ Когато къмъ 214. или 213. г. пр. Хр.²⁾ тракитѣ възстанали противъ келтското иго, келтитѣ не били вече въ състояние да се справятъ съ тия тракийски възстания, и келтската държава била напълно унищожена. Това станало въ времето на Кавара: Каваръ е последниятъ царъ на тилитскитѣ келти: ἐφ' οὗ κατελύθη μὲν ἡ βασιλεία, τὸ δὲ γένος αὐτῶν ἐξεφθάρη πᾶν, ὑπὸ Θρακῶν ἐκ μεταβολῆς ἐπικρατηθέν³⁾.

¹ Polyb. VIII 74 (3) говори за разващаващото влияние, което ласкателтъ Состратъ отъ Халкедонъ оказалъ върху Кавара: Καύαρος ... ὁ Γαλάτης, ὃν τᾶλλα ἀνὴρ ἀγαθός, ὑπὸ Σωστράτου τοῦ κόλακος διεστρέφετο, ὃς ἦν Χαλκηδόνιος γένος.

² Ad. Schmidt, ц. с., стр. 128—129.

³ Polyb., i b.

Съкращения въ текста.

- Ad. Schmidt — Abhandlungen zur alten Geschichte, Leipzig, 1888 BCH
— Bulletin de Correspondance Hellénique
- Casson — Macedonia, Thrace and Illyria, Oxford, 1926
- Ditt. Syll. — Dittenberger, Sylloge Inscriptionum Graecarum, 3. изд.
- Foucart, Les Athéniens, dans la Chersonèse — de Thrace au IV-e siècle, extrait des Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles—lettres, t. XXXVIII, 2-e partie, Paris, 1909.
- Мсб. — Сборникъ за Народни умотворения (изд. на Мин. Нар. Просв.)
- Мушмовъ, Монетитѣ на тракийскитѣ царе — София, 1927. Псб. — Периодическо списание
- Pokorny, Studien — zur griechischen Geschichte in VI u. V Jahrzehnt des IV Jahrh. v. Chr., Dissertat. Greifswald 1913.
- PW — Pauly-Wissowa-(Kroll) Realencykl. der kl. Altertumswissenschaften.
- R.-von Scala, Die Staatsverträge des Altertums — erster Teil, Leipzig, 1898.
- Кацаровъ-Дечевъ, Извори — за старата история и география на Тракия и Македония, София, 1915.
- Кацаровъ, Келтитѣ — въ стара Тракия и Македония (Списание на Бълг. Акад. на наукитѣ, кн. XVIII, стр. 41-80, София, 1919.
- Кацаровъ, Царь Филипъ II — Македонски, София, 1922
- „ Пеония — приносъ къмъ старата етнография и история на Македония, София, 1921

Добавка.

Къмъ стр. 10. — На западъ подъ властѣта на Ситалка сж се намирали и нѣкои пеонски племена: агриани, лееи и др., които взели участие въ неговия походъ. Западната граница е била р. Стримонъ, която тече презъ страната на агрианитѣ и лееитѣ; отъ Стримонъ на западъ се простира независима Пеония (Thuc. II 86). Ср. сжщо Кацаровъ, Пеония 45—46.

Къмъ стр. 19. — Видѣхме, че въ едно отъ Филиповитѣ писма, преработени отъ Анаксименъ отъ Лампсакъ (въ времето на Александра Велики) се загатва, че Севтъ I убилъ Ситалка. „Това е, споредъ Swoboda (PW II, 2, 2019), клевета“. Но клеветата, ако отива въ разрѣзъ съ истината, нѣма никаква тежестъ, никакво значение. Касае се не за дребенъ фактъ, а за важно събитие въ двора на одрискитѣ царе. Убийството не е могло да остане тайна за Атинското правителство. Ако тоя фактъ е билъ лъжливъ, безмислено е да се изтъква той въ писмото, макаръ като клевета.

Къмъ стр. 27, заб. 4. — Въ подкрепа на мнението, че Медокъ е βασιλεύς, а Севтъ II само ἄρχων или στρατηγός, Swoboda (въ PW II, 2, 2020) изтъква факта, че отъ Севта II нѣмаме монети. Това не е тъй характерно въ случая, както мисли Swoboda. И отъ Ситалка, за когото несъмнено знаемъ, че е билъ βασιλεύς — върховенъ господаръ въ цѣлата одриска държава, сжщо така нѣмаме монети. Нѣколкократното обозначение на Севта II като βασιλεύς въ Ксенофоновия Анабазисъ (вж. стр. 27, заб. 4) може да е, както казва Swoboda (op. cit.) „абузивно“, но титлата βασιλεύς за Севта II е засвидетелствувана и отъ други автори (вж. цит. стр.). Стремлението на Севта II да се издигне като самостоенъ царъ въ бащиното си наследство е очевидно. Той обявилъ и война на Медока. Тразибулъ ги помирилъ, но нищо не ни дава право да приемемъ, че помирението е станало при условие на признаване върховната власть на Медока отъ страна на Севта.

Хронология на одрискиѣ царе презъ V и IV в. пр. Хр.

1. Тересъ I (ок. 470 — ок. 440), основателъ на одриското царство. Негови синове сж Ситалкъ I и Спарадокъ.
2. Ситалкъ I (ок. 440—424). Известенъ е единъ Ситалковъ синъ — Садокъ.
3. Севтесъ I (424—ок. 410). Севтесъ I е синъ на Ситалковия братъ Спарадокъ.
4. Медокъ (Метокъ или Амадокъ I). (ок. 410—386). Владетелъ на югоизточна, приморска Тракия е Севтесъ II.
5. Хебрюзелмисъ (386—384).
6. Котисъ I (384—360). Негови деца сж: синъ Керсеблептъ и дъщеря. Една дъщеря на Котисъ I е била омжжена за Ификратъ (отъ тоя бракъ е роденъ Менестей и една дъщеря, съпруга на Тимотей).
7. Керсеблептъ (360—341) Негови синове сж Иолай, Посейдоний, Медистасъ и Тересъ. Керсеблептъ е управлявалъ и съвмѣстно съ Берисадесъ (360—357) и Амадокъ II (360—357), синъ на Амадокъ I. Следъ смъртъта на Берисадесъ (357) се провъзгласилъ за царъ неговиятъ синъ Кетрипорисъ, който управлявалъ частъ отъ одриската държава заедно съ своитѣ братя. Известенъ е единъ отъ неговитѣ братя: Монуний.

- Въ 341 г. одриската държава влиза въ състава на македонската монархия.
8. Севтесъ III (330-313) възстава противъ македонското владичество и се обявява за царь.
9. Котисъ Райзду (къмъ 269 г.) въ време на келтското владичество. — Къмъ 214. год. пр. Хр. тракитѣ възставатъ противъ келтската власть и я премахватъ.

Не знаемъ, коя е била одриската столица въ времето на най-голъмия разцвѣтъ на одриската държава — въ времето на царя Ситалкъ. Но по-късно одриска столица става градъ Кипсела (дн. Ипсала) не далечъ отъ сливането на Ергене съ Марица¹).

Хебрюзелмисъ е първиятъ одриски царь, който е ковѣль върху своитѣ монети образа на $\kappa\upsilon\psi\acute{\epsilon}\lambda\eta$ — глинень или плетенъ сждъ съ две дрѣжки, който се е употрѣбявалъ за мѣрене на жито. Това е емблемата на градъ Кипсела. Срѣщатъ се и монети отъ типа Кипсела (IV в. пр. Хр.), които носятъ надписъ $\kappa\upsilon\psi\acute{\epsilon}\lambda(\eta)$ или $\kappa\upsilon\psi\epsilon(\lambda\eta)$.² Отъ тоя типъ сж и монетитѣ на Котисъ I (384—360) и Керсеблептъ (360—341); и въ тѣхно време столицата е била гр. Кипсела.

¹ Casson, Macedonia, Thrace and Illyria, стр. 196.

² Добруски Мсб. XIV, стр. 584.; Мушмовъ, ц. с., стр. 209—212.